

Nr 100

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för bostadspolitiken, m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 (bilaga 13, punkterna D 1—D 4, D 8—D 10, IV: 1, IV: 2 och V: 2) har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1967, föreslagit riksdagen att i avvaktan på särskild proposition i ämnet för budgetåret 1967/68 beräkna följande anslag, nämligen

A. på driftbudgeten

- 1) till Bostadsstyrelsen: Avlöningar, ett förslagsanslag av 5 273 000 kr.,
- 2) till Bostadsstyrelsen: Omkostnader, ett förslagsanslag av 1 277 000 kr.,
- 3) till Länsbostadsnämnderna: Avlöningar, ett förslagsanslag av 11 398 000 kr.,
- 4) till Länsbostadsnämnderna: Omkostnader, ett förslagsanslag av 1 480 000 kr.,
- 5) till Räntebidrag, ett förslagsanslag av 390 milj. kr.,
- 6) till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet, ett förslagsanslag av 105 milj. kr.,
- 7) till Byggnadsforskning, ett anslag av 1 800 000 kr.,

B. som investeringsanslag på kapitalbudgeten

- a) under statens utlåningsfonder
 - 1) till Lånefonden för bostadsbyggande 1 310 milj. kr.,
 - 2) till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin 15 milj. kr.,
- b) under fonden för låneunderstöd till Räntefria lån till bostadsbyggande 14 milj. kr.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 100, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 17 mars 1967, föreslagit riksdagen att

1) godkänna de allmänna riktlinjer för mark- och bostadspolitiken som förordats i statsrådsprotokollet,

2) besluta att lån av statsmedel enligt i statsrådsprotokollet förordade grunder skall utgå till kommuner för förvärv av mark,

3) godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats i fråga om åtgärder för att främja rationellt byggande,

4) godkänna de ändringar i grunderna för statliga bostadslån som förordats i statsrådsprotokollet,

5) godkänna de ändringar i övrigt av grunderna för lån och bidrag till bostadsförsörjningsändamål som förordats i statsrådsprotokollet,

6) medge att lån som skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande — utöver tomträttslån till kommuner — samt i förekommande fall räntebidrag utan samband med statligt lån beviljas inom ramen för följande antal lägenheter resp. lånebelopp,

a) för nybyggnad: högst 84 000 lägenheter under vart och ett av åren 1967, 1968 och 1969 samt under år 1967 ett belopp av 1 730 000 000 kr.,

b) för övriga låneändamål: ett belopp av 125 000 000 kr. under år 1967 och 135 000 000 kr. under år 1968,

7) medge att förhandsbesked om bostadslån för hus som skall byggas med tillämpning av industriella produktionsmetoder meddelas för högst 10 000 lägenheter under ettvar av åren 1968—1972,

8) medge att räntefria förbättringslån, som skall utgå från anslaget Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet, beviljas med högst 100 000 000 kr. under vart och ett av åren 1967 och 1968,

9) medge att beslut om lån, som skall utgå från anslaget Räntefria lån till bostadsbyggande, beviljas intill ett belopp av 35 800 000 kr. under år 1967,

10) bemyndiga Kungl. Maj:t att, under de förutsättningar som angetts i statsrådsprotokollet, besluta om utökning av de under 6) och 9) upptagna ramarna för lån- och bidragsgivningen under år 1967,

11) för budgetåret 1967/68 anvisa

på driftbudgeten under elfte huvudtiteln

a) till *Bostadsstyrelsen: Avlöningar* ett förslagsanslag av 5 523 000 kr.,

b) till *Bostadsstyrelsen: Omkostnader* ett förslagsanslag av 1 327 000 kr.,

c) till *Länsbostadsnämnderna: Avlöningar* ett förslagsanslag av 11 398 000 kr.,

d) till *Länsbostadsnämnderna: Omkostnader* ett förslagsanslag av 1 480 000 kr.,

e) till *Räntebidrag* ett förslagsanslag av 345 000 000 kr.,

f) till *Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet* ett förslagsanslag av 105 000 000 kr.,

g) till *Byggnadsforskning* ett anslag av 1 800 000 kr.,

på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder

a) till *Lånefonden för bostadsbyggande* ett investeringsanslag av 1 310 000 000 kr.,

b) till *Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin* ett investeringsanslag av 15 000 000 kr.,

på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd

till *Räntefria lån till bostadsbyggande* ett investeringsanslag av 14 000 000 kr.

Beträffande det närmare innehållet i förslagen får utskottet hänvisa till propositionen.

I detta sammanhang har utskottet behandlat följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

från första kammaren

I: 56 av herr *Svenungsson m. fl.*,

I: 65 av herr *Werner*,

I: 139 av herr *Svanström m. fl.*,

I: 280 av herr *Dahlén m. fl.*,

I: 283 av herrar *Högström* och *Göran Karlsson*,

I: 399 av herr *Bengtson m. fl.*,

I: 401 av herr *Torsten Hansson*,

I: 404 av fru *Landberg* och herr *Tage Johansson*,

I: 407 av herr *Wikberg*,

I: 508 av herrar *Dahlén* och *Bengtson*,

I: 512 av herr *Dahlén m. fl.*,

I: 515 av herr *Hilding m. fl.*,

I: 519 av fröken *Mattson*, samt

från andra kammaren

II: 76 av herrar *Nilsson* i Agnäs och *Larsson* i Norderön,

II: 81 av herr *Karlsson* i Huddinge *m. fl.*,

II: 177 av herr *Mattson m. fl.*,

II: 359 av fru *Holmberg* och fru *Jäderberg*,

II: 366 av herr *Ohlin m. fl.*,

II: 454 av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Gustafsson* i Stenkyrka,

II: 508 av herr *Hedlund m. fl.*,

II: 505 av herrar *Börjesson* i Glömminge och *Gustavsson* i Alvesta,

II: 509 av fru *Hörnlund*,

II: 645 av herrar *Hedlund* och *Ohlin*,

II: 653 av herr *Lindkvist m. fl.*,

II: 647 av herr *Jansson m. fl.*,

II: 650 av fru *Lewén-Eliasson m. fl.*,

II: 656 av fru *Nettelbrandt m. fl.*,

II: 659 av herrar *Ohlin* och *Wedén*,

II: 660 av fru *Svensson m. fl.*

Vidare har utskottet behandlat följande i anledning av propositionen nr 100 väckta motioner, nämligen

från första kammaren

I: 754 av herr *Dahlberg m. fl.*,

I: 765 av herrar *Strand* och *Herbert Larsson*,

I: 802 av herr *Axel Andersson m. fl.*,

I: 803 av herr *Bengtson m. fl.*,

- I: 804 av herrar *Bengtson* och *Axel Andersson*,
- I: 805 av herr *Holmberg m. fl.*,
- I: 806 av herr *Werner*, samt

från andra kammaren

- II: 943 av herr *Svenning m. fl.*,
- II: 952 av herr *Henningsson m. fl.*,
- II: 953 av herrar *Svenning* och *Adamsson*,
- II: 1000 av herr *Bohman m. fl.*,
- II: 1001 av herr *Hedlund m. fl.*,
- II: 1002 av herr *Lundberg*,
- II: 1003 av herr *Nilsson* i Gävle *m. fl.*,
- II: 1004 av herrar *Ohlin* och *Hedlund*,
- II: 1005 av herr *Ohlin m. fl.*

Yrkandena i de nämnda motionerna redovisas i det följande.

I de likalydande motionerna I: 56 (av herr *Svenungsson m. fl.*) och II: 76 (av herrar *Nilsson* i Agnäs och *Larsson* i Norderön) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning angående främjandet av bostadsbebyggelsen på den egentliga landsbygden.

I de likalydande motionerna I: 65 (av herr *Werner*) och II: 81 (av herr *Karlsson* i Huddinge *m. fl.*) har föreslagits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag angående inrättande av en statlig bostadsbank eller annan form för statlig totalfinansiering av bostadsbygandet, varvid frågan såvitt rör en statlig bostadsbank remitterats till bankoutskottet.

I de likalydande motionerna I: 139 (av herr *Svanström m. fl.*) och II: 177 (av herr *Mattsson m. fl.*) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för att kommuner inom turist- och fritidsområden måtte erhålla en så stor andel av bostadskvoten att man inom kommunen utöver det normala tillskottet av helårsbostäder också erhåller möjlighet att nybygga helårsbostäder i motsvarande grad som helårsbostäder övergår till fritidsbostäder, i enlighet med vad i motionerna anförts.

I de likalydande motionerna I: 283 (av herrar *Högström* och *Göran Karlsson*) och II: 359 (av fru *Holmberg* och fru *Jäderberg*) har föreslagits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att bostadsstyrelsen får i uppdrag att i tillämpningsföreskrifterna för kommunala bostadsbyggnadsprogram införa anvisningar rörande en kontinuerlig planering av bostäder för handikappade.

I de likalydande motionerna I: 280 (av herr Dahlén m. fl.) och II: 366 (av herr Ohlin m. fl.) har hemställts att riksdagen måtte

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t understryka angelägenheten av

a) att ansträngningarna ökas väsentligt att uppnå en jämn och successiv ökning av bostadsbyggandet samt en jämnare och säsongmässigt bättre planerad igångsättning,

b) att bostadsproduktionen i takt med tillgängliga mark- och planresurser och med större målmedvetenhet inriktas på områden där bostadsbristen är störst eller eljest skulle bli besvärande samt att ansträngningar göres för att minska efterfrågetrycket i storstadsområdena genom en aktiv lokaliseringspolitik, som ger sysselsättning utanför dessa områden,

c) att erforderliga åtgärder vidtages för att öka småhusbyggandets andel av bostadsproduktionen till 50 %, vilket den väntade utvecklingen av efterfrågan motiverar,

d) att villkoren för statens utlåning utformas med sikte på att underlätta byggandet av särskilda servicehus i bättre takt med det nuvarande behovet,

2) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t efter samråd med byggnadsarbetsmarknadens parter och med näringsfrihetsrådet tillsätter ett organ, bestående av företrädare för dessa instanser jämte opartiska experter, med uppgift att följa hur rationaliseringsframstegen inom byggnadsindustrin slår igenom samt beräkna vilka möjligheter till ett utöver tidigare målsättning ökat bostadsbyggande som ett industriellt byggandes produktivitetshöjande effekt skulle kunna medföra.

I motionen II: 454 (av herrar Gustavsson i Alvesta och Gustafsson i Stenkyrka) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte dels uttala att lantbruksnämndernas prövning i samband med bostads- eller förbättringslån till jordbruksfastighet må utgå, dels anhålla om utfärdande av nya anvisningar beträffande bostadslåneärenden i fråga om jordbruksfastighet i enlighet med motionens syfte.

I de likalydande motionerna I: 399 (av herr Bengtson m. fl.) och II: 508 (av herr Hedlund m. fl.) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte

a) anhålla om ett program för realiserandet av riksdagens år 1965 fastslagna målsättning om byggande av en miljon lägenheter under den kommande tioårsperioden,

b) påtala vikten av en lämplig säsongmässig fördelning av bostadsbyggandets igångsättning och av att kreditförseln anpassas därefter,

c) uttala sig för en sådan regional fördelning att orter där näringslivet och lokaliseringstätigheter förutsätter bostadsbyggande tillförsäkras en tillfredsställande lägenhetsproduktion i enlighet med vad i motionerna anförts.

I de likalydande motionerna I: 401 (av herr Torsten Hansson) och II: 509 (av fru Hörnlund) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Konungen måtte begära sådan översyn av tillämpningsföreskrifterna beträffande statligt bostadslån till konstnärlig utsmyckning att granskningen av sådan utsmyckning vad gäller konstnärlig kvalitet och utformning hänskjuts till förmedlingsorganen, med föreskrift att denna granskningsfunktion skall utövas i samråd med det organ, som inom kommunen har att svara för kommunens engagemang i övrigt på konstlivets område.

I de likalydande motionerna I: 404 (av fru Landberg och herr Tage Johansson) och II: 653 (av herr Lindkvist m. fl.) har hemställts att riksdagen måtte understryka behovet av servicehus och service i bostadsområdena för att tillgodose differentierade bostadsbehov hos bostadskonsumenter samt att Kungl. Maj:t föranstaltar om utredning av möjligheterna för finansiering av sådan serviceverksamhet inom ramen för gällande bostadsfinansiering och med beaktande av servicebehovet för redan färdigställda bostadsområden.

I de likalydande motionerna I: 407 (av herr Wikberg) och II: 505 (av herrar Börjesson i Glömminge och Gustavsson i Alvesta) har hemställts att riksdagen måtte medge att — utöver de låneramar för det totala bostadsbyggandet som riksdagen kan komma att medge — bostadslån må beviljas för högst 1 000 lägenheter i pensionärshem, företrädesvis i landsbygdskommuner.

I de likalydande motionerna I: 508 (av herrar Dahlén och Bengtson) och II: 645 (av herrar Hedlund och Ohlin) har — såvitt nu är i fråga — hemställts att riksdagen måtte besluta att räntan på nu amorteringspliktiga tillägglån skall fastställas till 6 % mot nuvarande 4 % i syfte att åstadkomma bättre paritetsförhållande beträffande hyrorna i under 1950-talet färdigställda hus samt att denna subventionsminskning skall träda i kraft fr. o. m. den 1 juli 1967.

I de likalydande motionerna I: 512 (av herr Dahlén m. fl.) och II: 659 (av herrar Ohlin och Wedén) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en uppmjukning av villkoren för ombyggnadslån så att dylika kan beviljas så snart genom förbättring av äldre fastigheter goda lägenheter kan åstadkommas till kostnader som så mycket underskrider de för rivning och nybyggnad nödvändiga insatserna att en faktisk resursbesparing uppstår.

I de likalydande motionerna I: 515 (av herr Hilding m. fl.) och II: 656 (av fru Nettelbrandt m. fl.) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär skyndsamt utredning samt förslag om åtgärder för främjande av byggandet av servicehus och serviceområden, varvid särskilt frå-

gor rörande lånebestämmelser och informationsverksamhet på detta område bör beaktas.

I de likalydande motionerna I: 519 (av fröken Mattson) och II: 650 (av fru Lewén-Eliasson m. fl.) har hemställts att riksdagen i skrivelse begär att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om att befintligt material rörande i motionerna aktualiserade frågor sammanställs, kompletterande utredningar utförs och med ledning härav vägledande anvisningar för beaktande av servicebehoven i samhällsplaneringen snarast utfärdas.

I motionen II: 647 (av herr Jansson m. fl.) har hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att Kungl. Maj:t 1. tillsätter en utredning för forskning och kartläggning angående behoven av service samt 2. skyndsamt utreder och lägger fram förslag om att lokaler och bostadskomplement för att tillgodose behovet av service ges samma lånemöjligheter som för bostäder.

I motionen II: 660 (av fru Svensson m. fl.) har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning av möjligheterna att inrätta en bostadslånefond i enlighet med motionens syfte.

I de likalydande motionerna I: 754 (av herr Dahlberg m. fl.) och II: 943 (av herr Svenning m. fl.) har yrkats att riksdagen måtte besluta, att basannuiteten fastställs till 4,6 procent.

I de likalydande motionerna I: 765 (av herrar Strand och Herbert Larsson) och II: 952 (av herr Henningsson m. fl.) har hemställts att riksdagen vid behandling av propositionen nr 100 måtte beakta vad i motionerna anförts.

I motionen II: 953 (av herrar Svenning och Adamsson) har hemställts att riksdagen måtte besluta, att de kommunala bostadsförmedlingarna får förmedlingsrätt till lägenheter i statligt belånade fastigheter i de fall där bytesrätten inte kan komma att tillämpas.

I de likalydande motionerna I: 802 (av herr Axel Andersson m. fl.) och II: 1005 (av herr Ohlin m. fl.) har hemställts att riksdagen må

1) godkänna riktpunkter för ett ordinarie bostadsbyggnadsprogram utgående från det av motionärerna år 1964 framlagda förslaget, modifierat på grund av att regeringens planeringsmisslyckande försämrat förutsättningarna och innebärande igångsättning av

för 1967	93 500 lägenheter	
» 1968	98 000	»
» 1969	103 000	»
» 1970	108 000	»
» 1971	112 000	»

i jämförelse med av regeringen för åren 1967, 1968 och 1969 förordade 90 000 lägenheter, samt dessutom förorda upprättandet av en konjunkturreserv om 10 000 lägenheter för vart och ett av åren 1967 t. o. m. 1971;

2) beträffande bostadsbyggandets struktur och geografiska fördelning i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala

a) att erforderliga åtgärder bör vidtas för att successivt öka småhusbyggandets andel av bostadsproduktionen, vilket den väntade utvecklingen av efterfrågan motiverar, med en riktpunkt tills vidare av 50 %, och vidare att den ökning av den totala produktionen, som ovan framlagda program innebär, alltså i första hand bör komma småhusbyggandet till godo,

b) att en ökning av tvårumslägenheternas andel i nyproduktion av flerfamiljshus likaledes ur efterfrågesynpunkt synes önskvärd, varvid andelen för lägenheter om ett rum och kök eller mindre i motsvarande grad kan minskas,

c) att bostadsproduktionen i takt med tillgängliga mark- och planeringsresurser och med större målmedvetenhet bör inriktas på områden där bostadsbristen är störst eller eljest skulle bli besvärande samt att ansträngningar bör göras för att minska efterfrågetrycket i storstadsområdena genom en aktiv lokaliseringspolitik, som ger sysselsättning utanför dessa områden;

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att bostadsstyrelsen får generellt bemyndigande att fördjupa det statliga bostadslånet;

4) beträffande den statliga bostadslångivningen besluta

a) att den undre gränsen för de statliga bostadslånen höjs från 70 till 75 %,

b) att den övre lånegränsen i fråga om lån till kommun eller allmännyttigt bostadsföretag fastställs till 100 % av låneunderlaget under förutsättning att kommun ställer borgen för bostadslånen mellan 95 och 100 %,

c) att den övre lånegränsen för småhus som bebos av låntagaren fastställs till 95 % av låneunderlaget under förutsättning att kommun ställer borgen för bostadslånet mellan 90 och 95 %,

d) att den övre lånegränsen för enskilt ägda flerfamiljshus fastställs till 90 % av låneunderlaget under förutsättning att kommun ställer borgen för bostadslånet mellan 85 och 90 %,

e) att låneunderlag, pantvärde och godkänd produktionskostnad skall utgöra ett och samma belopp, beräknat i överensstämmelse med av bostadspolitiska kommittén förordade grunder,

f) att kostnader för serviceanläggningar inräknas i låneunderlaget;

5) besluta att de nya bestämmelserna för statliga bostadslån skall tillämpas jämväl för sådana lån som preliminärt beslutas före den 1 januari 1968 men där slutligt beslut fattas efter detta datum; samt

6) beträffande bostadsförmedlingsverksamheten i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad som anförts i motionerna.

I de likalydande motionerna I: 803 (av herr Bengtson m. fl.) och II: 1001 (av herr Hedlund m. fl.) har hemställts

1) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte tillkännage vad i motionerna anförts angående en aktiv lokaliseringspolitikens betydelse för balansen på bostadsmarknaden,

2) att riksdagen måtte medge att lån skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och därvid uttala att en sådan ökning av byggandet utöver minimiramen om 90 000 lägenheter bör eftersträvas att antalet igångsättningar inte underskrider det under år 1966 uppnådda,

3) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om åtgärder för att få till stånd ett bättre underlag för den regionala fördelningen och om åtgärder som medger att större hänsyn tas till befolkningstalen och till det förhållandet att standardhöjning och förnyelse av bostadsbeståndet är nödvändiga även på orter som inte statistiskt räknas som expansiva,

4) att riksdagen måtte besluta att samarbetsnämnds beslut angående fördelning av bostadslånemedel mellan i kommunblocket ingående kommuner inte må ändras av länsmyndighet, då samarbetsnämnden är beredd att påtaga sig fördelningssuppgiften och då kommunerna är överens därom,

5) att riksdagen måtte besluta att kommunerna skall erhålla särskilda kvoter för pensionärsbostäder och studentbostäder utanför den övriga lägenhetstilldelningen, avpassade efter antalet åldringar respektive studenter i vederbörande kommun,

6) att riksdagen måtte uttala sig för en utvidgning av den särskilda kvoten för senare fördelning i enlighet med vad i motionerna anförts,

7) att riksdagen måtte uttala sig för en sådan inriktning av samhällets bostadspolitik att man stimulerar uppkomsten av en bebyggelse som fyller de miljökrav och de krav på bostädernas utformning som redovisas i motionerna,

8) att riksdagen måtte godkänna vad som i motionerna anförts angående servicefunktionerna i nya bostadsområden,

9) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utarbetande av bestämmelser för att undvika bullerproblem i bostadsområdena,

10) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utarbetande av ett program för en ökning av småhusbyggandet så att konsumenternas önskemål kan tillgodoses,

11) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte framhålla angelägenheten av att utvecklingen av konkurrenssituationen inom byggnadsproduktionen noga uppmärksammas och att erforderliga åtgärder vidtas,

12) att riksdagen, med godkännande i princip av propositionens förslag om en kostnadsgräns motsvarande kostnaden för ett småhus om 125 m² som villkor för statliga lån, måtte besluta att gränsen må kunna överskridas då speciella skäl såsom stort barnantal eller liknande förhållanden motiverar en större bostad i enlighet med vad i motionerna anförts,

13) att riksdagen måtte medge att övre lånegränsen för statligt lån för småhus som bebos av låntagaren höjes till 95 % och till 90 % för enskilt ägda flerfamiljshus samt godkänna vad som i motionerna anförts angående kommunal borgen,

14) att riksdagen — om den inte skulle bifalla yrkandet angående höjda lånegränsor — måtte medge att kommunerna erhåller generell rätt att teckna halva egeninsatsen för egnahemsbyggare och bostadsrättshavare,

15) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att vid reformeringen av det familjepolitiska stödet särskild hänsyn tas till de ekonomiskt svaga grupper som kan komma att erhålla en med hänsyn till sin ekonomiska situation betungande bostadskostnad samt att pensionärernas och de handikappades bostadsekonomiska situation speciellt uppmärksammas,

16) att riksdagen måtte besluta att förbättringslån må kunna utgå till de låginkomsttagargrupper som fram till den 1 juli 1966 var berättigade till sådana lån, samt

17) att riksdagen i övrigt måtte beakta vad i motionerna anförts.

I de likalydande motionerna I: 804 (av herrar Bengtson och Axel Andersson) och II: 1004 (av herrar Ohlin och Hedlund) har hemställts att riksdagen må

1) i skrivelse till Kungl. Maj:t understryka betydelsen av att *dels* tillgodose rättssäkerhetens krav vid utformningen av markpolitiken t. ex. beträffande den kommunala förköpsrätten och expropriationslagstiftningen, *dels* kommunerna i ökad utsträckning utnyttjar sin ställning som markägare och marköverlåtare för att åstadkomma en förbättrad konkurrens om byggnad och förvaltning.

2) avslå Kungl. Maj:ts förslag att medelsanvisningen till markförvärvslån skall göras beroende av inkomsterna från beskattningen av vinster vid fastighetsförsäljningar,

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t, vari särskilt bör betonas vikten av att kommunerna verkar för en serviceinriktad miljöplanering, hemställa om förslag till innevarande års höstriksdag med närmare riktlinjer för en statlig marklånefond, att inrättas fr. o. m. den 1 januari 1968.

I de likalydande motionerna I: 805 (av herr Holmberg m. fl.) och II: 1000 (av herr Bohman m. fl.) har hemställts att riksdagen måtte

1) avslå förslaget om inrättande av en lånefond för kommunala markförvärvet,

2) besluta, att kvottilldelning av lägenhet till län respektive kommuner skall upphöra,

3) besluta

a) att den statliga bostadslångivningen fr. o. m. den 1 juli 1967 skall ersättas av ett kollektivt kreditgarantisystem baserat på fastighets avkastningsvärde och avseende lån mellan 70 och 90 % av detta värde,

b) att i anledning härav preliminära beslut om lån från lånefonden för bostadsbyggande ej skall meddelas efter den 30 juni 1967,

c) att för erhållande av kreditgaranti skall till staten erläggas en engångsavgift på 0,5 % av garantibeloppet,

d) att för tid fr. o. m. den 1 januari 1967 räntebidrag ej längre skall medgivas beträffande hus färdigställda före ingången av 1960,

e) att för tid fr. o. m. den 1 januari 1967 räntebidrag å underliggande lån skall grundas å en basränta av 6 % vad avser hus färdigställda 1960—1961, 5 % vad avser hus färdigställda 1962 och 4,5 % vad avser senare färdigställda hus,

f) att statliga tertiärlån, egnahemslån och förbättringslån, avseende hus som påbörjats fr. o. m. den 1 januari 1958, skall för tid fr. o. m. den 1 januari 1967 upp till 90 % av låneunderlaget förräntas efter en räntesats av 6 % och till den del lånen överstiger 90 % efter en räntesats av 7 %,

g) att räntan på reaktiverade tillägglån skall för tid fr. o. m. den 1 januari 1967 utgöra 6 %,

h) att de såsom allmännyttiga betecknade bostadsföretagen skall åläggas redovisningsskyldighet icke blott för sina fonder, dessas storlek och successiva uppbyggnad utan även för de principer efter vilka hyressättningen sker och för produktionskostnadernas utveckling, och

i) att för överlåtelse av statens mark till kommun för bostadsändamål m. m. skall gälla den regeln, att mark alltid överlåtes om förhållandena är sådana att marken, därest den icke varit statsägd, kunnat exproprieras även om att fråga angående markens värde underställes expropriationsdomstols prövning;

4) — om förslaget under 3) a) ovan ej vinner riksdagens bifall — besluta

a) att bostadslån, till vilka tillstånd lämnats tidigast den 1 juli 1967, skall beviljas upp till 90 % av belåningsvärdet oavsett förvaltningsformen och, vad småhus beträffar, oavsett storleken,

b) att vid utgivande av statligt bostadslån en förvaltningsavgift av engångsnatur å 0,5 % skall uttagas i samband med lånets utbetalande,

c) att — om yrkandet beträffande småhus under punkten 4) a) ovan ej vinner riksdagens bifall — lån till småhus överstigande 125 m² skall medgivas med ett schablonbelopp motsvarande normalkostnaden för ett hus på 125 m²;

5) för budgetåret 1967/68 anvisa

a) till *Räntebidrag* ett förslagsanslag av 215 000 000 kr., och

b) på kapitalbudgeten under statens lånefonder till *Lånefonden för bostadsbyggande* ett investeringsanslag av 1 270 000 000 kr.,

6) medge att lån som skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande medgives inom ramen av ett belopp av 1 590 000 kr. för 1967/68,

7) avslå förslaget om långivning enligt den s. k. paritetstalsmetoden,

- 8) — om sistnämnda yrkande ej vinner riksdagens bifall — besluta att basannuiteten i paritetstalssystemet skall sättas till 6,1 %, samt
- 9) i övrigt beakta vad i motionerna anförts.

I de likalydande motionerna I: 806 (av herr Werner) samt II: 1003 (av herr Nilsson i Gävle m. fl.) har föreslagits att riksdagen i anledning av propositionen nr 100 måtte besluta godkänna de i motionerna anförda allmänna riktlinjerna för den statliga mark- och bostadspolitik.

I motionen II: 1002 (av herr Lundberg), vilken motion såvitt avser hyresregleringslagstiftningen hänvisats till tredje lagutskottet, har hemställts att riksdagen måtte beakta i motionen anförda synpunkter och i målsättningen uttala sig för en ökad bygghet av mindre lägenheter på ett och två rum, att uttala sig för att söka åstadkomma ett prisstopp för hyror och att hyresregleringen måtte bibehållas och effektiviseras till dess att en mättad hyresmarknad uppnåtts.

Beträffande motiveringen för yrkandena hänvisas till motionerna I: 56, II: 81, II: 177, I: 283, II: 366, II: 508, I: 401, II: 653, II: 505, II: 645, II: 659, II: 656, II: 650, II: 647, II: 660, II: 943, I: 765, II: 953, II: 1005, II: 1001, II: 1004, I: 805, II: 1003 och II: 1002.

Föreliggande utlåtande har samband med följande utskottsutlåtanden till årets riksdag, nämligen

dels tredje lagutskottets utlåtanden

a) nr 36 i anledning av propositionen nr 78 ang. byggnadsforskningsavgift;

b) nr 37 i anledning av propositionen nr 81 ang. ändring i byggnadsstadgan; och

c) nr 43 i anledning av propositionen nr 101 ang. bostadsförmedling och kommunala bostadsbyggnadsprogram,

dels ock jordbruksutskottets utlåtande

nr 23 i anledning av propositionen nr 99 ang. försäljning av statens fasta egendom.

Till tredje lagutskottet har vidare hänvisats propositionen nr 90 ang. förslag till förköpslag m. m. Utlåtande däröver torde komma att föreläggas höstriksdagen.

Slutligen har till höstriksdagen aviserats följande med nu föreliggande ämne sammanhängande propositioner, nämligen

a) förslag till ny hyreslag m. m., och

b) förslag ang. skärpt beskattning av vinster på markvärdestegring.

Utskottet

Allmänna riktlinjer för mark- och bostadspolitiken

Riktlinjer för bostadsproduktionen m. m.

Senast föregående års riksdag har gjort vissa uttalanden i syfte att ange samhällets intentioner i fråga om bostadsproduktionens inriktning för den närmast överblickbara perioden.

Propositionen innehåller i dessa avseenden inga nya förslag. Departementschefen utgår från att statsmakternas sålunda gjorda uttalanden fortfarande skall gälla som mål för bostadsproduktionen fram till mitten av 1970-talet. De överväganden och förslag som propositionen innehåller är avsedda att anpassa de bostadspolitiska medlen och arbetsformerna till det uppställda målet.

Statsmakternas tidigare uttalanden om *produktionsmålet* under perioden 1965—1974 har inte nu föranlett några motionsyrkanden i huvudfrågan. 1966 års riksdag (SU 1966: 38, s. 11) erinrade om att 1965 års riksdag uttalade sig för ett program som innebar att en miljon nya lägenheter borde tillkomma under den nämnda tioårsperioden. Enligt utskottets mening föreligger inte skäl att nu göra en annan bedömning av den behövliga ökningen av lägenhetsbeståndet.

I fråga om *bostadsproduktionens regionala fördelning* godkände 1966 års riksdag (SU 1966: 38, s. 14) den av utskottet framförda meningen, att kraftigare produktionsinsatser behövdes i områden med bostadsbrist. Vid den regionala fördelningen av bostadslånemedlen borde myndigheterna ta särskild hänsyn till föreliggande bostadsbrist i storstadsområdena och andra tätorter samt till det bostadsbehov som uppkommer i samband med näringslivets expansion.

Motionerna I: 280 och II: 366 innefattar hemställan att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t understryka angelägenheten av att bostadsproduktionen i takt med tillgängliga mark- och planresurser och med större målmedvetenhet inriktas på områden där bostadsbristen är störst eller eljest skulle bli besvärande samt att ansträngningar görs för att minska efterfrågetrycket i storstadsområdena genom en aktiv lokaliseringspolitik, som ger sysselsättning utanför dessa områden. Ett yrkande med samma innebörd tas även upp i motionerna I: 802 och II: 1005.

I motionerna I: 399 och II: 508 hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för en sådan regional fördelning att orter, där näringslivet och lokaliseringåtgärder förutsätter bostadsbyggande, tillförsäkras en tillfredsställande bostadsproduktion i enlighet med vad i motionerna anförts.

Förslagen i motionerna I: 803 och II: 1001 innefattar bl. a. att riksdagen måtte hemställa om åtgärder som medger att större hänsyn tas till befolkningstalen och till det förhållandet att standardhöjning och förnyelse av

bostadsbeståndet är nödvändiga även på orter som inte statistiskt räknas som expansiva. I de nämnda motionerna föreslås även att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t tillkännager vad i motionerna anförts angående en aktiv lokaliseringspolitikens betydelse för balansen på bostadsmarknaden.

De nämnda motionernas allmänna syfte står inte i motsättning till vad fjolårets riksdag uttalat i frågan. I motionerna har därutöver särskilt framhållits sambandet med och betydelsen av en aktiv lokaliseringspolitik. Såvitt avser bostadsproduktionen på orter där lokaliseringsåtgärder förutsätter bostadsbyggande finner utskottet att vad därom anförts i motionerna I: 399 och II: 508 ligger i statsmakternas uttalande om att särskild hänsyn skall tas till de bostadsbehov som uppkommer i samband med näringslivets expansion. Motionernas syfte är därför i denna del redan tillgodosett. Vad åter avser förslagen om särskilt uttalande om betydelsen även i detta sammanhang av en aktiv lokaliseringspolitik finner utskottet att denna frågeställning beaktats i de av statsmakterna godtagna riktlinjerna för det lokaliseringspolitiska stödet. Vidare får utskottet erinra om sitt av riksdagen år 1965 godkända uttalande (SU 1965: 38, s. 10) att det är angeläget att vid den regionala fördelningen också ta hänsyn till de näringspolitiska betingelserna och samhällets lokaliseringspolitiska mål. Något särskilt uttalande är därför inte nu påkallat. Utskottet föreslår därför att motionerna I: 280 och II: 366, I: 802 och II: 1005 samt I: 399 och II: 508, såvitt nu är i fråga, inte föranleder någon åtgärd.

I den mån motionerna I: 803 och II: 1001 avser att åstadkomma ett avsteg från de av riksdagen godtagna riktlinjerna för bostadsproduktionens regionala fördelning kan utskottet inte biträda dem. De faktorer som enligt motionärerna bör beaktas i ökad utsträckning torde, enligt vad utskottet erfarit, tillmätas stor betydelse vid lånemyndigheternas fördelning av bostadslåne-medel. Motionärernas uttalande bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

En skyndsam utredning angående främjandet av bostadsbebyggelsen på den egentliga landsbygden föreslås i motionerna I: 56 och II: 76. Utskottet, som finner att tillräckliga skäl för en sådan utredning inte anförts eller eljest föreligger, avstyrker motionerna.

I motionerna I: 139 och II: 177 förordas ett uttalande i fråga om bostadsbyggandet inom områden, där helårsbostäder övergår till att nyttjas som fritidsbostäder. Utskottet kan inte tillstyrka ett uttalande av förslaget innehåll.

Fjolårets riksdag godkände (SU 1966: 38, s. 11 och 12) såvitt rör *lägenheternas storlek* ett utskottets uttalande där det bl. a. framhölls som ett starkt önskemål att trångboddhet inte skall förekomma, vilket innebär att en förhållandevis stor del av nyproduktionen bör utgöras av lägenheter som är större än två rum och kök. Samtidigt måste hänsyn tas till bostadskostnadernas utveckling. Friare förhållanden på bostadsmarknaden i förening

med denna utveckling kunde medföra dels att rörligheten ökar, dels att efterfrågan dämpas. Utskottet biträdde mot denna bakgrund ett departementschefens uttalande, att den fördelning mellan små och stora lägenheter som utvecklats under senare år i allt väsentligt borde bibehållas de närmaste åren. Det underströks att en alltför ensidig inriktning på de mindre lägenhetstyperna i syfte att snabbare tillgodose efterfrågan kunde genom en snedvridning av bostadsbeståndet ge upphov till bristfenomen av annan art. Vid given resursram var det mer angeläget att öka antalet rum än golvytan per rum. Möjliga standardhöjningar borde tills vidare hellre inriktas på ett ökat antal rum per lägenhet än på höjning av utrustningsstandarden.

I motionerna I: 802 och II: 1005 föreslås att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar, att en ökning av tvårumslägenheternas andel i nyproduktionen av flerfamiljshus ur efterfrågesynpunkt syns önskvärd, varvid andelen lägenheter om ett rum och kök eller mindre i motsvarande grad kan minskas.

Ett uttalande för ett ökat byggande av mindre lägenheter på ett och två rum föreslås i motionen II: 1002. I motionen förordas ett åläggande att i nyproduktionen lägga in t. ex. minst hälften av lägenheterna som en- och tvårumslägenheter.

Med anledning av den i motionerna I: 802 och II: 1005 gjorda jämförelsen mellan bostadsbyggnadsutredningens kalkyler beträffande bostadsproduktionens sammansättning och den redovisade faktiska fördelningen mellan olika lägenhetstyper vill utskottet erinra om att smålägenheter i form av studentbostäder och rum i ålderdomshem ingår i bostadsbyggnadsstatistiken men däremot inte i bostadsbyggnadsutredningens kalkyler. Även bortsett därifrån anser utskottet att anledning inte föreligger till ändrat ställningstagande i frågan. Utskottet vill dock stryka under betydelsen av att utvecklingen på bostadsmarknaden följs noggrant så att eventuellt påkallade ändringar i produktionsinriktningen kan planeras i god tid. Det förslag till ny hyreslag m. m. som är avsett att föreläggas höstriksdagen och de förslag till nya villkor för den statliga långivningen som riksdagen nu har att ta ställning till innebär såväl ändrade förutsättningar för hyresbildningen som möjlighet till ökad rörlighet på bostadsmarknaden. Utskottet anser sig sålunda inte böra biträda det i motionerna I: 802 och II: 1005 gjorda uttalandet om produktionsinriktningen.

Med åberopande av det anförda och med erinran om de allmänna riktlinjernas syfte att till bostadsproducenternas ledning ge ett uttryck för statsmakternas uppfattning avstyrker utskottet även motionen II: 1002.

Utskottet erinrade vid 1966 års riksdag om att frågan om bostadsbyggnadets *fördelning på hustyper* skulle komma att tas upp av bostadsbyggnadsutredningen. I avvaktan därpå var utskottet inte berett att göra några uttalanden om hur stor andel av nyproduktionen som bör utgöras av lägenheter i småhus. I det av riksdagen godkända yttrandet framhöll utskottet, att

det liksom förut bör ankomma på vederbörande lokala instanser att, i den mån tilldelade bostadslån inte räcker till hela den planerade bostadsproduktionen, i första hand ta ställning till vilka byggen som bör rymmas inom ramen för statslångivningen och därmed också hur det statsfinansierade byggandet bör fördelas på hustyper.

Motionerna I: 280 och II: 366 innefattar i denna fråga förslag att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t understryker angelägenheten av att erforderliga åtgärder vidtas för att öka småhusbyggandets andel av nyproduktionen till 50 %, vilket den väntade utvecklingen av efterfrågan motiverar. Ett yrkande med i allt väsentligt likartat innehåll tas upp även i motionerna I: 802 och II: 1005, där det även framhålls att den ökning av den totala produktionen, som en i dessa motioner framlagd bostadsbyggnadsplan innebär, sålunda i första hand bör komma småhusbyggandet till godo.

I motionerna I: 803 och II: 1001 föreslås vidare, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder om utarbetandet av ett program för en ökning av småhusbyggandet så att konsumenternas önskemål kan tillgodoses.

Utskottet har inte heller i denna fråga funnit anledning att frångå sitt ovan återgivna uttalande om de lokala instansernas roll vid fördelningen av resurser som inte räcker för hela den planerade bostadsproduktionen. Vid fördelningen av lägenhets- och medelsramarna sker inte heller någon reglering av småhusbyggandets omfattning. Kommunerna turordnar byggnadsföretagen inom den ram som blivit dem tilldelad. Det långsiktiga målet beträffande även bostädernas fördelning på hustyper i enlighet med bostadskonsumenternas önskemål måste anpassas till förändringar i fråga om såväl konsumenternas ändrade levnadsvanor som den tekniska och ekonomiska utvecklingen. Bostadsbyggnadsutredningen kommer, enligt vad utskottet erfarit, att lägga fram undersökningar och beräkningar även i denna fråga. Utskottet anser att detta material bör avvaktas innan ställning tas till frågorna om och hur en långsiktig och allmän målsättning i denna del skall bli föremål för något statsmakternas uttalande. Utskottet avstyrker därför motionerna I: 280 och II: 366, I: 802 och II: 1005 samt I: 803 och II: 1001, såvitt angår uttalanden om fördelningen på hustyper.

Ett riksdagens uttalande för en sådan inriktning av samhällets bostadspolitik att man stimulerar uppkomsten av en bebyggelse som fyller vissa redovisade *miljökrav* och krav på bostädernas utformning, föreslås i motionerna I: 803 och II: 1001. I motionerna föreslås vidare att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder om utarbetande av bestämmelser för att undvika bullerproblem i bostadsområdena.

Utskottet uttalade sig år 1964 (SU 1964: 42, s. 12) för att vederbörande myndigheter utarbetar vägledande anvisningar för bebyggelseplaneringen. Frågorna ägnas fortlöpande uppmärksamhet såväl i byggnadsstyrelsen som inom byggforskningen. Gällande regler för bostadslån ställer upp som förutsättning för lån att en tillfredsställande bostadsmiljö erhålles. Miljökravet

innebär bl. a. att bostadsområdet skall kunna erbjuda goda möjligheter till vila och rekreation i grönområden och parkanläggningar, att det skall inrymma lekrområden och lekplatser m. m. I en av bostadsstyrelsen senast 1964 utgiven skrift *God bostad* har redovisats synpunkter på vilka egenskaper som bör präglade en god bostadsmiljö. Bullerproblemen i bostadsområdena beaktas i bebyggelseplaneringen och frågor om bostadens ljudisolering har tagits upp även i den nämnda skrften. Det i och för sig självklara och i den allmänna målsättningen ingående kravet på en god bostadsmiljö beaktas sålunda både i bebyggelseplaneringen och i samband med bostadslångivningen. Tillräckliga skäl att göra ett särskilt uttalande av föreslaget innehåll föreligger därför inte. Utskottet anser därför att motionerna I: 803 och II: 1001 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

Frågor om *servicehus och serviceanordningar i bostadsområden* har beaktats i ett flertal motioner.

I motionerna I: 280 och II: 366 har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t understryker angelägenheten av att villkoren för statens utlåning utformas med sikte på att underlätta byggandet av särskilda servicehus i bättre takt med det nuvarande behovet, medan i motionerna I: 803 och II: 1001 föreslås att riksdagen godkänner vad som i dessa motioner anförts angående servicefunktionerna i nya bostadsområden.

Förslaget att riksdagen begär skyndsamt utredning samt förslag om åtgärder för främjande av byggandet av servicehus och serviceområden, varvid särskilt frågor rörande lånebestämmelser och informationsverksamhet på detta område bör beaktas, har framförts i motionerna I: 515 och II: 656.

Motionen II: 647 utmynnar i förslag om anhållan att Kungl. Maj:t dels tillsätter en utredning för forskning och kartläggning angående behoven av service och dels skyndsamt utreder och lägger fram förslag om att lokaler och bostadskomplement för att tillgodose behovet av service ges samma lånemöjligheter som bostäder.

I motionerna I: 519 och II: 650 föreslås riksdagen begära att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om att befintligt material rörande i motionerna aktualiserade frågor sammanställs, kompletterande utredningar utförs och med ledning härav vägledande anvisningar för beaktande av servicebehoven i samhällsplaneringen snarast utfärdas.

Vidare har i motionerna I: 404 och II: 653 hemställts att riksdagen måtte understryka behovet av servicehus och service i bostadsområdena för att tillgodose differentierade bostadsbehov hos bostadskonsumenter samt att Kungl. Maj:t föranstaltar om utredning av möjligheterna för finansiering av sådan serviceverksamhet inom ramen för gällande bostadsfinansiering och med beaktande av servicebehovet för redan färdigställda bostadsområden.

I motionerna I: 802 och II: 1005 har yrkats, att riksdagen måtte besluta att kostnader för serviceanläggningar räknas in i låneunderlaget.

Slutligen har i ett i motionerna I: 804 och II: 1004 framställt yrkande om

skrivelse till Kungl. Maj:t anförts att i skrivelsen särskilt bör betonas vikten av att kommunerna verkar för en serviceinriktad miljöplanering.

I enlighet med ett av Kungl. Maj:t den 14 april 1967 givet bemyndigande har chefen för inrikesdepartementet tillkallat en kommitté, som skall behandla vissa frågor angående service i bostadsområden. Enligt givna direktiv skall kommittén hålla kontakt med pågående undersökningar rörande service i bostadsområden, ställa samman utredningsresultatet och praktiska erfarenheter samt vid behov ta initiativ till kompletterande utredningar bl. a. i fråga om finansieringen. Kommittén skall därvid även belysa behovet av centrala initiativ. Frågan om ansvarsfördelningen för serviceanordningar skall också behandlas.

De i motionerna I: 280 och II: 366, I: 803 och II: 1001, I: 515 och II: 656, II: 647, I: 519 och II: 650, I: 404 och II: 653, I: 802 och II: 1005 samt I: 804 och II: 1004 framställda yrkandena i frågan får därmed i deras väsentliga syften anses vara tillgodosedda, varför motionerna, såvitt nu är i fråga, enligt utskottets mening inte bör föranleda någon åtgärd.

En huvuduppgift för bostadspolitiken är, som departementschefen anför, att åstadkomma *balans på bostadsmarknaden*. De åtgärder som förordas i propositionen syftar sammanfattningsvis till att förbättra förutsättningarna för bostadsproduktionen samt skapa betingelser för en väl fungerande hyresmarknad. I motionerna I: 805 och II: 1000 har betonats att först när balans finns mellan tillgång och efterfrågan på bostäder kan en ökad rörlighet på bostadsmarknaden möjliggöra ett optimalt utnyttjande av det samlade bostadskapitalet.

I propositionen har vidare betonats att en nödvändig förutsättning för programmets genomförande är att det kan ske utan balansrubbingar i *samhällsekonomin*. I motionerna I: 805 och II: 1000 har bl. a. anförts att bostadsbyggandet bör vara direkt beroende av industrins och den övriga företagsamhetens utbyggnad och därför även i lika mån kunna påverkas av en effektiv konjunkturpolitik. Sambandet mellan möjligheterna att genomföra ett bostadspolitiskt program och den statliga kredit- och räntepolitiken har betonats i motionerna I: 806 och II: 1003. Den allmänna ekonomiska politikens roll för bostadssektorns närmare utmätande har vidare tagits upp i bl. a. motionerna I: 802 och II: 1005 samt I: 803 och II: 1001. Dessa allmänna ekonomiska förutsättningar har lagts till grund för skilda sakyrkanden vilka utskottet härefter behandlar.

Produktionsfrämjande åtgärder

Långsiktig planering. Enligt 1947 års lag om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande skall kommuner med kontinuerligt bostadsbyggande göra upp 10-åriga bostadsförsörjningsplaner. Dessa former för den kommunala planeringen har visat sig mindre ändamålsenliga. I enlighet med beslut av 1962 års riksdag (SU 1962: 46, s. 38 och 39) upprättas numera som en försöksverksamhet femåriga *kommunala bostadsbyggnads-*

program, som revideras varje år. Ca 400 kommuner är f. n. skyldiga att upprätta sådana program. I den till tredje lagutskottet hänvisade propositionen nr 101 föreslås sådan ändring i 1947 års lag att den bättre stämmer överens med den numera tillämpade ordningen. Tredje lagutskottet har behandlat ämnet i sitt utlåtande nr 43.

Departementschefen anmäler att en försöksverksamhet påbörjats av en arbetsgrupp inom finans- och inrikesdepartementen i syfte att pröva lämpliga former för vidgade kommunala investeringsprogram. I motionerna I: 805 och II: 1000 har i anledning därav understrukits, att en sådan investeringsplanering, i vad avser metodiken, inte bör få utformas efter förebild av bostadsbyggnadsprogrammen. Då enligt propositionen gruppens arbete fortsätter och resultaten av försöken senare torde få redovisas för riksdagen, anser utskottet något annat uttalande i frågan inte påkallat än ett understrykande av bostadsbyggnadsprogrammets syfte att främja en produktionsplanering, grundad på realistiska antaganden och bedömningar.

I fråga om *ramarna för den statliga bostadslångivningen* har departementschefen anfört att vissa svårigheter har visat sig föreligga att förena kraven på en rättvis fördelning av lånemedlen med önskemålen att få till stånd en rationell produktion i stora enheter och långa serier. I viss utsträckning har prövats att låta kommunblocken vara enheter för lånemedlens geografiska fördelning. Det föreslås nu i propositionen att det bör närmare undersökas om den preliminära bostadsbyggnadsplanen för de två framförliggande åren bör bestämmas på sådant sätt, att dessa år vid fördelningen av låneramarna betraktas som en sammanhängande planeringsperiod. Föreskrifter därom skulle — om en sådan ordning visar sig lämplig — få meddelas av Kungl. Maj:t.

I motionerna I: 805 och II: 1000 dras den slutsatsen att det inte går att i förväg fixera en exakt siffra för bostadsbyggandets omfattning. Man bör nöja sig med att hålla bostadsbyggandet på den högsta nivå som det allmänna konjunkturläget tillåter. Vidare anføres att uppdelningen av lägenhetskvoten mellan län och kommuner omöjligen kan göras med anspråk på objektiv riktighet. I motionerna föreslås att denna kvotfördelning skall upphöra.

Motionerna I: 802 och II: 1005 innefattar yrkande om att riksdagen skulle godkänna riktpunkter för ett femårigt ordinarie bostadsbyggnadsprogram ävensom förordna upprättandet av en konjunkturreserv.

I motionerna I: 399 och II: 508 har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om ett program för realiserandet av riksdagens år 1965 fastslagna målsättning om byggande av en miljon lägenheter under den kommande tioårsperioden.

I motionerna I: 803 och II: 1001 föreslås att riksdagen måtte hemställa om åtgärder för att få till stånd ett bättre underlag för den regionala fördelningen. Vidare hemställs att riksdagen måtte besluta att kommunerna skall erhålla särskilda kvoter för pensionärsbostäder och studentbostäder

utanför den övriga lägenhetstilldelningen, avpassade efter antalet åldringar respektive studenter i vederbörande kommun. Slutligen föreslås att samarbetsnämnds fördelningsbeslut inte må ändras av länsmyndighet, då nämnden är beredd att ta på sig fördelningsuppgiften och då kommunerna är överens om fördelningen.

Enligt utskottets mening måste kommunerna ges ett planeringsunderlag för att produktionskapaciteten skall kunna utnyttjas på bästa sätt. Den miniminivå för planering som bostadsbyggnadsplanerna och låneramarna avser att ge är sålunda erforderlig redan av detta skäl. De av riksdagen fattade besluten om låneramar har kombinerats med bemyndiganden för Kungl. Maj:t att besluta om åtgärder för att öka byggandet utöver den fastställda planen om utvecklingen i fråga om samhällsekonomi och arbetsmarknad skulle göra en sådan ökning möjlig.

Skäl kan inte anses föreligga att i form av beslut om en konjunkturreserv eller eljest sätta upp en ram för denna ökningsmöjlighet. Enligt utskottets mening finns ingen anledning att nu aktualisera någon ändring i formerna för riksdagens beslut om bostadsbyggnadsplaner och låneramar. Därav följer att utskottet inte kan dela den i motionerna I: 805 och II: 1000 anförda uppfattningen i frågan. Utskottet avstyrker det i motionerna I: 802 och II: 1005 framförda förslaget om att förorda upprättandet av en konjunkturreserv.

Genom beslut av 1966 års riksdag fastställdes preliminära lägenhetsramar för de två nästföljande åren i stället för som dittills ett år. I och för sig kan en ytterligare förlängning av planeringsperioden bedömas som önskvärd, bl. a. med hänsyn till syftet att underlätta en produktion i långa serier och i stora enheter. För det industriella byggandet föreligger redan sådana möjligheter i form av förhandsbesked om bostadslån under en femårsperiod. Det bör enligt utskottets uppfattning i första hand ankomma på Kungl. Maj:t att med ledning av erfarenheterna av nuvarande ordning ta initiativ till en eventuell förlängning av planeringsperioden. Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet yrkandena om ett femårigt bostadsbyggnadsprogram i motionerna I: 802 och II: 1005 samt förslaget i motionerna I: 399 och II: 508 om en plan omfattande tiden till och med år 1974.

Beträffande fördelningen av planer och kvoter på län och kommuner eller kommunblock har utskottet av redan anförda planeringsskäl funnit att en sådan fördelning måste ske. Utskottet kan därför inte tillstyrka det i motionerna I: 805 och II: 1000 framställda yrkandet att denna kvotering skulle upphöra. Yrkandet har framställts mot bakgrund av uppfattningen att en i lägenhetstal angiven omfattning av bostadsbyggandet inte bör fixeras, en uppfattning som utskottet ovan inte funnit sig kunna dela.

En ändamålsenlig fördelning av planer och ramar på regionala kvoter är givetvis förenad med avsevärda svårigheter, främst i fråga om underlagets redovisning och bearbetning. I propositionen anmäls att bostadsstyrelsen överväger möjligheterna att få fram bättre uppgifter om lägenhetsunderskottets storlek.

Utskottet utgår ifrån att erfarenheterna från bedömningen av de tre hittills framlagda kommunala bostadsbyggnadsprogrammen även kan ge ytterligare möjligheter till en rättvis och med de allmänna riktlinjerna förenlig fördelning. Någon särskild hemställan i frågan i enlighet med förslaget i motionerna I: 803 och II: 1001 bedöms därför inte erforderlig.

Fördelningen på kommunblock och kommuner sker med beaktande av statsutskottets uttalande i ämnet vid 1966 års riksdag. Kungl. Maj:t har föreskrivit att vid fördelningen mellan kommuner inom ett kommunblock vederbörande samarbetsnämnd bör beredas tillfälle att avge förslag härom. Skulle länsbostadsnämnden finna skäl för en fördelning som avsevärt avviker från samarbetsnämndens förslag, får nämnden tillfälle att yttra sig innan fördelningen fastställs av länsbostadsnämnden.

Det nuvarande förfarings sättet är att anse som en försöksverksamhet. Enligt utskottets mening bör riksdagen inte, såsom föreslagits i motionerna I: 803 och II: 1001, fatta beslut om nya grunder i denna del utan att erfarenheterna från en något längre verksamhet än det första årets kunnat redovisas.

I samband med förslaget om låneramar för åren 1967—1969, vartill utskottet senare återkommer, har departementschefen anmält att Kungl. Maj:t bemyndigat bostadsstyrelsen att i år ta i anspråk lånemedel för 300 lägenheter att fördelas på glesbygdskommuner, där ytterligare sådana medel behövs för byggande av pensionärsbostäder. Departementschefen anmäler vidare sin avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att besluta om sådan fördelning av bostadslånemedel även i fortsättningen. Enligt departementschefens uttalande är det dock inte avsikten att denna anordning skall rubba principerna för lånemedlens fördelning mellan tätorter och glesbygdsområden.

Det i motionerna I: 803 och II: 1001 framförda yrkandet om särskilda kommunkvoter för pensionärsbostäder och studentbostäder får såvitt angår den förra kategorin därmed anses i princip tillgodosett. I fråga om studentbostäderna kan de berörda kommunernas behov av lånemedel på ett tillfredsställande sätt beaktas redan vid nuvarande fördelningsmetod. Enligt utskottets mening skulle det inte vara något att vinna på en ytterligare lösning av lånemedlen till särskilda kommunala kvoter för studentbostäder. Snarare kunde detta motverka planeringens syfte. Det här upptagna motionsyrkandet bör därför inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet har ingen erinran mot vad i propositionen anförts om att låta de två år, för vilka preliminära lägenhetsramar nu fastställts, utgöra en sammanhängande produktionsplaneringsperiod i syfte att främja planering av byggandet i större enheter.

I motionerna I: 803 och II: 1001 har hemställts att riksdagen måtte uttala sig för en utvidgning av den särskilda kvoten för senare fördelning.

Enligt utskottets mening bör denna avvägning ankomma på Kungl. Maj:t. Möjligheterna till en sådan ökning blir dock beroende på beslutet om bostadsbyggandets omfattning år 1967.

Kommunal markpolitik. I propositionen anförs att en *aktiv kommunal markpolitik* fått alltmer central betydelse i planeringen av bostadsbyggandet. Departementschefen uttalar att en aktiv kommunal markpolitik är nödvändig för att samhället skall få tillfredsställande kontroll över samhällsbyggnadsprocessen.

I motionerna I: 805 och II: 1000 framhålls sambandet med den fysiska planeringen, vilken måste vara överordnad i förhållande till markpolitiken som endast utgör ett medel för plangenomförande.

Utskottet delar den av departementschefen anförda uppfattningen om betydelsen av en aktiv kommunal markpolitik. Endast genom att bygga upp en god markberedskap kan en expanderande kommun få erforderligt inflytande på samhällsbyggandet.

De i propositionen anförda riktlinjerna innebär att den kommunala markpolitiken bör inriktas på *förvärv av mark* i så stor omfattning att kommunerna får dominerande inflytande över de marktillgångar som inom över-skådlig tid kan beräknas bli tagna i anspråk för samhällsbyggandet. Markberedskapen bör innebära att mark säkerställs för minst tio års byggande.

Denna inriktning, mot vilken något motionsyrkande inte ställts, kan helt delas av utskottet.

Förslaget i propositionen innebär vidare att marken företrädesvis bör upplåtas med *tomträtt* sedan den ställts i ordning för bebyggelse.

Enligt i motionerna I: 805 och II: 1000 anförda synpunkter bör den kommunala markpolitiken utformas med utgångspunkt från att marken i princip skall kunna ägas och bebyggas av andra än kommunen.

I fråga om markupplåtelseerna anförs i motionerna I: 804 och II: 1004 att tomträttsinstitutet kan, rätt använt, ha fördelar. Valmöjligheter bör dock föreligga, i första hand vid egnahemsbebyggelse.

Även enligt utskottets mening bör marken företrädesvis upplåtas med tomträtt. Tomträttens möjligheter att förbehålla samhället en rimlig andel av markvärdestegringen kommer att öka vid genomförande av den föreslagna förkortningen av avgäldsperioden. Även om förhållandena kan uppvisa lokala olikheter erbjuder tomträttsupplåtelse betydande fördelar just i de expansiva kommuner där en aktiv markpolitik är mest angelägen. Propositionen innehåller inte något förslag om att upplåtelseformen skall regleras ens i samband med statliga stödåtgärder. Därigenom har de kommunala instanserna vid sina avgöranden den valfrihet som de nämnda skiftande lokala förhållandena kan motivera.

I propositionen förordas att *upplåtelseerna* sker enligt fleråriga fördelningsplaner där hänsyn tas till att rationellt byggande kräver stora och långsiktiga projekt. Därvid bör enligt departementschefen den rationella produktionens krav beaktas i första hand. Detta hindrar inte en uppdelning på flera byggherrar om bara produktionssamordning kan åstadkommas, helst genom samverkan vid projektering och upphandling.

Motionerna I: 803 och II: 1001 innefattar hemställan att riksdagen i skri-

velse framhåller angelägenheten av att utvecklingen av konkurrenssituationen inom byggnadsproduktionen noga uppmärksammas och att erforderliga åtgärder vidtas.

I motionerna I: 804 och II: 1004 föreslås att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t understryker betydelsen av att kommunerna i ökad utsträckning utnyttjar sin ställning som markägare och marköverlåtare för att åstadkomma en förbättrad konkurrens om byggande och förvaltning.

Utskottet delar uppfattningen att markupplåtelseerna bör ske med flerårig planering och med beaktande av den rationella produktionens krav. Därmed kan mycket väl förenas kravet om att konkurrens om byggandet bör eftersträvas. Någon särskild skrivelse i denna del enligt förslagen i motionerna I: 803 och II: 1001 samt I: 804 och II: 1004 är inte erforderlig.

Frågan om beaktande även av den avsedda förvaltningsformen har berörts i de nämnda motionerna I: 804 och II: 1004.

Förenat med en hemställan om beaktande anförs i motionerna I: 765 och II: 952 att mark- och byggnadsrättsfördelningen inom kommunerna bör ske inte blott utifrån kraven på en rationell produktion utan även och framför allt med hänsyn till att självkostnadsföretagen får ett dominerande inflytande över produktions- och förvaltningsstrukturen.

Utskottet förutsätter att de självkostnadsbestämda företagen även i framtiden får en dominerande ställning inom nyproduktionen och en successivt ökande andel av bostadsbeståndet i flerfamiljshus. Denna ställning blir allt mer betydelsefull genom deras föreslagna roll i ett nytt hyressystem. Som även departementschefen framhållit är det emellertid också önskvärt att bibehålla en konkurrens mellan de olika företagsformerna. Dessa syften är inte oförenliga vare sig med varandra eller med vad i propositionen anförts om beaktandet av den rationella produktionens krav. Motionerna I: 765 och II: 952 samt I: 804 och II: 1004 får därmed i denna del anses besvarade.

I propositionen anmäls att expropriationsutredningen f. n. överväger frågan om expropriationsändamålen, bl. a. frågan om vidgad rätt till *expropriation* för samhällsbyggnadsändamål och om värderingsprinciperna.

Utskottet erinrar om att i propositionen nr 90, vilken remitterats till tredje lagutskottet, lagts fram *förslag till förköpslag m. m.*, innebärande bl. a. att kommun med utnyttjande av en förköpsrätt under vissa villkor kan förvärva mark som behövs för samhällsutvecklingen. Propositionen innefattar vidare förslag om att minimitiderna för avgäldsperioderna i fråga om tomt rätt för bostadsändamål förkortas från 20 år till 10 år. Den föreslagna lagstiftningen avses träda i kraft den 1 januari 1968.

Yrkandet i motionerna I: 804 och II: 1004 om ett understrykande av betydelsen av rättsäkerhetens krav vid utformningen av markpolitiken, anser utskottet inte böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Industrialisering av byggandet. Departementschefen finner att en förbättrad hushållning med produktionsresurserna är nödvändig för att bo-

stadsbyggandet skall kunna öka. Detta förutsätter att en fortsatt industrialisering av byggandet främjas och påskyndas. Det finns därför starka skäl för att samhället på lämpligt sätt stöder och stimulerar den fortsatta utvecklingen på detta område. Byggindustrialiseringsutredningen har i uppdrag att överväga vilka åtgärder staten bör vidta i detta syfte.

Statens uppgift i detta sammanhang måste i första hand vara att skapa sådana organisatoriska och allmänekonomiska förutsättningar för byggnadsverksamheten att en utveckling mot industriell produktion underlättas och stimuleras. Departementschefen anför att denna inriktning givetvis inte utesluter att statlig medverkan i direkt form genom egna produktionsinitiativ kan vara värd att överväga. Några förslag i sådan riktning är dock inte aktuella nu.

I motionerna I: 280 och II: 366 har föreslagits att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t i samråd med byggarbetsmarknadens parter och med näringsfrihetsrådet tillsätter ett organ, bestående av företrädare för dessa instanser jämte opartiska experter, med uppgift att följa hur rationaliseringsframstegen inom byggnadsindustrin slår igenom samt beräkna vilka möjligheter till ett utöver tidigare målsättning ökat bostadsbyggande som ett industriellt byggandes produktivitetshöjande effekt skulle kunna medföra. Enligt vad som härom anförts i motionerna I: 802 och II: 1005 bör bostadsstyrelsen samverka med detta organ och lämna successiva redovisningar av resultat med olika byggmetoder. Byggföretag som erhåller statslån skulle vara skyldiga att på anfordran meddela styrelsen vissa erfarenheter.

Bland de allmänna riktlinjer för bostadspolitiken som föreslås i motionerna I: 806 och II: 1003 ingår att däri förordas ett direkt engagemang i bostadsproduktionen. Frågan härom har tagits upp även i den till bankoutskottet hänvisade motionerna I: 64 och II: 87 om tillskapande av ett allmänägt bostadsbyggnadsföretag.

De allmänna riktlinjerna i propositionen om ett fortsatt främjande och påskyndande av byggandets rationalisering kan utskottet tillstyrka. Utskottet förutsätter att byggindustrialiseringsutredningens fortsatta arbete och de erfarenheter som gjorts av hittillsvarande åtgärder kommer att redovisas. Den av utskottet vid föregående års riksdag (SU 1966: 38, s. 19 och 20) gjorda bedömningen att det är betydelsefullt att åstadkomma en väsentlig minskning av den relativa arbetskraftsåtgången inom byggnadsverksamheten är fortfarande gällande.

Utskottet tar senare i detta utlåtande upp de konkreta förslag till åtgärder som förelagts årets riksdag.

Motioner till 1966 års riksdag med i princip samma syfte som förslagen i motionerna I: 280 och II: 366 samt I: 802 och II: 1005 har överlämnats till byggindustrialiseringsutredningen. Med åberopande härav och av det ovan anförda avstyrker utskottet motionerna.

Utskottet vill erinra om att det ligger inom byggindustrialiseringsutredningens uppdrag att utreda frågan om ett statligt direkt engagemang i bostadsproduktionen. Motionerna I: 806 och II: 1003 bör därför i denna del inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Kreditillförseln. Departementschefen erinrar om de svårigheter som tidvis förelegat att få fram krediter för bostadsbyggandet i tillräcklig omfattning. Dessa svårigheter har de två senaste åren bidragit till att hindra den säsongfördelning av byggstarterna som eftersträvats ur sysselsättningsynpunkt.

I propositionen anmäls att överläggningar med representanter för kreditgivarna lett fram till en överenskommelse. Det sålunda inledda samarbetet skall fortsätta i form av fortlöpande kontakter.

Vidare erinras om att en delegation för bostadsfinansiering tillkallats. Delegationen har i uppdrag att pröva olika tekniska alternativ att lösa bostadsproduktionens kreditförsörjning.

I motionerna I: 280 och II: 366 föreslås riksdagen i skrivelse understryka bl. a. angelägenheten av en säsongmässigt bättre planerad igångsättning.

Motionerna I: 399 och II: 508 innehåller förslag att i skrivelse till Kungl. Maj:t påtala vikten av en lämplig säsongmässig fördelning av bostadsbyggandets igångsättning och av att kreditillförseln anpassas därefter.

Vad departementschefen respektive motionärerna anfört om vikten av en lämplig säsongmässig fördelning av bostadsbyggandet står inte i något motsatsförhållande. Kungl. Maj:t beslutade i augusti 1966 att genom särskilda åtgärder underlätta kreditillförseln. Den nu redovisade överenskommelsen i förening med vad utskottet erfarit i fråga om påbörjandet och kreditförsörjningen under första kvartalet 1967 föranleder också till bedömandet att något riksdagens initiativ i frågan nu inte är erforderligt.

Riktlinjer för hyrespolitiken

Departementschefen har erinrat om och i statsrådsprotokollet lämnat en redogörelse för de två olika system, inom vars ram hyrespolitiken nu är utformad: å ena sidan hyresregleringen med vad därtill knutits och å andra sidan den hyreskontroll och de villkor i övrigt som är förknippade med statens lån- och bidragsgivning.

Ett *förslag till ny hyreslag m. m.* har remitterats till lagrådet. Proposition i ämnet torde komma att föreläggas höstriksdagen. En sammanfattande redogörelse för förslaget och främst de delar som har samband med utformningen av det statliga kreditstödet lämnas även i propositionen nr 100 (s. 186—188).

I anslutning till redogörelsen för hyreslagsförslaget tas upp frågan om *ökad amortering av äldre lån*. Departementschefen anmäler att den nämnda delegationen för bostadsfinansiering torde komma att ta upp överläggningar med kreditinstituten i syfte att nå en överenskommelse om införande av

amorteringsskyldighet för lån i äldre fastigheter. En sådan amorterings-skyldighet skulle kunna kanalisera en del av de hyreshöjningar som hyres-lagsförslaget kan föra med sig till kapitalmarknaden.

I motionerna I: 765 och II: 952 anförs att boendekostnaderna påverkas av omfattningen av amorteringarna på äldre lån och att ett eventuellt beslut i ärendet måste föregås av utredning och remissförfarande.

Utskottet erinrar om att den nämnda amorteringsfrågan togs upp av kreditmarknadsutredningen, vars betänkande remissbehandlats och föranlett ett uttalande av chefen för finansdepartementet i propositionen 1961: 160. Utskottet har ingen erinran mot vad departementschefen nu anført. Motionerna I: 765 och II: 952 bör i denna del inte föranleda något uttalande.

De i propositionen förordade riktlinjerna för *det statliga kreditstödet* innefattar även förslag av hyrespolitisk art. Förslagen i dessa delar innebär bl. a. att tre väsentliga syften ställs upp. Ett av syftena är att skapa bättre förutsättningar för kostnads- och hyresparitet mellan olika årgångar av hus. Ett annat att göra de årliga bostadskostnaderna oberoende av marknadsrëntans fluktuationer. Vidare skall rimliga bostadskostnader kunna uppnås utan stöd av generella subventioner. Frågorna om främst hyreslagsförslagets regler om hyressättningen och det statliga kreditstödet utformning har ett nära samband.

I propositionen föreslås slopande av den med lån- och bidragsgivningen förenade *hyreskontrollen*. Motiveringen härför är främst att det nya lånesystemet inte innehåller några subventioner. Upphävandet av hyreskontrollen bör genomföras samtidigt med att den nya hyreslagen träder i kraft.

I motionerna I: 806 och II: 1003 vänder sig motionärerna mot avskaffandet av den med statlig långivning förenade hyreskontrollen och anför, att det inte finns anledning att avstå denna möjlighet även om långivningen upphör att vara subventionerad.

I motionen II: 1002 föreslås ett uttalande för prisstopp för hyror och att hyresregleringen måtte tills vidare bibehållas.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag att slopa den med långivningen förenade hyreskontrollen under förutsättning av och i samband med införandet av en ny hyreslag. Utskottet kommer att i särskilt utlåtande i samband med tredje lagutskottets behandling av hyreslagsförslaget avge hemställan i frågan.

Departementschefen konstaterar att ett bortfall av den med långivningen förenade hyreskontrollen kan komma att leda till att hyror i ett visst hus höjs utöver vad som svarar mot de faktiska kapitalkostnaderna. Utrymmet härför begränsas dock genom sättet att bestämma den i hyreslagsförslaget angivna s. k. jämförelsehyran. Denna kommer att i hög grad påverkas av hyressättningen i de självkostnadsbestämda företagen. Dessa företag — de allmännyttiga och kooperativa — kommer att inta en prisledande och prisbildande ställning i det nya hyressystemet.

I fråga om *de allmännyttiga företagen* anförs att det ligger i sakens natur att hyrorna i nyproduktionen baseras på kapitalkostnaderna. Vad angår deras äldre bostadsbestånd ligger det i linje med den hyrespolitiska reformen om hyrorna även för dessa företag anpassas till bruksvärdet. Det överskott som kan uppkomma på sådant sätt bör fonderas och användas för ändamål som främjar bostadsbyggandet enligt i statsrådsprotokollet närmare angivna riktlinjer. Det uttalas även att det torde vara lämpligt att på visst sätt redovisa för de uppkomna fonderna.

I detta sammanhang har i motionerna I: 805 och II: 1000 föreslagits att de såsom allmännyttiga betecknade företagen skall åläggas redovisningsskyldighet inte blott för sina fonder, dessas storlek och successiva uppbyggnad utan även för de principer efter vilka hyressättningen sker och för produktionskostnadernas utveckling.

I de i anledning av propositionen väckta motionerna har yrkande inte framställts om andra grunder för dispositionen av eventuella överskott på förvaltningen av vissa fastigheter tillhörande allmännyttiga företag.

Utskottet har ingen erinran mot vad departementschefen anfört beträffande bokföringsmässig särredovisning av överskottsmedlens storlek och placering. Emellertid finner utskottet inte att det finns anledning att formellt ålägga företagen någon vidgad redovisningsskyldighet. Detta torde inte heller ha varit departementschefens mening. Utskottet kan inte tillstyrka yrkandet i motionerna I: 805 och II: 1000 om ytterligare redovisningsskyldighet.

I propositionen anmäls, att bestämmelserna om *överlåtelse av bostadsrätt* prövas av bostadsrättskommittén. Departementschefen räknar med att förslag kan föreläggas 1968 års riksdag.

I motionerna I: 805 och II: 1000 framhålls det självklara i att mot bakgrund av de föreslagna hyressättningsreglerna en fri överlåtelse rätt av bostadsrätter införs.

Med hänsyn till pågående undersökningar torde något riksdagens yttrande nu inte vara påkallat.

Frågan om *stöd för grupper med svag betalningsförmåga* bör enligt departementschefen prövas i anslutning till arbetet inom pensionsförsäkringskommittén och familjepolitiska kommittén. Samtidigt erinras om att chefen för socialdepartementet förebådat ett förslag till reform av samhällets familjepolitiska stödformer som är avsedd att genomföras under budgetåret 1968/69.

I motionerna I: 805 och II: 1000 har det uppfattats som självklart att pågående utredning angående formerna för de bostadssociala åtgärderna leder fram till förslag, som kan tillämpas senast vid införandet av en ny hyreslag.

I motionerna I: 803 och II: 1001 hemställs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om att vid reformeringen av det familjepolitiska stödet särskild hänsyn tas till de ekonomiskt svaga grupper som kan komma att

erhålla en med hänsyn till sin ekonomiska situation betungande bostadskostnad samt att pensionärernas och de handikappades bostadsekonomiska situation speciellt uppmärksammas.

Propositionens förslag om nya former för bostadsbyggandets finansiering, vilket i det följande skall behandlas, anges i motionerna I: 806 och II: 1003 som oantagligt. En av förutsättningarna för att motionärerna skall acceptera ett successivt avskaffande av räntesubventionerna anges vara att ett konkret program framläggs med förslag till kompensation till vissa grupper i händelse av en stegrad hyresnivå.

Genomförandet av propositionens förslag om ändrade grunder för den statliga bostadslångivningen ger inga direkta allmänna hyreseffekter vid övergången. Den ändrade hyresbild som dessa förslag och en ny hyreslag medför kommer dock att ge eftertryck åt de av utskottet i utlåtande till 1966 års riksdag (SU 1966: 38, s. 25) gjorda uttalandet att frågan om konsumtionsstödet till hushåll med otillräcklig försörjningsförmåga eller med särskilt stor försörjningsbörda måste lösas.

Med hänsyn till det av departementschefen åberopade pågående arbetet i dessa frågor och den aviserade familjepolitiska reformen kan något riksdagens uttalande i övrigt på grund av yrkandet i motionerna I: 803 och II: 1001 nu inte vara påkallat. Därmed får också det härom i motionerna I: 806 och II: 1003 anförda anses besvarat.

Markpolitiska frågor

Kreditstöd för kommunala markförvärv m. m.

Mot bakgrund av de förordade riktlinjerna för en aktiv kommunal markpolitik har departementschefen funnit viss statlig medverkan motiverad för att lösa kommunernas finansieringsproblem i samband med själva markförvärvet. Införandet av en förköpsrätt enligt förslaget i propositionen nr 90 stärker skälen för att staten genom ett kreditstöd bidrar till att främja en aktiv kommunal markpolitik.

I propositionen föreslås riksdagen besluta att lån av statsmedel enligt närmare angivna grunder skall utgå till kommuner för förvärv av mark. Beslut bör nu även fattas om formen för kreditstödet, dess omfattning och inriktning samt lånevillkoren.

I motionerna I: 805 och II: 1000 har framhållits att en annan planeringsmetodik skulle reducera behovet av kommunala markförvärv. Den ekonomiska belastningen kunde ytterligare minskas genom försäljning av marken. Skulle ett särskilt kreditstöd ändå erfordras är en låneverksamhet över ett fristående kreditinstitut att föredra.

Utskottet har här ovan uttalat sig för angelägenheten av ytterligare kommunala markförvärv för att trygga samhällsbyggandet. De hittillsvarande bristerna har i väsentlig mån kunnat återföras på kommunala finansierings-

svårigheter. Som även departementschefen anfört är det särskilt viktigt att kommunerna kan skaffa krediter till de föreslagna förköpsförvärven, vilkas effektivitet som markpolitiskt medel därvid skulle främjas.

Utskottet tillstyrker sålunda Kungl. Maj:ts förslag om ett principbeslut i ämnet och avstyrker i denna del motionerna I: 805 och II: 1000.

Kungl. Maj:ts förslag innebär bl. a. beträffande lånens *form och finansiering* att en statlig lånefond inrättas och att de medel, som genomförandet av ett till höstriksdagen aviserat förslag om skärpt beskattning av vinster på markvärdesstegring kan ge, används för ändamålet.

I motionerna I: 805 och II: 1000 yrkas avslag å förslaget om inrättande av en lånefond för kommunala markförvärv. Därvid åberopas till grund för detta ståndpunktstagande förutom kreditmarknadsskäl bl. a. olämpligheten av att finansieringen anknyts till vissa skatteintäkter.

I motionerna I: 804 och II: 1004 hemställs att riksdagen måtte avslå förslaget att medelsanvisning till lånefonden skall göras beroende av de nämnda skatteintäkterna. Vidare föreslås riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till innevarande års höstriksdag med närmare riktlinjer för en statlig marklånefond att inrättas fr. o. m. den 1 januari 1968.

Frågan om effekterna på kreditmarknaden av en prioritering av lån för markförvärv har behandlats även i propositionen. Med hänsyn till att, som departementschefen även anfört, en del av lånemedlen återförs till kapitalmarknaden, kan lånefondsalternativet inte avvisas på denna grund.

Enligt utskottets mening skulle det ha varit önskvärt om finansieringsformerna kunnat bestämmas redan i detta sammanhang utan bindning till viss inkomstkälla. Eftersom emellertid propositionen inte innehåller något förslag till medelsanvisning torde det inte nu finnas anledning att ta ståndpunkt till finansieringsmetoden.

Motionerna I: 805 och II: 1000 samt I: 804 och II: 1004 bör därför inte föranleda någon åtgärd.

Vid dessa bedömanden bör frågan om långivningens volym inte nu föranleda något uttalande.

I fråga om *inriktningen* av ett genomfört lånestöd har inte riktats några invändningar mot de av departementschefen förordade riktlinjerna.

Förslaget i propositionen såvitt rör *lånevillkoren* innebär bl. a. att räntan görs rörlig och subventionsfri samt fastställs årligen på grundval av räntan för statens långfristiga upplåning med tillägg av 0,25 % för kostnaden att förmedla lånen. Amorteringstiden bör fastställas till tio år, varvid amorteringsfrihet under de två första åren bör kunna medges under hänsynstagande till beräknad exploateringstid.

I motiveringen till motionerna I: 805 och II: 1000 har anförts att om möjlighet öppnas till statliga markförvärvslån den föreslagna amorteringsfriheten under två år borde undanröjas.

I motionerna I: 806 och II: 1003 förordas att amorteringstiden bör utsträckas till 15 år med 8 års amorteringsfrihet.

Utskottet anser att de förordade lånevillkoren är godtagbara. Den i propositionen föreslagna tiden för amorteringsfrihet kan synas väl kort. Emellertid är utskottet inte berett att nu förordas någon ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit. Sedan låneverksamheten bedrivits någon tid och erfarenheter vunnits kan det bli anledning att på nytt överväga frågan. Motionerna I: 805 och II: 1000 samt I: 806 och II: 1003 avstyrks i dessa delar.

Utskottet godtar även i övrigt de i propositionen förordade riktlinjerna för markförvärvslån.

Även i frågorna om *tomträttslån* till landstingskommun delar utskottet den av departementschefen anförda uppfattningen.

Räntan på *tomträttslån* bör bestämmas enligt förslaget i propositionen.

Statens och kyrkans marköverlåtelser till kommunerna

I propositionen nr 99, vilken hänvisats till jordbruksutskottet, har förslag framställts om medgivande för Kungl. Maj:t att tills vidare dels sälja viss staten och allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, dels bemyndiga vissa myndigheter att sälja sådan egendom. Därutöver föreslås att Kungl. Maj:t medges att fr. o. m. den 1 januari 1968 utan begränsning till värdet sälja staten tillhörig mark till kommun för samhällsbyggnadsändamål. Vidare föreslås att en stats-kommunal marknämnd inrättas den 1 januari 1968 med uppgift att slita tvister i fråga om intressen för nyssnämnda marköverlåtelser.

I propositionen nr 100 har departementschefen anfört, att det kan anses klarlagt att betydande arealer statlig och kyrklig mark behöver tas i anspråk för samhällsbyggande under överskådlig tid.

Departementschefen förordar att en kommun bör ha rätt att förvärva *statlig och kyrklig mark* när det kan anses klarlagt att marken behövs för samhällsbyggandet inom överskådlig tid. Ibland är det så angeläget att få klarhet om förvärvsmöjligheten till statlig mark att kommunen bör ges rätt att få frågan om förvärvstillstånd prövad av Kungl. Maj:t, vilket är ett led i strävandena att vid försäljning av statlig mark få största möjliga likhet med förhållanden som gäller expropriierbar mark. Pris och övriga villkor bör bli ett resultat av reella förhandlingar mellan kommunerna och de statliga myndigheterna. Förslagen i den nämnda propositionen nr 99 om en stats-kommunal marknämnd har framställts i syfte att stärka kommunernas ställning som förhandlingspart.

Departementschefen har vidare anfört, att frågan om vidgad expropriationsrätt till kyrklig mark torde få tas upp till prövning i justitiedepartementet.

I motionerna I: 805 och II: 1000 föreslås att för överlåtelse av statens mark till kommun för bostadsändamål skall gälla den regeln, att mark

alltid överlåtes om förhållandena är sådana att marken, om den inte varit statsägd, kunnat exproprieras ävensom att fråga angående markens värde underställs expropriationsdomstols prövning. I motionerna instäms i överigt med vad i propositionen anförts om kommunala förvärv av statens och kyrkans mark.

Utskottet delar uppfattningen om att kommunerna bör beredas möjlighet till förvärv av statlig mark på ett tidigt stadium av planeringsprocessen och att statens och kyrkans intresse att få behålla marken så länge som möjligt i viss mån får stå tillbaka. Den föreslagna ordningen innebär möjlighet till garantier för att de statliga mark- och lokalanspråken i erforderlig grad tillgodoses.

Som i propositionen anförts är den föreslagna möjligheten att få frågan om förvärvstillstånd prövad av Kungl. Maj:t ett led i strävandena att vid försäljning av statlig mark få största möjliga likhet med vad som gäller beträffande exproprierbar mark.

I fråga om bestämmandet av köpeskillingen för mark delar utskottet helt den uppfattningen i prisfrågan som ligger bakom förslaget i propositionen nr 99 om en stats-kommunal marknämnd. Denna lösning har flera fördelar framför alternativet att priset bestäms av expropriationsdomstol.

Utskottet biträder sålunda Kungl. Maj:ts förslag och avstyrker förslagen i motionerna I: 805 och II: 1000 i vad de inte tagits upp i samband med behandlingen av propositionen nr 99.

I samband med villkoren vid försäljning av statlig mark till kommun har departementschefen anfört att starka skäl talar för att kommunerna *upplåter förvärvad mark med tomträtt* men ansett det vara kommunernas angelägenhet att besluta i frågan. Något sådant villkor bör därför inte ställas upp vid marköverlåtelse.

I motionerna I: 806 och II: 1003 föreslås att mark som kommun förvärvat av staten inte skall få säljas utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande.

Utskottet har förut här ovan behandlat den principiella frågan om formerna för upplåtelse av den kommunala marken. Med åberopande därav och med erinran om att införandet av de statliga tomträttslånen medfört en reell frihet mellan upplåtelseformerna delar utskottet den av departementschefen anförda uppfattningen. Förslaget i motionerna I: 806 och II: 1003 avstyrks därför.

Åtgärder för att främja rationellt byggande

Utskottet har förut berört det industriella byggandet som ett led i de allmänna produktionsbefrämjande åtgärderna.

I propositionen nr 81, vilken hänvisats till lagutskott, har i fråga om *byggnadsbestämmelserna* föreslagits att föreskrift som byggnadsstyrelsen meddelar i fråga om tillämpningen av byggnadsstadgan inte längre skall

behöva fastställas av Kungl. Maj:t för att bli gällande. Om föreskrift rör annan myndighets verksamhetsområde, skall styrelsen meddela föreskrifter efter samråd med den myndigheten. Styrelsen skall underställa Kungl. Maj:t fråga som är av icke oväsentlig ekonomisk betydelse eller annars av större vikt. Bestämmelserna, som är avsedda att träda i kraft den 1 juli 1967, syftar främst till att främja rationaliseringen inom byggnadsindustrin.

Vad departementschefen i övrigt förordat i fråga om byggnadsbestämmelserna samt om *ökad standardisering, typgodkännande, information, mönsterplaner och typritningar* har inte föranlett några motionsyrkanden.

Förslagen går tillbaka på vad byggindustrialiseringsutredningen förordat. Utskottet har med tillfredsställelse noterat dessa förslag. Propositionsförslagets systematisering av ett svåröverblickbart ämnesområde är av betydande värde. De förordade åtgärderna och metoderna torde komma att få stor praktisk betydelse för att främja rationaliseringsprocessen i vidare mening. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag.

Förslaget om en höjning av *byggnadsforskningsavgiften* kan utskottet biträda. Utskottet ansluter sig till departementschefens uttalande, att behovet av ökat och fortsatt finansiellt stöd särskilt för standardiseringsverksamheten är ett vägande skäl för en sådan höjning. Som departementschefen anfört i samband med frågorna om statliga insatser för ökad standardisering och en utökad och effektiviserad informationsverksamhet, bör något uttalande dock inte nu göras i fråga om det finansiella stödet för dessa ändamål. Detta finansieringsstöd får prövas med sikte på att främja såväl forskning som rationalisering på byggnadsområdet på bästa sätt.

Enligt vad utskottet erfarit har i enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande den 17 mars 1967 en utredning tillkallats för att se över reglerna om debitering av byggnadsforskningsavgift.

I anslutning till det i propositionen nr 100 framförda förslaget om höjning av byggnadsforskningsavgiften har i propositionen nr 78, vilken hänvisats till lagutskott, föreslagits erforderlig ändring i förordningen om byggnadsforskningsavgift.

Statens stöd till bostadsfinansieringen

Kreditstödet form

Vid upprepade tillfällen har lagts fram förslag att ersätta den direkta statliga långivningen med ett *kreditgarantisystem*. Ett sådant system kan utformas efter två alternativa linjer: ett individuellt system, där ansökan om kreditgaranti prövas på samma sätt som nu en låneansökan, eller ett kollektivt system, enligt vilket statens garanti skulle gälla generellt under vissa av statsmakterna angivna förutsättningar. Departementschefen har funnit att varken ett individuellt eller kollektivt kreditgarantisystem synes

erbjuda några fördelar som nämnvärt kan väga upp de betydande nackdelar som han funnit dem förenade med. I propositionen anförs därför att en övergång till ett kreditgarantisystem inte bör komma i fråga och föreslås att statens kreditstöd till bostadsbyggandet även framgent skall ha formen av direkta lån.

I motionerna I: 805 och II: 1000 föreslås riksdagen besluta att den statliga bostadslångivningen fr. o. m. den 1 juli 1967 skall ersättas av ett kollektivt kreditgarantisystem, baserat på fastighets avkastningsvärde och avseende lån mellan 70 och 90 % av detta värde. I anledning härav föreslås vidare att preliminära beslut om lån från lånefonden för bostadsbyggande inte skall meddelas efter den 30 juni 1967. Förslaget om ett kreditgarantisystem förenas slutligen med yrkandet att för erhållandet av kreditgaranti skall till staten erläggas en engångsavgift på 0,5 % av garantibeloppet. Dessa medel skulle tillfalla en riskfond för täckande av eventuella förluster.

I motiven för yrkandena i motionerna I: 802 och II: 1005 anförs att de tekniska förutsättningarna för en kombination mellan kreditgarantier och i propositionen föreslagna paritetslån bör undersökas när förhållandena på bostadsmarknaden blir sådana, att en övergång till ett kreditgarantisystem anses kunna genomföras utan risk för bostadsbyggandets finansiering. I motionerna I: 803 och II: 1001 uttalas att en förändring av kreditstödet form inte får innebära någon försämring av bostadsbyggandets finansieringsvillkor. Ett sådant krav anses inte möjligt att uppfylla i det nuvarande kapitalmarknadsläget vid införandet av ett kreditgarantisystem.

Ett oavvisligt villkor för en övergång från direkt statlig långivning till ett kreditgarantisystem är, som utskottet vid ett flertal tillfällen understrukit, att en försämring av bostadsbyggandets kreditförsörjning därigenom inte uppkommer. Departementschefens bedömning innebär att sådana förutsättningar inte föreligger och inte kan väntas uppkomma under överskådlig tid samt att i övrigt inget av de garantisystem som varit under prövning medför sådana fördelar att de uppväger de olägenheter som de är förenade med.

Departementschefens ståndpunktstagande grundar sig på den utförliga behandling som bostadspolitiska kommittén underkastade kreditgaranti-frågan i sitt betänkande. Kommitténs undersökningar ger enligt utskottet klara belägg för den slutsats som departementschefen kommit fram till. Utskottet ansluter sig därför till denna slutsats och förutsätter att statens kreditstöd till bostadsbyggandet även framgent skall ha formen av direkta lån. Yrkandena i motionerna I: 805 och II: 1000 avstyrks.

Utskottets här redovisade inställning till frågan om kreditgarantier gör det föga meningsfullt att nu till närmare prövning ta upp den i motionerna

I: 802 och II: 1005 framförda tanken på att undersöka möjligheterna för en kombination av kreditgarantier och s. k. paritetslån.

Frågan om en *statlig totalfinansiering* av bostadshus genom en generell utvidgning av statens lån till att omfatta även primär- och sekundärkrediterna berörs också i propositionen. Departementschefen ansluter sig till den av bostadspolitiska kommittén anförda bedömningen, att en statlig totalfinansiering rent tekniskt är en enkel väg att uppnå en rationell kredittillförsel till bostadsbyggandet. Departementschefen ansluter sig emellertid även till kommitténs uppfattning så till vida, att en åtgärd med så genomgripande konsekvenser kräver en mera ingående kartläggning av dessa. Även andra vägar att förbättra bostadsbyggandets kreditförsörjning bör prövas. Dessa frågor undersöks av delegationen för bostadsfinansiering, som bl. a. kommer att utreda de tekniska förutsättningarna för totalfinansiering.

I motionerna I: 65 och II: 81 har yrkats att riksdagen måtte hemställa om förslag angående inrättande av en statlig bostadsbank eller annan form för statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet. Yrkandet såvitt rör en statlig bostadsbank har hänvisats till bankoutskottet. Det nämnda motionsyrkandet berörs också i motionerna I: 806 och II: 1003.

Utskottet är liksom departementschefen av den meningen att problemet att finna rationella former för bostadsbyggandets kreditförsörjning skulle få sin bästa lösning om staten helt tog ansvaret för finansieringen genom att tillhandahålla hela den för bostadsbyggandet erforderliga krediten. De fördelar som från bostadssektorns synpunkt är förenade med en sådan finansieringsordning synes utskottet så påtagliga att de bör avstås endast av mycket tungt vägande skäl. I avvaktan på närmare erfarenheter av den uppgörelse som träffats med marknadens kreditgivare rörande kreditförsörjningen till bostadsbyggandet och med hänsyn till det utredningsarbete som pågår inom delegationen för bostadsfinansiering tillstyrker emellertid utskottet att den statliga långivningen tills vidare bibehåller sin nuvarande karaktär.

Utskottet kan således inte biträda yrkandet i motionerna nr I: 65 och II: 81.

I fråga om det av kommittén väckta förslaget att de statliga lånen i ökad omfattning skall kunna *fördjupas* och *betalas ut i förskott* anmäler departementschefen, att även detta förslag, som har nära samband med frågan om totalfinansiering, ligger inom ramen för de undersökningar som utförs av delegationen för bostadsfinansiering. Departementschefen anför vidare, att det är angeläget att åtgärder vidtas för att ytterligare minska fördjupningen av lån till småhus.

I motionerna I: 802 och II: 1005 har föreslagits att den undre gränsen för de statliga bostadslånen höjs från 70 % till 75 %. Vidare har i motionerna föreslagits att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att bostadsstyrelsen får generellt bemyndigande att fördjupa det statliga bostadslånet.

Vad departementschefen anfört i denna fråga föranleder ingen erinran från utskottets sida. Förslaget i motionerna I: 802 och II: 1005 kan utskottet inte tillstyrka. En höjning av den undre länegränsen för det statliga lånet skulle med hänsyn till det längre fram i utlåtandet behandlade förslaget om en höjning av pantvärdet kunna leda till ökade svårigheter för byggföretagen att erhålla bottenlån med direkt anslutning till statslånet.

Villkoren beträffande ränta och amortering

I propositionen erinras inledningsvis om att det aldrig varit avsikten att genom underränta på statslånen och särskilda räntebidrag upprätthålla en permanent och allmän subventionering av boendekostnaderna. Räntebidragen fyller emellertid väsentliga funktioner när det gäller att skapa stabila produktionsförutsättningar och avskärma boendekostnaderna från verkan av tillfälliga räntevariationer. Kungl. Maj:t har i propositionen föreslagit sådana regler för betalningarna av ränta och amortering på de statliga bostadslånen att dessa funktioner i fortsättningen kan tillgodoses utan räntesubventioner. Ett huvudsyfte med den föreslagna betalningsordningen är också att de höjningar av boendekostnaderna som ett borttagande av dessa subventioner medför skall inträffa först så småningom.

Kungl. Maj:ts förslag innebär således att den statliga långivningen *inte skall innefatta några subventioner*. Räntebidragen skall upphöra och räntan på det statliga lånet före ingången av varje kalenderår fastställas så att den motsvarar den ränta som då gäller för långfristiga statsobligationer ökad med 0,25 procentenheter. På fördjupad del av statligt bostadslån skall räntan dock bestämmas så att den motsvarar vad låntagaren skulle haft att erlägga för lån i motsvarande läge på den öppna lånemarknaden.

I motionerna I: 806 och II: 1003 framhålls att Kungl. Maj:ts förslag i denna del är oantagligt, då det på intet sätt har som förutsättning en bestämd statlig ränte- och kreditpolitik.

I motionerna I: 805 och II: 1000 föreslås att en engångsavgift på 0,5 % skall tas ut för statliga bostadslån för att täcka statens risker och kostnader.

Utskottet vill erinra om sitt uttalande till förra årets riksdag i anledning av vad som hade framhållits i vissa motioner (SU 1966: 38, s. 25) att det i och för sig är en godtagbar grundsats att de boende i regel betalar kostnaderna för att förränta och amortera fastighetskapitalet och för fastighetsförvaltningen. Utskottet fann emellertid att ett uttalande av denna innebörd då inte kunde ha något praktiskt syfte framför allt därför att det i motionerna inte hade klargjorts i vilken ordning ränta och amortering skulle erläggas och därmed inte heller hur man skulle beräkna de reella kostnaderna för boendet.

Kungl. Maj:ts förslag grundar sig på en sådan utformning av reglerna för återbetalning av det statliga lånet att de nuvarande räntebidragens

funktioner bevaras och att en avveckling av räntesubventionerna inte omedelbart slår igenom på hyror och bostadskostnader. Utskottet finner sig därför kunna biträda förslaget att den statliga långivningen inte skall vara förenad med några räntesubventioner vare sig i form av underränta på statslånet eller räntebidrag. Den föreslagna formen för fastställande av räntan på statens lån ger inte utskottet anledning till erinran. Då räntan är avsedd att inbegripa även ersättning för statens kostnader för utlåningen avstyrks yrkandet i motionerna I: 805 och II: 1000 om en särskild låneavgift. I anledning av förslaget beträffande räntesättningen för fördjupad lånedel förutsätter utskottet att villkoren för sådan lånedel i fråga om såväl ränta som amortering skall motsvara vad låntagaren eljest skulle haft att erlægga för ett lån i motsvarande läge på den allmänna lånemarknaden.

Frågor som rör den statliga ränte- och kreditpolitiken får bedömas i annat sammanhang. Vad som anförs i motionerna I: 806 och II: 1003 ger därför inte utskottet anledning till något särskilt uttalande.

Den av Kungl. Maj:t föreslagna metoden för erläggande av ränta och amortering å statliga bostadslån innebär att dessa *betalningar fördelas över amorteringstiden* så att tre syften uppnås. Det ena är att den höjning av kapitalkostnaderna som betingas av subventionsavvecklingen skall slå igenom på boendekostnaderna först så småningom. Det andra syftet är att skapa kapitalkostnadsbetingelser för en jämnare hyresnivå i de hus som i framtiden tillkommer med stöd av statliga lån. Ett tredje syfte är att motverka genomslag på bostadskostnaderna av kortsiktiga variationer i marknadens räntesatser.

Fördelningen skall åstadkommas genom ett särskilt avräkningsförfarande som grundar sig på att staten för varje år kalkylmässigt fastställer vad låntagaren skall betala för hela fastighetskapitalet inom ramen för låneunderlaget. Första året skall detta ske med tillämpning av en procentsats benämnd basannuiteten. Från vad låntagaren enligt denna skall betala avräknas det belopp som han faktiskt har att erlægga för bottenlånen (primär- och sekundärlån). Återstoden utgör vad han skall betala för det statliga lånet respektive i förekommande fall kan tillgodoräkna sig som förräntning av den egna insatsen. Hur mycket som skall betalas till staten respektive räknas som ränta på egen insats bestäms genom enkel proportionering av förut nämnda återstod efter bostadslånets respektive den egna insatsens förhållande till låneunderlaget. Det belopp som skall betalas till staten förslår inte till full förräntning av bostadslånet enligt den subventionsfria räntesats som skall gälla. Felande belopp ökar i stället låneskulden.

För varje följande år görs motsvarande avräkning på ett belopp motsvarande basannuiteten multiplicerad med ett paritetstal, som uttrycker hur mycket kapitalkostnaderna bör öka för att komma i ett rimligt förhållande till motsvarande kostnader i nybyggda hus. Det förutsättes i proposi-

tionen att vad låntagaren på detta sätt år för år kan ha att betala skall medge full förräntning och slutamortering av statslånet inklusive skuldökning inom 30 år. Om inte detta blir möjligt genom paritetstalets ökning måste i stället basannuiteten justeras. Förfarandet har av departementschefen illustrerats genom vissa exempel vilka fogats som bilaga till propositionen.

I motionerna I: 805 och II: 1000 avstyrks den föreslagna metoden för fördelning av kostnaderna för statens lån över amorteringstiden. I stället bör enligt motionärerna de nuvarande räntebidragen avvecklas.

Som framhålles i propositionen skulle en avveckling av räntebidragen och underräntan på statens lån i dagens ränteläge medföra en höjning av hyrorna med ca 35 %. Enligt utskottets mening är åtgärder som får sådan effekt otänkbara. De skulle innebära ett kraftigt avbräck i samhällets strävanden att åstadkomma en allmän förbättring av bostadsförhållandena och rasera en väsentlig del av den standardhöjning på området som redan uppnåtts. Motionerna I: 805 och II: 1000 avstyrks i denna del.

Den i propositionen föreslagna ordningen för betalning av kostnaderna för statens lån finner utskottet väl ägnad att tillgodose syftet att åstadkomma en avveckling av nuvarande generella subventioner utan att detta får menliga konsekvenser för en fortsatt gynnsam utveckling på bostadsmarknaden. Samtidigt främjar den paritet i kapitalkostnaderna mellan skilda årgångar av hus byggda under olika betingelser i fråga om kostnadsnivå.

Innebörden av Kungl. Maj:ts förslag beträffande tillämpningen av basannuitet och paritetstal är att statslånet skall vara slutamorterat inom 30 år. I anledning härav vill utskottet som sin mening framhålla, att en viss förlängning av amorteringstiden bör kunna övervägas om så skulle bli motiveerat med hänsyn till boendekostnadernas utveckling.

Enligt motionerna I: 805 och II: 1000 anses det vara ett minimikrav att effekten av omfördelningen begränsas till själva statslånet oavsett dess storlek. I motionerna I: 765 och II: 952 anförs att propositionens förslag i denna del medför att förräntning av egen insats i bostadskooperativ lägenhet inte torde kunna beräknas eller kunna ske förrän bostadslån jämte räntelån helt eller till största delen återbetalats. Det föreslås därför att betalningen för statslånet skall beräknas genom att basannuiteten tillämpas på produktionskostnaden (pantvärdet) minskad med utgående grundavgift.

Enligt utskottets mening är det väsentligt att metoden för omfördelning av kostnaderna på statslånet leder till samma utfall beträffande förräntning och amortering av detta lån för olika förvaltningsformer. Detta gäller i fråga om den i propositionen föreslagna metoden. Vid lika förutsättningar i övrigt blir således förändringen av skulden till staten relativt sett densamma och därmed också amorteringstiden lika lång oavsett statslånets

storlek i förhållande till låneunderlaget. Vid jämförelse mellan de kapitalkostnader som får betalas av ett företag med lån upp till 100 % av låneunderlaget, dvs. ett kommunalt eller allmännyttigt företag respektive av företag som presterat en egen kapitalinsats, ger metoden — om jämförelsen begränsas till kapitalkostnadsdelen av de totala årskostnaderna — en förräntning av nämnda insats som är lika stor och i tiden fördelad på samma sätt som för statslånet. Detta är i princip detsamma som gäller i nuvarande system. Eftersom den nya ordningen förutsätter en höjning av statslåneräntan kommer också förräntningen av den egna insatsen att öka. Omstående tablå visar en omräkning av tabell 1 i bilaga till propositionen gjord för bostadsrättsförening och enskilt företag. Av tablå framgår att för bostadsrättsförening betalningarna för statslånet och underliggande lån under det första året blir 1,31 kronor, tionde året 3,90 kronor och tjugufjärde året 9,59 kronor lägre än för det allmännyttiga företag som exemplet i propositionen avser. Räknat som förräntning av den egna kapitalinsatsen (dvs. grundavgiften) gör detta 2,6 %, 7,8 % respektive 19,2 %. För enskilt ägda hyreshus blir effekten i procent densamma.

Utskottet vill i detta sammanhang framhålla att det givetvis är av vikt att den som väljer att lösa sin bostadsfråga genom anslutning till bostadsrättsförening och således är beredd att prestera en egen kapitalinsats också därigenom kan påräkna ekonomiska fördelar. Det är emellertid uppenbart att möjligheten att vinna sådana fördelar inte endast bestäms av finansieringsförutsättningarna utan också av kostnaderna för förvaltningen i övrigt och formerna härför. Denna fråga kan alltså inte behandlas enbart med hänsyn till konsekvenserna av propositionens förslag beträffande det statliga kreditstödet utan torde lämpligen få prövas i samband med översyn av bestämmelserna rörande bostadsrättsföreningar.

Utskottet vill erinra om att utredning härom pågår inom bostadsrättskommittén.

Med hänvisning till det anförda tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag beträffande metoden för beräkning av de årliga betalningarna för statslån och avstyrker således yrkandena i motionerna I: 805 och II: 1000 samt I: 765 och II: 952 i vad gäller här berörda fråga.

I propositionen föreslås att *basannuiteten* för lägenheter som hyrs ut och upplåts med bostadsrätt fastställs till 5,1 procent, vilket procenttal motsvarar den kapitalkostnadsprocent som enligt nuvarande regler tillämpas vid fastställande av högsta hyra i enskilt ägda hyreshus. För egna hem bör fastställas en med hänsyn till skillnader i finansieringsvillkor motsvarande annuitet.

I motionerna I: 754 och II: 943 föreslås att *basannuiteten* fastställs till 4,6 procent. I motionerna nr I: 765 och II: 952 framhålls att skäl föreligger för en lägre *basannuitet* än den i propositionen föreslagna. I motionerna I: 805 och II: 1000 slutligen yrkas att *basannuiteten* bestäms till 6,1 procent.

Tabell 1 i bilaga till bostadspropositionen omräknad för kooperativt företag (egen insats: 50 kr.) och enskilt företag (egen insats: 150 kr.)

År	Återstår för statslån och egen insats	Därav för		För egen insats i procent av denna	Nominell ränta å statslån	För amortering å statslån	Skuld å statslån	Total låneskuld
		statslån	egen insats					
<i>Kooperativt företag</i>								
1.....	7,88	6,57	1,31	2,6	15,00	— 8,43	258,43	956,96
5.....	14,28	11,90	2,38	4,7	16,73	— 4,83	283,60	975,36
10.....	23,42	19,52	3,90	7,8	17,42	+ 2,10	288,20	969,06
15.....	34,03	28,36	5,67	11,3	15,62	+ 12,74	247,52	913,97
20.....	46,31	38,59	7,72	15,4	10,04	+ 28,55	138,81	786,20
24.....	57,53	47,94	9,59	19,2	1,69	+ 46,25	—	627,79
<i>Enskilt företag</i>								
1.....	7,88	3,94	3,94	2,6	9,00	— 5,06	155,06	853,59
5.....	14,28	7,14	7,14	4,7	10,04	— 2,90	170,16	861,92
10.....	23,42	11,71	11,71	7,8	10,45	+ 1,26	172,92	853,78
15.....	34,03	17,02	17,01	11,3	9,37	+ 7,65	148,51	814,96
20.....	46,31	23,16	23,15	15,4	6,03	+ 17,13	82,28	730,67
24.....	57,53	28,77	28,76	19,2	1,02	+ 27,75	—	627,79

Motivet för yrkandet om en sänkning av basannuiteten till 4,6 procent är att procenttalet 5,1 skulle innebära en genomsnittlig höjning av hyresnivån i nybyggda hus och medföra en återbetalning av fastighetskapitalet på alltför kort tid. Det framhålls vidare att i nuvarande system vid nominell beräkning av kapitalkostnaderna och stigande löner hyrans andel av inkomsterna sjunker, en effekt som uteblir i det nya systemet enligt vilket kapitalkostnaderna kommer att öka.

Den angivna kapitalkostnadsprocenten 5,1 representerar de beräknade genomsnittliga kapitalkostnaderna under den första tioårsperioden och är det tal som i fråga om låntagare, vilken är underkastad bestämmelserna om hyreskontroll, används för att beräkna kapitalkostnadsdelen av den maximerade hyran. Innebörden är att hyreskontrollerade företag under de första åren måste täcka en del av kapitalkostnaderna med vad som beräknas för drift- och underhållskostnader. I frågan om den möjliga avskrivningstiden vill utskottet framhålla att denna uppenbarligen inte kan med säkerhet bedömas på de grunder som anförs i motionerna. I vilken takt avskrivningar bör ske är beroende av gällande amorteringsregler och vilka hyror som kan tas ut under husets livslängd. Utskottet kan således inte heller finna att här angivna förhållande kan tas till intäkt för en sänkning av basannuiteten. Vad slutligen gäller frågan om hyrans andel av inkomsten och dess utveckling i framtiden vill utskottet erinra om att låntagarna även vid nu gällande finansieringsregler måste räkna med att räntesubventionerna efter hand avvecklas. Någon garanti för att hyrans andel av inkomsten sjunker finns följaktligen inte i nuvarande lånesystem.

Det skäl som enligt motionerna I: 765 och II: 952 kan anföras för en lägre basannuitet är det nuvarande kostnadsläget. I anledning härav vill utskottet hänvisa till att de nuvarande kapitalkostnadsvillkoren för nyproduktionen fastställdes av 1966 års riksdag och trädde i kraft den 1 juli samma år. Beslutet innebar att den s. k. basräntan för nya hus höjdes från 3 till 4 procent. Även om i viss mån ändrade förhållanden har inträtt sedan beslutet fattades syns det utskottet för tidigt att nu ompröva beslutet. Utskottet kan inte befria sig från intrycket att de på sina håll uppträdande svårigheterna att finna avsättning för nybyggda lägenheter kan sammanhånga med den ändring som inträtt i konjunkturbilden. Enligt utskottets mening är det emellertid av yttersta vikt att utvecklingen av hyror och kostnader följs med skärpt uppmärksamhet. Skulle svårigheterna accentueras förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t förelägger riksdagen förslag till sådana åtgärder som kan vara påkallade.

Utskottet tillstyrker således Kungl. Maj:ts förslag beträffande basannuiteten och avstyrker motionsyrkandena på denna punkt.

Vad i propositionen föreslås i fråga om beräkning och fastställande av det *paritetstal* varmed basannuiteten skall multipliceras vid beräkning av betalningarna för statslånet ger inte utskottet anledning till någon erinran. Inte heller förslaget om tillsättande av en särskild nämnd med uppgift att pröva principerna för paritetstalets beräkning föranleder några invändningar. Kungl. Maj:ts förslag tillstyrkes.

En omfördelning av kapitalkostnaderna bör enligt Kungl. Maj:ts förslag *tillämpas* beträffande bostäder, utom då fråga är om jordbruksfastighet. För lokaler föreslås att ränta och amortering skall erläggas på samma sätt som nu, dvs. amortering och betalning av ränta skall årligen ske med de nominellt bestämda beloppen. Den som beviljas lån till småhus som han själv skall bebo bör dock enligt förslaget om han så önskar få erlægga ränta och amortering enligt de nominella villkoren. Denna ordning bör vidare gälla då fråga är om ombyggnad och låneunderlaget inte överstiger 20 000 kronor. Även för övriga ombyggnader bör de nominella villkoren tillämpas om inte låntagaren önskar kapitalkostnaderna omfördelade och detta befinnes motiverat med hänsyn till konsekvenserna i fråga om de årliga kostnaderna i jämförelse med motsvarande kostnader för andra hus.

I motionerna I: 765 och II: 952 yrkas att valfriheten i fråga om betalningsmetod bör gälla för samtliga upplåtelseformer och i vart fall för bostadsrättsföreningar.

En utsträckning av valfriheten på det sätt som motionärerna i första hand åsyftar skulle enligt utskottets mening kunna leda till att bostadsföretag valde att betala ränta och amortering enligt de nominella villkoren i sådan omfattning att hyresnivån i nyproduktionen splittrades. Vid ett hyressättningssystem som avses i det till lagrådet remitterade förslaget till ny hyreslag kan detta i sin tur föranleda osäkerhet hos hyresnämnderna. Några all-

varligare invändningar kan enligt utskottets mening inte heller göras mot det förhållandet att den som söker ett lån av staten också får underkasta sig de villkor som staten förbinder med lånet.

Bostadsrättsföreningar intar emellertid i detta sammanhang en särställning. Liksom egnahemsägare bestämmer de själva i viss utsträckning sina årsavgifter och hur de vill fördela dessa i tiden. Under förutsättning att man kan erhålla garantier för att dessa årsavgifter inte påverkar boendekostnaderna i hyreshus har utskottet intet att invända mot att den valfrihet mellan de båda betalningssystemen som enligt propositionen är avsedd att gälla för egnahemsägare utsträcker att gälla även bostadsrättsföreningar. De lånebeviljande organen bör således ha rätt att föreskriva kapitalkostnadsomfördelning i de fall en annan betalningsordning kan befaras leda till ogynnsamma effekter på hyresnivån i allmänhet i nybyggda hus.

Utskottet tillstyrker således Kungl. Maj:ts förslag med den jämkning i anledning av motionerna I: 765 och II: 952 som framgår av det föregående.

Den ökning av statens fordran som blir en följd av att vissa debiterade räntekostnader läggs till låntagarens skuld bör enligt Kungl. Maj:ts förslag säkerställas genom att låntagaren får lämna en *extra in-teckning* till staten på belopp motsvarande 10 procent av låneunderlaget och placerad i förmånsrättsordningen inom 110 procent av pantvärdet. Det in-teckningsutrymme som blir disponibelt i ett läge motsvarande den egna insatsen bör enligt propositionen inte få användas för annat ändamål än som avser fastigheten och ej till skyddande av egen kapitalinsats.

I motionerna I: 765 och II: 952 föreslås att kravet på särskild in-teckning ersättes av ett stadgande att bostadslånet sägs upp därest räntelånen ej rättidigt återbetalas.

Motivet för motionärernas förslag är att den extra in-teckningen begränsar möjligheterna för en byggherre att låna mot in-teckningssäkerhet för att täcka eventuella kostnader över pantvärdet. Kungl. Maj:ts förslag innebär emellertid beträffande företag som skall prestera en egen kapitalinsats inom pantvärdet att den in-teckning som motsvarar denna insats får användas för ändamål som avser fastigheten. Såvitt utskottet kan finna torde därför motionärernas syften vara i princip tillgodosedda genom Kungl. Maj:ts förslag.

I åtskilliga fall torde här berörda in-teckning komma att användas för att låna till s. k. överkostnader. Inte minst för bostadsrättsföreningar där in-teckningen avser ett belopp om endast 5 procent av låneunderlaget kan denna in-teckning icke sällan vara otillräcklig. Som motionärerna framhållit kan detta kanske leda till svårigheter för föreningen att få finansieringen av fastigheten tillfredsställande ordnad. Såvitt utskottet kan finna bör emellertid den alternativa metod som motionärerna föreslagit inte accepteras. Ett villkor om uppsägning av bostadslånen skulle vara av ringa värde i händelse av sådana försummelser som leder till exekutiva åtgärder och skulle, om det utnyttjades, drabba de boende. Utskottet kan därför inte tillstyrka motionärernas förslag men anser att en möjlighet bör öppnas för de låne-

beviljande organen att där så prövas motiverat flytta den extra intecknings-säkerhetens läge dock högst till 115 procent av pantvärdet.

Utskottet föreslår således att riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag med den ändring i anledning av motionerna I: 765 och II: 952 som framgår av det föregående.

I propositionen uttalas att den förutsebara ökningen av skuldbördan bör leda till att *kreditvärdesbedömningen* ägnas ökad uppmärksamhet hos såväl enskilda kreditorgan som hos statliga organ. I motionerna I: 765 och II: 952 framhålls att produktionsinitiativ på olika orter inte bör kunna motverkas genom hänvisning t. ex. från kreditinstitut till en negativ bedömning av bostadsefterfrågan på sikt.

I anledning härav vill utskottet uttala som sin mening att avgörande för det statsbelånade bostadsbyggandets omfattning och inriktning på en ort bör vara den bedömning som i förekommande fall kommer till uttryck i det av kommunen uppgjorda bostadsbyggnadsprogrammet och den tilldelning av statliga lånemedel som de bostadslånggivande organen finner sig kunna medverka till. Detta utesluter naturligtvis inte att ansökningar om statligt lån i enskilda fall måste prövas med hänsyn till kreditriskerna.

Utskottet föreslår att riksdagen för Kungl. Maj:t ger till känna vad utskottet här har anfört.

Utskottet har intet att erinra mot ett upphävande av *köpeskillingskontrollen* i enlighet med vad Kungl. Maj:t har föreslagit.

Kungl. Maj:t föreslår att bestämmelsen om *ränte- och amorteringsfrihet för viss del av bostadslån till studentbostäder* upphävs med verkan från den 1 januari 1968.

Motivet för förslaget är att kapitalsubventioner av detta slag inte passar in i det nya systemet för erläggande av räntor och amortering på bostadslån. Om kapitalkostnaderna för studentbostäder anpassas över amorteringstiden till vad som är en rimlig nivå med hänsyn till kostnaderna i nyproduktionen uppkommer under denna tid inte det hyrespolitiska utrymme som behövs för att återkräva subventionerna. Enligt departementschefen synes det heller inte möjligt att på annat sätt förena långivningen enligt det nya systemet med ett särskilt stöd motsvarande kapitalsubventionerna till studentbostäder om man skall följa principen om lika stort studiestöd för alla studerande inom en och samma utbildningslinje.

Utskottet, som godtar dessa skäl, tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag. Enligt utskottet bör den ovan angivna principen också leda till att nuvarande villkor om upplåtelse av mark utgår ur lånebestämmelserna.

De räntebidrag som utgår när de ovan föreslagna reglerna beträffande bostadslån träder i kraft bör enligt Kungl. Maj:t efter bidragstagarens val ersättas av årliga *räntelån*, som skall minskas och därefter återbetalas i en sådan takt att kapitalkostnaderna för därav berörda hus ökar i paritet med motsvarande kostnader i nytillkommande hus. Detsamma bör gälla i fråga om den föreslagna höjningen av statslåneräntan. Förslaget innebär att den

successiva minskningen av räntelånen påbörjas samtidigt som paritetstalet första gången reglerar de årliga kapitalkostnaderna för hus, som finansieras enligt de nya lånereglerna. Enligt förslaget i propositionen bör Kungl. Maj:t dock bemyndigas att sedan ny hyreslag trätt i kraft förordna om sådana särskilda minskningar av räntelånen som övergångsvis är motiverade av paritetshänsyn.

I motionerna I: 805 och II: 1000 yrkas — i anslutning till förslag om avslag på metoden för kapitalkostnadsomfördelning — att för tid från och med den 1 januari 1967 räntebidrag ej skall utgå för hus byggda före 1960. I fråga om senare byggda hus bör basräntan höjas till 6 % för hus byggda 1960—1961, 5 % för hus byggda 1962 och 4,5 % för hus byggda 1963 och senare. Vidare yrkas att räntan på statliga lån för hus påbörjade fr. o. m. den 1 januari 1958 skall från den 1 januari 1967 höjas till 6 % i vad lånet ligger inom 90 % av låneunderlaget och i övrigt till 7 %.

Utskottet, som finner att Kungl. Maj:ts förslag är väl ägnat att på ett rättvist sätt och utan ogynnsamma effekter på bostadsmarknaden avveckla utgående räntesubventioner, tillstyrker förslaget och avstyrker förslagen i motionerna I: 805 och II: 1000 såvitt nu är i fråga.

I motionerna I: 508 och II: 645 yrkas att räntan på de *tillägglån* som nu amorteras höjs till 6 % från den 1 juli 1967. I motionerna I: 805 och II: 1000 har framförts motsvarande yrkande dock att räntehöjningen skall tillämpas från den 1 januari 1967.

Utskottet finner det i och för sig motiverat att villkoren för äldre lån regleras i den mån så är möjligt allteftersom ett hyrespolitiskt utrymme uppkommer härför. Med hänsyn till att i synnerhet de hus som byggts i mitten av 1950-talet torde ha drabbats hårt av de subventionsavvecklingar som genomförts under senare år synes det emellertid utskottet inte tillrådligt att i år besluta om en höjning av räntan på tillägglånen. Utskottet föreslår att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning och förslag till nästa års riksdag i fråga om räntevillkoren för utelöpande tillägglån ävensom förslag till sådana ändringar i övrigt av villkoren beträffande tidigare utlämnade lån som kan vara befogade.

Bostadslånets storlek m. m.

I fråga om *underlaget för beräkning av det statliga bostadslånets storlek och läge* föreslår Kungl. Maj:t att de på visst sätt beräknade produktionskostnaderna även i fortsättningen skall utgöra sådant underlag. I propositionen framhålles vikten av att lånereglerna inte hindrar en sådan successiv standardhöjning som är förenlig med målen för samhällsekonomi och hyrespolitik.

I motionerna I: 765 och II: 952 framhålles att låneunderlag och pantvärde kontinuerligt även bör överensstämma med de faktiska produktionskostnaderna och lånereglerna utformas så att teknisk standardutveckling inte motverkas.

Utskottet kan i huvudsak ansluta sig till vad som anförs i propositionen rörande lånereglernas anpassning till standardutvecklingen. Utskottet kan emellertid också instämma i vad som anföres i de nämnda motionerna om vad som bör vara vägledande härvidlag. Den standard som våra bostäder bör ha kommer till uttryck i normer och rekommendationer utfärdade av olika statliga och kommunala myndigheter. I motionerna nämnes som exempel bostadsstyrelsens anvisningar i skriften *God Bostad*. Utskottet anser det angeläget att den standard som samhället finner sig böra rekommendera i olika sammanhang också accepteras vid utformningen av reglerna för den statliga långivningen. Vad i propositionen i övrigt anförs rörande styrning samt schablonisering och maximering av låneunderlag och pantvärde föranleder ingen erinran från utskottets sida. I enlighet med vad departementschefen anfört förutsätter utskottet att bestämmelserna om beräkning av låneunderlag och pantvärde ägnas en fortlöpande översyn med syfte att nå bästa möjliga anpassning till de faktiska produktionskostnaderna för rationellt bedrivna byggnadsföretag.

För att reducera problemen med s. k. överkostnader föreslås i propositionen en justering uppåt av pantvärdet därigenom att vissa poster som nu endast beaktas vid beräkning av godkänd produktionskostnad förs över till pantvärdet. Någon mera betydande ändring av reglerna för beräkning av låneunderlag förutsättes däremot icke ske.

I motionerna I: 802 och II: 1005 yrkas att låneunderlag, pantvärde och godkänd produktionskostnad skall utgöra ett och samma belopp, beräknat i överensstämmelse med av bostadspolitiska kommittén förordade grunder.

Utskottet finner Kungl. Maj:ts förslag vara ett lämpligt sätt att förena önskemålet att reducera överkostnaderna med angelägenheten av att iaktta återhållsamhet med statens utgifter och tillstyrker därför detta förslag. Yrkandet i motionerna I: 802 och II: 1005 avstyrkes således i denna del.

I likhet med departementschefen anser utskottet att någon ändring av grunderna för låneunderlagets fortlöpande *anpassning till kostnadsutvecklingen* inte bör ske förrän möjligheten att följa kostnadsutvecklingen på byggnadsområdet förbättrats.

Det nuvarande villkoret om en *högsta lägenhetsyta av 125 m²* för bostadslån till småhus som skall bebos av låntagaren föreslås i propositionen ersatt av en kostnadsgräns. Villkoret om högsta kostnad bör tillämpas i fråga om alla småhus.

I motionerna I: 803 och II: 1001 yrkas att undantag från den föreslagna maximiregeln bör kunna medges i vissa fall.

I motionerna I: 805 och II: 1000 yrkas att lån till småhus skall beviljas oavsett storleken och, om detta yrkande inte bifalles, lån till småhus överstigande 125 m² skall medges med ett schablonbelopp motsvarande normalkostnaden för ett hus på 125 m².

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och avstyrker sålunda yrkandet på denna punkt i motionerna I: 805 och II: 1000.

I anledning av yrkandet i motionerna I: 803 och II: 1001 vill utskottet framhålla att utskottet förutsätter att Kungl. Maj:s förslag, som går ut på att lån i allmänhet inte skall beviljas om kostnaderna för huset överstiger en viss gräns, innefattar möjlighet att göra undantag från denna regel i samma utsträckning som för närvarande är möjligt i fråga om 125 m²-gränsen.

Utskottet förutsätter vidare att kostnadsgränsen kommer att fastställas så att skillnader i kostnadsläge mellan olika orter blir beaktade.

Kungl. Maj:t föreslår att de nu för olika företagsformer gällande *övre lånegränserna* icke ändras. De bör alltså alltjämt vara för kommunala och allmännyttiga företag 100 %, för bostadsrättsföreningar med kommunal insyn 95 %, för småhus som bebos av låntagaren 90 % och för övriga 85 %.

I motionerna I: 805 och II: 1000 yrkas att den övre lånegränsen fastställs till 90 % oavsett företagsform.

I motionerna I: 802 och II: 1005 yrkas att den övre lånegränsen fastställs för kommun och allmännyttigt företag till 100 % under förutsättning att kommunen ikläder sig borgen för lånedel mellan 95 och 100 %, för egnehemsägare till 95 % under förutsättning av kommunal borgen för lånedel mellan 90 och 95 % och för enskilt ägda flerfamiljshus till 90 % under förutsättning av kommunal borgen för lånedel mellan 85 och 90 %. Samma yrkande framföres i motionerna I: 803 och II: 1001.

I likhet med departementschefen finner utskottet det angeläget att finansieringsförutsättningarna för de självkostnadsbestämda bostadsföretagen inte försämrats. Av särskild vikt blir detta vid den föreslagna omläggningen av hyrespolitiken. Inte heller finner utskottet tillräckliga skäl föreligga att höja den övre lånegränsen för enskilda företag i allmänhet. Yrkandet i motionerna I: 805 och II: 1000 avstyrks.

Inte heller kan utskottet biträda yrkandet i motionerna I: 802 och II: 1005 samt I: 803 och II: 1001. Det kan enligt utskottets mening inte vara rimligt att ett bostadsföretags möjligheter att erhålla statligt lån upp till en viss gräns görs beroende av om vederbörande kommun är villig att teckna borgen.

Med anledning av vad som i motionerna anförs om betydelsen av kommunalt ansvarstagande för de allmännyttiga bostadsföretagens verksamhet vill utskottet erinra om att åtskilliga kommuner tecknar borgen såsom för egen skuld för hela statslånet till allmännyttiga bostadsföretag.

Vad i propositionen anförs rörande *kommunal borgen* för lån till s. k. överkostnader kan utskottet godta. I detta sammanhang vill utskottet erinra om att departementschefen har uttalat sig för att kommunerna övergångsvis bör tillföra de allmännyttiga bostadsföretagen ökat kapital för att därigenom ge dem möjlighet att täcka uppkommande överkostnader. Därvid har departementschefen anfört att kapitalökningen kan ske i sedvanlig form genom att grundkapitalet ökas men även genom att företagen får kommunala krediter, som amorteras i den mån företagens hyresintäkter medger det.

Utskottet har inhämtat att Kungl. Maj:t har meddelat tillstånd åt kom-

mun att ta upp lån, delvis avsett att användas för täckning av överkostnader, som uppkommit i allmännyttigt bostadsföretag. Utskottet vill framhålla att de kommunala kapitaltillskott till allmännyttiga bostadsföretag som övergångsvis kan erfordras för att stärka företagens rörelsemedel och täcka uppkommande överkostnader bör kunna finansieras genom att kommunerna får tillstånd att ta upp lån för ändamålet. Det bör dock ankomma på Kungl. Maj:t att pröva framställningar om lånetillstånd från fall till fall.

I motionerna I: 803 och II: 1001 föreslås att om förutnämnda yrkande rörande de övre lånegränserna inte bifalles kommun skall medges generell rätt att teckna borgen för lån till egen kapitalinsats inom låneunderlaget då fråga är om egnahemsbyggare och bostadsrättshavare.

I propositionen framhålles i denna fråga att nuvarande ordning, som innebär att medgivande kan lämnas för att teckna kommunal borgen efter framställning till Kungl. Maj:t, synes väl tillgodose behovet att i undantagsfall lämna hjälp för ändamålet.

Enligt vad utskottet inhämtat bifalls regelmässigt framställning från kommun att få teckna borgen i fall som avses i motionerna. Såvitt utskottet kan finna är det därför en föga meningsfylld omgång att kräva särskild ansökan från kommunen som villkor för att den skall få lämna sådan hjälp i fall där det behövs. Utskottet tillstyrker således motionärernas förslag såtillvida att kommun medges rätt att, enligt grunder som nu tillämpas, teckna borgen för lån av ifrågavarande slag.

Ikraftträdande

Kungl. Maj:t har föreslagit att de nya bestämmelserna skall träda i kraft i fråga om hus för vilka preliminära beslut om bostadslån meddelas fr. o. m. den 1 januari 1968. Højningen av statslåneräntan bör dock av tekniska skäl inte genomföras förrän den 1 juli 1968. Kungl. Maj:t föreslår dock att en möjlighet öppnas att i fråga om hus för vilket slutligt beslut om bostadslån meddelas fr. o. m. den 1 januari 1968 tillämpa de nya reglerna även om preliminärt beslut meddelats före nämnda tidpunkt.

I motionerna I: 802 och II: 1005 föreslås att de nya bestämmelserna skall tillämpas i alla ärenden där preliminärt eller slutligt beslut meddelas efter den 1 januari 1968.

Med hänsyn till den eftersläpning som kan konstateras i fråga om slutligt beslut i låneärende syns det utskottet lämpligast att möjlighet föreligger att, då fråga är om sådant beslut, tillämpa de nya eller gamla reglerna. Kungl. Maj:ts förslag tillstyrks således och motionsyrkandet avstyrks.

Vissa bostadsförmedlingsfrågor

I den till tredje lagutskottet hänvisade propositionen nr 101 har framlagts förslag till lagstiftning som bl. a. ger Kungl. Maj:t rätt att förordna, att kom-

muner i område som utgör en enhet i bostadsförsörjningshänseende skall anordna gemensam bostadsförmedling. Meddelas sådant förordnande, blir kommunerna skyldiga att samverka i kommunalförbund för bostadsförmedlingsverksamheten och att tillämpa enhetliga grunder vid anvisning av bostäder. Dessa grunder och bostadsförmedlingarnas tillgång till bostäder har behandlats i propositionen nr 100.

I den sistnämnda propositionen har föreslagits i fråga om *bostadsförmedlingarnas tillgång på bostäder*, att bestämmelserna om de statliga lånen kompletteras så att som villkor för statligt lån kan — på begäran av kommun — krävas att med stöd av lånen uppförda bostäder ställs till bostadsförmedlingens förfogande. Villkoret skulle avse bostäder i flerfamiljshus och i småhus som inte skall bebos av låntagaren. Vid lån till småhus som skall bebos av låntagaren bör kunna fästas villkor att denne medverkar till att kommunen får förmedlingsrätt till den bostad han lämnar.

Enligt förslaget i propositionen skulle med hänsyn till bytesrätten enligt hyreslagsförslaget villkoret gälla endast förstagångsupplåtelser. I motionen II: 953 har föreslagits att villkoret skulle omfatta även övriga upplåtelser i de fall där bytesrätten inte kommer att tillämpas.

Det i propositionen framförda förslaget innebär vidare att i kommun där lånevillkoren tillämpas dessa bör i princip omfatta alla nämnda bostäder som byggs i kommunen. Undantag bör dock kunna göras när särskilda skäl finnes, t. ex. när lånet avser bostäder i kategorihus eller när låntagaren är bostadsrättsförening. I motionerna I: 765 och II: 952 förordas att undantag borde grundas på ett organiserat bostadskooperativt sparande. Motionerna I: 802 och II: 1005 innefattar ett förordnande av att till de särskilda skälen för undantag även borde hänföras bostäder som uppförs under medverkan av kreditinstitut och förmedlas bland bostadssparare.

Utskottet har funnit det föreslagna villkoret lämpligt för att öka bostadsförmedlingarnas tillgång på lägenheter och därmed skapa underlag för en rättvis fördelning. Frågan om att tillämpa lånevillkoret på även andra än förstagångsupplåtelser bör av Kungl. Maj:t slutligt prövas i samband med genomförandet av en ny hyreslagstiftning. Skulle möjligheter därtill finnas bör Kungl. Maj:t utfärda erforderliga bestämmelser därom. Utskottet har vidare ansett att möjligheterna att från den kommunala förmedlingen undanta bostäder som förmedlas till dem som bedrivit organiserat bostadssparande också bör prövas av Kungl. Maj:t. Detta bör i anledning av motionerna II: 953, I: 765 och II: 952 samt I: 802 och II: 1005 ges Kungl. Maj:t till känna.

Det nämnda lånevillkoret bör enligt förslaget i propositionen förenas med vissa *anvisningsnormer*, vilka upptar de minimikrav i skilda hänseenden som bostadsförmedlingen har att iakttä. De sålunda föreslagna normerna har inte berörts i något motionsyrkande.

Utskottet har inte heller funnit anledning till erinran mot förslaget i den-

na del. De erfarenheter som den kommande tillämpningen kan ge bör dock följas. Kungl. Maj:t har att föreskriva eventuellt påkallade ändringar.

Särskilda frågor

Utskottet biträder förslaget om en försöksverksamhet avseende *bostadslån till mindre upprustning och ombyggnad av flerfamiljshus*. Utskottet förutsätter att ränta och amortering i sådana fall, till skillnad från vad som gäller i fråga om andra ombyggnader, skall erläggas enligt nominella villkor.

Genom inrättandet av en sådan låneform får yrkandet i motionerna I: 512 och II: 659 anses tillgodosett. I motionerna I: 805 och II: 1000 framhålls att lån till mindre upprustning av flerfamiljshus bör kunna utgå även då åtgärderna betingas av behovet av kultur- och miljövård. Enligt utskottets mening torde motionärernas önskemål kunna tillgodoses inom ramen för den ordinarie bostadslångivningen. Utskottet kan därför inte biträda motionärernas förslag.

Kungl. Maj:ts förslag om en försöksverksamhet avseende *lån till förvärv av småhus* i vissa fall vill utskottet tillstyrka liksom förslaget om att anstånd med återbetalning av lån till småhus skall kunna medges, då huset icke längre användes som permanent bostad. De lånevillkor som föreslås finner utskottet lämpliga.

Kungl. Maj:ts förslag om upphävande av *bestämmelserna i 33 § bostadslånekungörelsen* om förlustutjämning och fördelning av ansvaret på kommun respektive staten för förluster som drabbar kommun eller allmännyttigt företag tillhörigt hus kan utskottet biträda under de förutsättningar som angivits i propositionen.

Förslagen om avveckling av den särskilda bidragsgivningen till *fiskares tillfälliga bostäder* och av den särskilda långivningen till *tvätterier* vill utskottet tillstyrka.

Motionerna I: 803 och II: 1001 innehåller även förslag att *förbättringslån* må kunna utgå till de låginkomsttagargrupper, som fram till den 1 juli 1966 var berättigade till sådana lån.

Utskottet avstyrker motionerna med hänvisning till sitt yttrande till 1966 års riksdag (SU 1966: 38, s. 21 och 22).

I motionerna I: 283 och II: 359 har väckts frågan om intagande i anvisningarna till de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen av föreskrifter rörande en *kontinuerlig planering av bostäder för handikappade*. Utskottet, som erfarit att frågan om dessa bostäder redan ägnats betydande uppmärksamhet, förutsätter att en aktiv upplysningsverksamhet härom fortsätter. Handikapputredningens undersökningar kan komma att ge ytterligare material för kommunal planering och åtgärder i frågan. Motionerna får därmed anses besvarade.

I fråga om handläggningen av ärenden om bostads- och förbättringslån till hus på *jordbruksfastighet* har i motionen II: 454 förslag framställts att

lantbruksnämndernas prövning måtte upphöra och att nya anvisningar utfärdas i enlighet med motionens syfte.

Länsbostadsnämnd skall enligt gällande kungörelser inhämta yttrande från lantbruksnämnd över ansökningar om bostads- eller förbättringslån som avser hus på jordbruksfastighet, i fråga om förbättringslån dock endast om sådant yttrande inte bedöms obehövt. Föreskrifterna grundar sig bl. a. på att en prövning ur jordbrukspolitiska synpunkter kan vara erforderlig för att bedöma om ett varaktigt behov av bostäderna finns.

I fråga om bostadslån har utskottet tidigare uttalat (SU 1964: 42, s. 13) att långivningen självfallet inte bör tillämpas på sådant sätt att målet för jordbrukspolitiken äventyras. Förbättringslångivningen har enligt riksdagens beslut kommit att koncentreras till i huvudsak pensionärerna. Lösningen av deras bostadsfråga i denna form har medfört att de bostads-sociala aspekterna kommit i förgrunden. Avvägningen i dessa fall mot de jordbrukspolitiska intressena att bl. a. främja strukturrationaliseringen har därmed — vilket även kommit till uttryck i vissa Kungl. Maj:ts beslut i besvärsmål — förskjutits till de sociala aspekternas fördel. Enligt vad utskottet inhämtat pågår vidare överläggningar mellan bostadsstyrelsen och lantbruksstyrelsen om nya anvisningar för handläggningen av ifrågavarande låneansökningar. Även om utskottet med hänsyn till sina tidigare överväganden, som alltjämt är gällande, inte är berett att tillstyrka motionsyrkandet torde motionernas syfte i väsentlig del sålunda redan vara tillgodosett.

I motionerna I: 401 och II: 509 förordas att granskningen i bostadslåneärenden i fråga om *konstnärlig utsmyckning* skulle överflyttas till de kommunala förmedlingsorganen med vissa i motionerna närmare angivna föreskrifter om samråd.

Länsbostadsnämnd har enligt nu gällande regler rätt att inhämta utlåtande av länsarkitekt och en med honom samarbetande, efter konstverkets art utsedd expert. Förteckning över experter har satts upp av bostadsstyrelsen efter förslag av statens konstråd. Denna särskilda sakkunskap och erfarenhet i bedömningen av såväl utsmyckningens konstnärliga värde som skäligheten av kostnaderna kan enligt utskottets mening inte generellt ersättas av de kommunala organen. Några allmänna handläggningsvinster skulle inte heller följa härav. Yttrande är inte erforderligt i varje ärende. I de flesta fall bör enligt utskottets mening beslut kunna fattas utan att yttrande inhämtas. Utskottet avstyrker motionerna.

Yrkandet i motionen II: 660 om utredning angående särskilda lån för *egen bostadsinsats* får anses besvarat med vad utskottet anfört om möjlighet till kommunal borgen. Utskottet erinrar också om den förbättring av lånemöjligheterna som följer av det tillstyrkta förslaget om höjning av pantvärdet.

Bostadsbyggandets omfattning, låneramar m. m.*Lånefonden för bostadsbyggande*

I propositionen förordas att *bostadsbyggnadsplanen* för innevarande år bestäms till 90 000 lägenheter. Förslaget innebär vidare att Kungl. Maj:t som förut skall bemyndigas att öka byggandet härutöver om bedömningen av utvecklingen i fråga om samhällsekonomi och arbetsmarknad skulle göra en sådan ökning möjlig.

Utskottet har förut här ovan behandlat vissa frågor om *låneramarna* som planeringsmedel. Kungl. Maj:ts förslag, som framlagts med utgångspunkt i den föreslagna bostadsbyggnadsplanen för år 1967 och i att 6 000 lägenheter årligen uppförs som rum i ålderdomshem eller utan statligt stöd, innebär lägenhetsramar för nybyggnad med statligt stöd av högst 84 000 lägenheter för vart och ett av åren 1967, 1968 och 1969. Med hänsyn till de redovisade övervägandena att vid preliminär fördelning på län och kommuner låta åren 1968 och 1969 utgöra en sammanhängande planeringsperiod skulle den definitiva lägenhetsramen för år 1968 i så fall kunna bestämmas med beaktande av kommunernas konkreta produktionsplanering.

I motionerna I: 805 och II: 1000 har anförts att det i vart fall syns rimligt att inte sätta målen för 1967 års bostadsbyggande högre än som skett i propositionen.

Motionerna I: 803 och II: 1001 innefattar förslag om att ett medgivande till lånebeslut förenas med ett uttalande att en sådan ökning av byggandet utöver minimiramen 90 000 lägenheter bör eftersträvas, att antalet igångsättningar inte underskrider det under år 1966 uppnådda. Enligt uppgift i propositionen påbörjades under år 1966 93 400 lägenheter.

Det i motionerna I: 802 och II: 1005 framförda förslaget om riktpunkter för en ordinarie femårig bostadsbyggnadsplan förenad med en konjunkturreserv, vilket förut behandlats i vissa delar, innebär i övrigt att ordinarie bostadsbyggnadsplanen för åren 1967, 1968 och 1969 skulle medge igångsättning av 93 500, 98 000 respektive 103 000 lägenheter.

I motionerna I: 806 och II: 1003 betraktas som oundgängligt ett genomförande av bostadsbyggnadsplaner för åren 1967, 1968 och 1969 av 95 000, 98 000 respektive 101 000 lägenheter med däremot svarande lägenhetsramar för nybyggnad för samma år om 87 000, 90 000 respektive 92 000 lägenheter.

Slutligen har i de vid riksdagens början väckta motionerna I: 407 och II: 505 hemställts, att riksdagen måtte medge att — utöver de låneramar för det totala bostadsbyggandet som riksdagen kan komma att medge — bostadslån må beviljas för högst 1 000 lägenheter i pensionärshem, företrädesvis i landsbygdskommuner.

Utskottet erinrar om att för år 1966 fastställdes en bostadsbyggnadsplan

på 92 000 lägenheter och en däremot svarande lägenhetsram av 86 000 lägenheter. 2 000 lägenheter beräknades därvid för rum i ålderdomshem och 4 000 lägenheter beräknades bli igångsatta utan statligt finansieringsstöd. En ram för tillståndsgivningen i fråga om ålderdomshem och privatfinansierade bostadshus fastställdes i maj 1966. Kungl. Maj:t har medgivit att det avsedda ålderdomshemsbyggandet ökades med 300 lägenheter och att det privatfinansierade byggandet fick utvidgas med sammanlagt 1 300 lägenheter. Enligt i propositionen lämnade uppgifter har 93 400 lägenheter påbörjats under år 1966.

Denna resurstilldelning till bostadssektorn, vilken kombinerats med att näringslivets utbyggnad tagit i anspråk starkt ökade produktionsresurser, bör ses mot bakgrund av den tillståndsprövning, genom vilken särskilt angelägna byggnadsändamål prioriteras, och statsmakternas i år fattade beslut om en särskild investeringsavgift för det oprioriterade byggandet.

Igångsättningen under år 1966 har varit otillfredsställande fördelad, vilket tagit sig uttryck i att inte mindre än 42 % av lägenheterna påbörjats under det fjärde kvartalet. Utskottet har tidigare behandlat frågan om den säsongmässiga fördelningen i samband med kreditillförseln till bostadssektorn. Om den i finansplanen antagna säsongfördelningen kan hållas innebär beräkningarna av investeringsvolymen i bostäder enligt Kungl. Maj:ts förslag en ökning med ca 9 % från år 1966 till 1967.

Utskottet delar departementschefens bedömning att det mot den givna bakgrunden och resurserna i fråga om arbetskraft och kapital är lämpligt att bestämma bostadsbyggnadsplanen till 90 000 lägenheter för år 1967.

Kungl. Maj:t bör bemyndigas att under angivna förutsättningar fatta beslut som möjliggör ett härutöver ökat byggande. I det rådande läget finns ingen anledning att understryka ett önskemål om ett ökat byggande genom att enligt förslaget i motionerna I: 803 och II: 1001 uttala sig för en i lägenhetstal bestämd sådan riktpunkt.

Av det anförda följer att utskottet avstyrker motionerna I: 802 och II: 1005, I: 803 och II: 1001, I: 806 och II: 1003 samt I: 407 och II: 505, de båda sistnämnda med hänvisning även till vad utskottet ovan (s. 21) anfört om särskilda kvoter för pensionärsbostäder.

I fråga om övriga låneändamål än nybyggnad, nämligen i princip bostadslån för ombyggnad och annan förbättring samt räntebärande förbättringslån har Kungl. Maj:t föreslagit medelsramar om 125 milj. kr. för år 1967 och preliminärt 135 milj. kr. för år 1968. Härvid har för försöksverksamheten med upprustning av lägenheter i flerfamiljshus beräknats 10 milj. kr. resp. 20 milj. kr. Utskottet har ingen invändning mot förslagen.

Beräkningen av medelsramen, vilken utgått från antagandet att 30 % av den totala statsbelånade nyproduktionen kommer att utgöras av småhus, föranleder inte heller erinran. Med återopande av förut redovisade

överbäganden avstyrkes sålunda även motionerna I: 805 och II: 1000, såvitt nu är i fråga.

Räntefria lån till bostadsbyggande

Kungl. Maj:ts förslag att lån från anslaget får beviljas intill 35,8 milj. kr. under år 1967, föranleder inte någon utskottets erinran.

Föreslaget bemyndigande att utöka ramen bör som förut ges Kungl. Maj:t.

Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet

Utskottet som med tillfredsställelse konstaterat den ökade omfattningen av förbättringslångivningen tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag om en till 100 milj. kr. höjd medelsram för åren 1967 och 1968. Den beslutade upprustningen av åldringsbostäder kan därmed fortsätta i snabb takt.

Anslag för budgetåret 1967/68

Med återopande av vad ovan anförts avstyrker utskottet yrkandet i motionerna I: 805 och II: 1000 såvitt avser anslag till Räntebidrag.

Detta ställningstagande gäller även yrkandet i sistnämnda motioner beträffande anslaget till Lånefonden för bostadsbyggande.

Medelsberäkningarna i övrigt föranleder inte till något särskilt uttalande.

Uppskjutna frågor

Utskottet kommer senare, i enlighet med vad förut här ovan angivits, att avge utlåtande beträffande följande förslag nämligen

- a) hemställan i propositionen nr 100 under punkten 3) och 4) såvitt rör den med statlig lån- och bidragsgivning förenade hyreskontrollen, ävensom
- b) motionerna I: 806 och II: 1003, samt II: 1002, samtliga motioner såvitt rör under a) angiven fråga.

Utskottets hemställan

Under återopande av vad ovan anförts och då vad i övrigt i propositionen föreslagits eller anmälts inte, såvitt handläggningen ankommit på utskottet, föranleder någon erinran hemställer utskottet,

att riksdagen må

1. beträffande riktlinjer för bostadsproduktionen såvitt rör dess regionala fördelning med avslag å motionerna I: 280 och II: 366, I: 399 och II: 508, I: 802 och II: 1005 samt I: 803 och II: 1001, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anför;

2. beträffande utredning angående bostadsbyggandet på landsbygden besluta att motionerna I: 56 och II: 76 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

3. beträffande bostadsbyggandet inom turist- och fritidsområden besluta att motionerna I: 139 och II: 177 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

4. beträffande riktlinjer för bostadsproduktionen såvitt rör lägenheternas storlek med avslag å motionerna I: 802 och II: 1005 samt II: 1002, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

5. beträffande riktlinjer för bostadsproduktionen såvitt avser fördelning på hustyper med avslag å motionerna I: 280 och II: 366, I: 802 och II: 1005 samt I: 803 och II: 1001, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

6. beträffande riktlinjer för bostadsproduktionen såvitt avser miljöfrågor besluta att motionerna I: 803 och II: 1001, såvitt nu är i fråga, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

7. beträffande riktlinjer för bostadsproduktionen, till den del de ej blivit under punkterna 1—6 särskilt berörda, godkänna vad utskottet anfört;

8. beträffande frågor angående service i bostadsområden besluta att motionerna I: 280 och II: 366, I: 515 och II: 656, II: 647, I: 519 och II: 650, I: 404 och II: 653 ävensom I: 802 och II: 1005, I: 803 och II: 1001 samt I: 804 och II: 1004, de sex sistnämnda motionerna såvitt nu är i fråga, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

9. beträffande metoderna för planering genom låneramar med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 399 och II: 508, I: 802 och II: 1005, I: 803 och II: 1001, I: 805 och II: 1000, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

10. beträffande fördelning av kvot för bostadslån inom kommunblock besluta, att motionerna I: 803 och II: 1001, såvitt nu är i fråga, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

11. beträffande inriktningen av en aktiv kommunal markpolitik med avslag å motionerna I: 805 och II: 1000, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

12. beträffande formen för kommunala markupplåtelse med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å mo-

tionerna I: 804 och II: 1004, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

13. beträffande metoderna för kommunala markupplåtelser såvitt rör konkurrens om byggandet med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 803 och II: 1001 samt I: 804 och II: 1004, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

14. beträffande metoderna för kommunala markupplåtelser såvitt rör konkurrens mellan förvaltningsformerna i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 765 och II: 952 samt I: 804 och II: 1004, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

15. beträffande kommunal markpolitik, till den del frågan ej berörts under punkterna 11—14, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 804 och II: 1004 samt I: 805 och II: 1000, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

16. beträffande industrialisering av byggandet i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 806 och II: 1003, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

17. beträffande viss redovisning av rationaliseringsframsteg besluta att motionerna I: 280 och II: 366 samt I: 802 och II: 1005, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

18. beträffande bostadsbyggandets säsongmässiga fördelning med avslag å motionerna I: 280 och II: 366 samt I: 399 och II: 508, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

19. beträffande ökad amortering av äldre fastighetslån besluta att motionerna I: 765 och II: 952, såvitt nu är i fråga, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

20. beträffande redovisningsskyldighet för allmännyttiga bostadsföretag i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 805 och II: 1000 godkänna vad utskottet anfört;

21. beträffande stöd för grupper med svag betalningsförmåga med avslag å motionerna I: 803 och II: 1001 samt I: 806 och II: 1003, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

22. beträffande allmänna riktlinjer för mark- och bostadspolitiken, till den del de ej behandlats under punkterna 1—21, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om

vad utskottet anfört godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats;

23. beträffande ett principbeslut om markförvärvslån till kommun med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 805 och II: 1000, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

24. beträffande formen för och finansieringen av statliga markförvärvslån med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 804 och II: 1004 samt I: 805 och II: 1000, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

25. beträffande villkoren för statliga markförvärvslån med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 805 och II: 1000 samt I: 806 och II: 1003, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

26. beträffande överlåtelse av statens mark till kommun för bostadsändamål med bifall till Kungl. Maj:ts förslag med avslag å motionerna I: 805 och II: 1000 samt I: 806 och II: 1003, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

27. beträffande markpolitiska frågor till den del de ej behandlats under punkterna 23—26, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om vad utskottet anfört godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats;

28. beträffande åtgärder för att främja rationellt byggnad i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad utskottet anfört;

29. beträffande införandet av ett kreditgarantisystem med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 805 och II: 1000, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

30. beträffande statlig totalfinansiering av bostadsbyggnad med avslag å motionerna I: 65 och II: 81, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

31. avslå i motionerna I: 802 och II: 1005 framställda yrkanden om höjning av den undre lånegränsen och utökning av bostadslån;

32. beträffande avveckling av räntesubventionerna med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 805 och II: 1000 samt I: 806 och II: 1003, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

33. avslå i motionerna I: 805 och II: 1000 framställt yrkande om en förvaltningsavgift för bostadslån;

34. beträffande en omfördelning av lånekostnaderna i tiden med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 765 och II: 952 samt I: 805 och II: 1000, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

35. beträffande basannuiteten med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 754 och II: 943, I: 765 och II: 952 samt I: 805 och II: 1000, de fyra sistnämnda såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

36. beträffande tillämpningen av omfördelningsmetoden i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 765 och II: 952, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

37. beträffande säkerhet för skuldökning i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 765 och II: 952, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

38. beträffande kreditvärdebedömningen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 765 och II: 952, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört;

39. beträffande bostadslån för studentbostäder i anledning av Kungl. Maj:ts förslag i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört;

40. beträffande räntelån och räntebidrag med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 805 och II: 1000, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

41. beträffande ränta på vissa tilläggs lån i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 508 och II: 645 samt I: 805 och II: 1000, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört;

42. beträffande beräkning av låneunderlag, pantvärde och godkänd produktionskostnad med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 765 och II: 952 samt med avslag å motionerna I: 802 och II: 1005, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

43. beträffande maximiyta och maximikostnad för bostadslån för småhus med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 803 och II: 1001 ävensom med avslag å motionerna I: 805 och II: 1000, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

44. beträffande bostadslånets storlek och säkerhetsläge med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 802 och II: 1005, I: 803 och II: 1001 samt I: 805 och II: 1000, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

45. beträffande kommuns rätt att teckna borgen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 803 och II: 1001, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

46. beträffande tid för ikraftträdandet av nya bestämmelser med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 802 och II: 1005 godkänna vad utskottet anfört;

47. beträffande villkor om bostadsförmedling i samband med beviljande av bostadslån med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna II: 953, I: 765 och II: 952 samt I: 802 och II: 1005, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört;

48. beträffande anvisningsnormer vid bostadsförmedling, såvitt nu är i fråga, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad utskottet anfört;

49. beträffande lån för upprustning av flerfamiljshus med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt i anledning av motionerna I: 512 och II: 659 samt I: 805 och II: 1000, de två sistnämnda motionerna såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

50. beträffande förbättringslån avslå motionerna I: 803 och II: 1001, såvitt nu är i fråga;

51. beträffande planering av bostäder för handikappade i anledning av motionerna I: 283 och II: 359 godkänna vad utskottet anfört;

52. beträffande handläggningen av lån för jordbruksfastighet i anledning av motionen II: 454 godkänna vad utskottet anfört;

53. beträffande handläggning av låneärenden, såvitt avser konstnärlig utsmyckning, avslå motionerna I: 401 och II: 509;

54. beträffande utredning om lån för egen insats besluta att motionen II: 660 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

55. beträffande grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten för främjande av bostadsförsörjningen, såvitt de ej behandlats under punkterna 1—54, med bi-

fall till Kungl. Maj:ts förslag och under erinran om vad utskottet anfört, godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar;

56. beträffande bostadsbyggandets omfattning med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 407 och II: 505, I: 802 och II: 1005, I: 803 och II: 1001 samt I: 806 och II: 1003, de sex sistnämnda motionerna såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;

57. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 802 och II: 1005, I: 805 och II: 1000 samt I: 806 och II: 1003, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, medge att lån som skall utgå från lånefonden för bostadsbyggande — utöver tomträttslån till kommuner — samt i förekommande fall räntebidrag utan samband med statligt lån beviljas inom ramen för följande antal lägenheter resp. lånebelopp:

a) för nybyggnad: högst 84 000 lägenheter under vart och ett av åren 1967, 1968 och 1969 samt under år 1967 ett belopp av 1 730 000 000 kr.,

b) för övriga låneändamål: ett belopp av 125 000 000 kr. under år 1967 och 135 000 000 kr. under 1968;

58. i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag medge att förhandsbesked om bostadslån för hus som skall byggas med tillämpning av industriella produktionsmetoder meddelas för högst 10 000 lägenheter under vart och ett av åren 1968 —1972;

59. i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag medge att räntefria förbättringslån, som skall utgå från anslaget Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet, beviljas med högst 100 000 000 kr. under vart och ett av åren 1967 och 1968;

60. i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag medge att beslut om lån, som skall utgå från anslaget räntefria lån till bostadsbyggande, beviljas intill ett belopp av 35 800 000 kr. under år 1967;

61. i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att under i statsrådsprotokollet angivna förutsättningar besluta om utökning av de under 57 och 60 upptagna ramarna för lån- och bidragsgivningen under år 1967;

62. i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa

a) till *Bostadsstyrelsen: Avlöningar* ett förslagsanslag av 5 523 000 kr.,

b) till *Bostadsstyrelsen: Omkostnader* ett förslagsanslag av 1 327 000 kr.,

c) till *Länsbostadsnämnderna: Avlöningar* ett förslagsanslag av 11 398 000 kr.,

d) till *Länsbostadsnämnderna: Omkostnader* ett förslagsanslag av 1 480 000 kr.,

e) till *Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet* ett förslagsanslag av 105 000 000 kr.,

f) till *Byggnadsforskning* ett anslag av 1 800 000 kr.;

63. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 805 och II: 1000, såvitt nu är i fråga, till *Räntebidrag* för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 345 000 000 kr.;

64. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 805 och II: 1000, såvitt nu är i fråga, till *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1967/68 på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 1 310 000 000 kr.;

65. i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag till *Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien* för budgetåret 1967/68 på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kr.;

66. i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag till *Räntefria lån till bostadsbyggande* för budgetåret 1967/68 på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 14 000 000 kr.;

67. besluta att i förevarande sammanhang behandlade motioner till den del de ej blivit under punkterna 1—66 särskilt berörda eller behandlas i annat utskottsutlåtande, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 maj 1967

På statsutskottets vägnar:

GÖSTA BOHMAN

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Näsström, Birger Andersson, Fritz Persson, Kaijser, fru Wallentheim, herrar Ottosson, Mårtensson, Bertil Petersson, Hjorth, Wallmark, Wååg, Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson och Nyman; samt

från andra kammaren: herrar Bohman, Almgren, fru Lewén-Eliasson, herrar Bergman, Mattsson, Gustafsson i Skellefteå, Lindholm, Fagerlund, fru Holmberg, herrar Nilsson i Tvärålund, Tobé, Svanberg, Mundebo, Jönsson i Arlöf och fröken Ljungberg.

Särskilt yttrande

av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka anförde:

»Efterkrigstidens bostads- och markpolitik grundad på ett omfattande subventionssystem och långtgående reglerande och dirigerande ingrepp från det allmännas sida har misslyckats. Bostadsbristen utgör i dag ett av våra allvarligaste samhällsproblem. Politiken har lett till sociala och ekonomiska missförhållanden, avsaknad av individuell valfrihet samt en generellt sett otillfredsställande bostadsmiljö. Frånvaron av fri konkurrens inom bostadsbyggnadssektorn och av ett klart kostnadsmedvetande har föranlett en snabb ökning av byggnadskostnaderna som i sin tur skärpt inflationstendenserna i samhällsekonomin i övrigt.

De riktlinjer för en ny bostads- och markpolitik som redovisas i propositionen är emellertid icke ägnade att rätta till missförhållandena. Även om regleringspolitiken i vissa hänseenden lättas utgår propositionen likväl i stort sett ifrån den doktrinära syn på de bostads- och markpolitiska problemen som präglade efterkrigstidens regeringspolitik. I själva verket föreligger risk för att ett fullföljande av propositionens tankegångar kan komma att ytterligare avskärma bostadssektorn från den marknadshushållning som inom övriga sektorer av samhällsekonomin visat sig medföra tillfredsställande resultat.

Enligt vår mening pekar de hittillsvarande erfarenheterna på att en helt ny bostads- och markpolitik är av nöden. Den bör vara inriktad på att snarast möjligt skapa balans på bostadsmarknaden och att ge utrymme för fritt konsumentval beträffande såväl bostädernas läge som utformning och miljö.

Mark- och bostadspolitiken bör med andra ord generellt sett syfta till att i fri och öppen konkurrens utnyttja alla tillgängliga resurser att till lägsta möjliga kostnader producera och förvalta det bostadsbestånd konsumenterna i fritt val visar sig eftersträva.

Mot denna bakgrund har vi utformat yrkandena i våra motioner och gjort ställningstagandena i utskottet.

Vi kan alltså icke ansluta oss till den dogmatiska syn på *kommunernas markpolitik* som redovisas i propositionen och som bland annat syftar till att kommunerna bör förvärva mark i så stor omfattning, att de får dominerande inflytande över de marktillgångar som inom överskådlig tid kan beräknas bli tagna i anspråk för samhällsbyggandet och att en särskild statlig lånefond skall inrättas för kommunala markförvärv.

Kommunernas markpolitik bör i stället utformas i samarbete mellan kommun, markägare och presumtiva byggherrar med utgångspunkt från att marken i princip skall kunna ägas och bebyggas av andra än kommunen. Den långsiktiga markberedskap som även enligt vår mening erfordras skall framför allt komma till uttryck i kommunernas planberedskap och i fysiska planeringsåtgärder.

Inrättandet av en särskild lånefond för kommunala markförvärv skulle innebära att ytterligare en del av kapitalutbudet avskärs från den reguljära kreditmarknaden och den marknadsmässiga kreditallokeringen. Genom att den statliga lånefonden tillföres medel över statens budget åstadkommes en kommunal förmögenhetsuppbyggnad genom statliga skatteuttag. Genom den föreslagna anknytningen till realisationsvinstbeskattningen vid fastighetsförsäljning införes en principiellt och sakligt betänklig specialdestinering. I sista hand är förslaget om en dylik lånefond ägnad att ytterligare förstärka de tendenser att åstadkomma ett kommunalt markmonopol som propositionen även i övrigt ger uttryck åt.

I fråga om det *statliga kreditstödet till bostadsbyggandet* hävdas visserligen i propositionen att nuvarande räntebidrag bör slopas och bostadslånen fastläggas enligt grunder som inte innefattar någon subventionering, men det paritetslånesystem som i stället föreslås inrättat innebär i sak en, låt vara tidsbegränsad, subventionering av hyresgästerna i det nytillkomna bostadsbeståndet. Den nya finansieringsformen förutsätter dessutom ett bibehållande av det hittillsvarande systemet för statlig reglering och kvotering och ger ingen påtaglig lättnad i den hårda bindningen av den bostadspolitiska kreditgivningen. Systemet förutsätter dessutom fortsatt stigande byggnadskostnader och ett sådant efterfrågeläge att fastigheternas framtida avkastning stiger i takt med de till följd av finansieringsvillkoren ökande kapitalkostnaderna. Förslaget får dessutom den mot gängse fastighetsekonomiska principer avvikande konsekvensen att nyuppförda fastigheter som får förutsättas ha ett högre värde än äldre fastigheter belastas med relativt sett lägre kapitalkostnader än dessa och till yttermera visso under den period då underhållskostnaderna är som lägst.

Det nya finansieringssystemet är ägnat att minska intresset för privat kapitalplacering i statsbelånade hyreshus och därmed att försämra bostadssektorns kapitalförsörjning. Samtidigt kommer konkurrensen i utbudet på bostadsmarknaden att ytterligare försvagas. Bostadsrättslägenheternas konkurrensläge måste komma att försämrats i förhållande till hyreslägenheter och intresset för bostadsrättsinnehav att minska, vilket är särskilt beklagligt som bostadsrätt utgör en lämplig form för placering av mindre sparkapital och innebär en fördelaktig fastighetsförvaltning.

I stället för det föreslagna kreditssystemet med dess bibehållande av reglerings- och kvoteringsförfarandet bör eftersträvas former för kreditgivningen som såvitt möjligt kan anpassas till den fria marknadshushållningen och utnyttja dess fördelar. Det utrymme som vid varje tidpunkt

kan beredas bostadsbyggandet inom samhällsekonomin påverkas nämligen *inte* av formerna för kreditstödet. Vi har föreslagit att bostadsfinansieringen i sin helhet skulle ske genom ett kollektivt kreditgarantisystem via den allmänna kreditmarknaden.

En frigörelse av hyresmarknaden kombinerad med ett finansierings-system som inte verkar prisreglerande är ägnat att snabbt skapa balans inom bostadssektorn. En mera marknadsmässig avvägning av kapitaltillförseln mellan bostadssektorn och andra investeringssektorer skulle möjliggöras. Lånens storlek skulle baseras på fastigheternas avkastningsvärde, d. v. s. det diskonterade värdet av den förväntade framtida förräntningen av fastigheten. Bostadsproduktionens omfattning och inriktning såväl lokalt som med hänsyn till lägenhetsstorlek, typer och standard skulle successivt bli mer beroende av konsumenternas värderingar och efterfrågan och icke behöva fastställas enbart genom i detalj fixerade beslut av statsmakterna.

Övergången till ett kollektivt kreditgarantisystem medför en inte obetydlig administrativ rationalisering av långivningen. Det blir möjligt att samordna samtliga lån i en fastighet till s. k. enhetslån. Den övervägande delen av länsbostadsnämndernas granskande och långivande verksamhet kan avvecklas. Här öppnar sig stora besparingsmöjligheter. Fri konkurrens mellan olika producerande och förvaltande företag underlättas. Genom att de nuvarande diskriminerande lånegränserna samtidigt upphävs skulle framdeles effektivitet samt låga produktions- och bostadskostnader kunna bli utslagsgivande, icke som nu enbart den *företagsform* i vilket bostadsbyggande eller förvaltning utövas.»

Reservationer

1) beträffande riktlinjer för bostadsproduktionen såvitt avser produktionsmålet

av herrar *Eric Gustaf Peterson, Nyman, Gustafsson* i Skellefteå, *Tobé* och *Mundebo*, vilka ansett att det stycke i utskottets yttrande på s. 13, som börjar med »Statsmakternas tidigare» och slutar med »av lägenhetsbeståndet», bort ha följande lydelse:

»Såsom framhållits i motionerna I: 280 och II: 366 har två alternativa målsättningar uppställts för bostadsproduktionen under perioden 1965—1974: en av regeringen på 1 milj. lägenheter och en av folkpartiet på 1,1 milj. lägenheter. Det är tydligt att den otillräckliga produktion som blivit en följd av den hittills under perioden förda regeringspolitiken kommer att försvåra ett genomförande av denna målsättning. Utskottet vill emellertid erinra om förslaget längre fram i detta utlåtande att bostadsproduktionen under de närmaste åren skall planeras på en väsentligt högre nivå än den av regeringen föreslagna.»

2) beträffande riktlinjer för bostadsproduktionen såvitt avser dess regionala fördelning

a) av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Eric Gustaf Peterson, Nyman, Bohman, Gustafsson* i Skellefteå, *Tobé, Mundebo* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande på s. 14, som börjar med »De nämnda» och slutar med »riksdagens åtgärd», bort ha följande lydelse:

»De nämnda motionernas allmänna syfte står inte i motsättning till vad riksdagen tidigare uttalat i frågan. Utskottet vill erinra om uttalandet att särskild hänsyn skall tas till de bostadsbehov som uppkommer i samband med näringslivets expansion. Riksdagen har vidare uttalat att det är angeläget att vid den regionala fördelningen också ta hänsyn till de näringspolitiska betingelserna och samhällets lokaliseringpolitiska mål. Dessa och andra uttalanden från riksdagens sida har emellertid synbarligen inte lett till erforderliga ändringar i den av regeringen förda politiken på området. Som bl. a. visas i motionerna I: 280 och II: 366 har någon relativ förbättring av bostadsområdenas andel i bostadsproduktionen knappast inträffat. Utskottet vill därför med bifall till motionerna I: 280 och II: 366 samt I: 802 och II: 1005 hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t understryker angelägenheten av att bostadsproduktionen i takt med tillgängliga mark- och planresurser och med större målmedvetenhet inriktas på områden där bostadsbristen är störst eller eljest skulle bli besvärande samt att ansträngningar göres för att minska efterfrågetrycket i storstadsområdena genom en aktiv lokaliseringspolitik, som ger sysselsättning utanför dessa områden. Med det anförda anser sig utskottet också ha besvarat motionerna I: 399 och II: 508 samt I: 803 och II: 1001.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»1. beträffande riktlinjer för bostadsproduktionen såvitt rör dess regionala fördelning och betydelsen av en aktiv lokaliseringspolitik i anledning av motionerna I: 280 och II: 366, I: 399 och II: 508, I: 802 och II: 1005 samt I: 803 och II: 1001 i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till kännat utskottet anförd;»

b) av herrar *Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Mattsson* och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande på s. 14, som börjar med »De nämnda» och slutar med »riksdagens åtgärd», bort ha följande lydelse:

»Vad gäller det i motionerna I: 399 och II: 508 framförda yrkandet om ett riksdagens uttalande för en sådan regional fördelning att orter där näringslivet och lokaliseringåtgärder förutsätter bostadsbyggande tillförsäkras en tillfredsställande lägenhetsproduktion, vill utskottet erinra om

statsmakternas uttalande om att särskild hänsyn skall tas till de bostadsbehov som uppkommer i samband med näringslivets expansion. Trots detta har de senare årens metoder att fördela lånemedlen medfört att även expansiva industriorter drabbats av nedskärningar i bostadsproduktionen. Utskottet vill i sammanhanget erinra om sitt av riksdagen år 1965 godkända uttalande (SU 1965:38) att det är angeläget att vid den regionala fördelningen också ta hänsyn till de näringspolitiska betingelserna och samhällets lokaliseringpolitiska mål. Vidare påpekades att skälig hänsyn bör tagas till betydelsen av kontinuitet i planering och produktion. De nedskärningar som vissa kommuner fått finna sig i har gjort att dessa målsättningar inte kunnat uppfyllas. Såsom framhållits i motionerna I: 803 och II: 1001 finns även inom kommuner, som inte statistiskt räknas som expansiva industriorter, ett redan etablerat näringsliv som, för att kunna fortleva, kräver ett gott bostadsbestånd. En succesiv förnyelse av bostadsbeståndet måste äga rum och även invånarna på dessa orter måste ha möjlighet att få sin bostadsstandard höjd. Den bostadsbrist och det behov av bostadsbyggande som finns även i orter som nu inte erhåller någon bostadstilldelning eller en mycket liten sådan motiverar en sådan ändring av den regionala fördelningen att orter där näringslivet och lokaliseringåtgärder förutsätter bostadsbyggande tillförsäkras en tillfredsställande bostadsproduktion. Utskottet finner det angeläget att åtgärder vidtages, som medger att större hänsyn tas till befolkningstalen och till det förhållandet att standardhöjning och förnyelse av bostadsbeståndet är nödvändiga även på orter som inte statistiskt räknas som expansiva. Utskottet delar motionernas bedömning av en aktivare lokaliseringspolitikens betydelse för att erhålla balans på bostadsmarknaden. En minskad inflyttning av arbetskraft till storstadsregionerna tillsammans med utflyttning av arbetstillfällen är nödvändiga åtgärder i ansträngningarna för att lösa storstadsregionernas bostadsproblem. Riksdagen bör i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anför. Med det anförda anser sig utskottet också ha besvarat motionerna I: 280 och II: 366 samt I: 802 och II: 1005.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»1. beträffande riktlinjer för bostadsproduktionen såvitt rör dess regionala fördelning och betydelsen av en aktiv lokaliseringspolitik i anledning av motionerna I: 280 och II: 366, I: 399 och II: 508, I: 802 och II: 1005 samt I: 803 och II: 1001 i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anför;»

3) beträffande riktlinjer för bostadsproduktionen såvitt rör lägenheternas storlek

av herrar *Eric Gustaf Peterson, Nyman, Gustafsson* i Skellefteå, *Tobé* och

Mundebo, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 15, som börjar med »Med anledning» och slutar med »om produktionsinriktningen», bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill stryka under betydelsen av att utvecklingen på bostadsmarknaden följs noggrant så att ändringar i produktionsinriktningen kan planeras i god tid. En viss förskjutning av lägenhetssammansättningen i nyproduktionen synes ha ägt rum under det senaste året i riktning mot större lägenheter. Det torde emellertid i stor utsträckning ha skett genom minskad produktion av tvårumslägenheter, vilket får anses beklagligt mot bakgrund av bostadsbyggnadsutredningens efterfrågeprognoser. Stora behov föreligger att bereda t. ex. pensionärer större lägenhetsutrymmen. Det är att märka att redan nuvarande bostadsbestånd innehåller väsentligt fler enrumslägenheter än vad som kommer att efterfrågas även under en närliggande framtid. Utskottet anser, att en reduktion bör ske i produktionen av lägenheter om ett rum och kök eller mindre till förmån för tvårumslägenheter och större lägenheter.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»4. beträffande riktlinjer för bostadsproduktionen såvitt rör lägenheternas storlek i anledning av Kungl. Maj:ts förslag jämte motionerna I: 802 och II: 1005 samt med avslag på motionen II: 1002, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;»

4) beträffande riktlinjer för bostadsproduktionen såvitt avser fördelning på hustyper

av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Bohman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund, *Tobé, Mundebo* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 16, som börjar med »Utskottet har» och slutar med »på hustyper», bort ha följande lydelse:

»Utskottet delar uppfattningen att en målsättning för bostädernas fördelning på hustyper måste vara att konsumenternas efterfrågan skall tillfredsställas. Ett fritt val mellan olika boendeformer förutsätter ett väsentligt ökat småhusbyggande. Den i förhållande till med Sverige jämförbara länder mycket låga andelen småhus i hela den svenska bostadsproduktionen kan inte motsvara den faktiska efterfrågan. Genom att öka småhusens andel i bostadsproduktionen kan man bidra till att minska efterfrågan på kapitalkrävande fritidshus. Utskottet finner det angeläget att ett program utarbetas för en sådan ökning av småhusens andel i bostadsbyggandet att konsumenternas efterfrågan kan tillgodoses.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»5. beträffande riktlinjer för bostadsproduktionen såvitt avser fördelning på hustyper i anledning av motionerna I: 280 och II: 366, I: 802 och II: 1005 samt I: 803 och II: 1001, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande av ett program för en sådan ökning av småhusens andel av bostadsbyggandet att konsumenternas efterfrågan tillfredsställes;»

5) beträffande riktlinjer för bostadsproduktionen såvitt avser miljöfrågor av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Bohman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund, *Tobé, Mundebo* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande, som på s. 16 börjar med »Utskottet uttalade» och på s. 17 slutar med »riksdagens åtgärd», bort ha följande lydelse:

»Utskottet uttalade sig år 1964 (SU 1964: 42, s. 12) för att vederbörande myndigheter utarbetar vägledande anvisningar för bebyggelseplaneringen. Uppmärksamhet ägnas åt miljöfrågorna i olika berörda organ. Något samlat grepp om bomiljöfrågorna har emellertid inte tagits. Det bristande hän-synstagandet till miljöfrågorna vid bostadspolitikens utformning medför att de otillfredsställande förhållanden som redovisas i motionerna kan befaras komma att råda under överskådlig tid. De i motionerna aktualiserade bomiljöfrågorna bör därför bli föremål för en samlad översyn.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»6. beträffande riktlinjer för bostadsproduktionen såvitt avser miljöfrågor i anledning av motionerna I: 803 och II: 1001 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en samlad översyn av bomiljöfrågorna syftande till uppkomsten av en bebyggelse som uppfyller högt ställda miljökrav;»

6) beträffande metoderna för planering genom låneramar

a) av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande, som på s. 20 börjar med »Enligt utskottets» och på s. 21 slutar med »inte erforderlig», bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill, under erinran om vad som anförts i härvid fogat särskilt yttrande framhålla, att det icke är möjligt att med tillfredsställande säkerhet fixera en exakt siffra för bostadsbyggandets omfattning. Det allmänna kon-

junkturläget måste vara avgörande härför. En övergång till det finansieringssystem som förordas i motionerna I: 805 och II: 1000 kommer succesivt att skapa balans på bostadsmarknaden och därmed göra den fördelning av planer och kvoter på län och kommuner eller kommunblock som nu förekommer obehövlig. Den nuvarande uppdelningen av lägenhetskvoter mellan län och kommuner kan omöjliggöras med anspråk på objektiv riktighet. Den bör därför bringas att upphöra så snart balans uppkommit på bostadsmarknaden. Utskottet avstyrker det i motionerna I: 802 och II: 1005 framförda förslaget om att förordas upprättandet av en konjunkturreserv.

Genom beslut av 1966 års riksdag fastställdes preliminära lägenhetsramar för de två nästföljande åren i stället för som hittills ett år. Det har inte hittills påvisats förutsättningar för att ett angivande av totala årliga lägenhetsramar för en längre framtid skulle bli meningsfullt och få en reell innebörd. Med hänsyn till det anförda avstyrker utskottet yrkandena om ett femårigt bostadsbyggnadsprogram i motionerna I: 802 och II: 1005 samt förslaget i motionerna I: 399 och II: 508 om en plan omfattande tiden till och med år 1974.

En ändamålsenlig fördelning av planer och ramar på regionala kvoter är som nyss sagts förenad med avsevärda svårigheter. Någon särskild hemställan i frågan i enlighet med förslaget i motionerna I: 803 och II: 1001 anser utskottet inte erforderlig.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»9. beträffande metoderna för planering genom låneramar i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 805 och II: 1000 ävensom med avslag å motionerna I: 399 och II: 508, I: 802 och II: 1005 samt I: 803 och II: 1001, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anför;»

b) av herrar *Eric Gustaf Peterson, Nyman, Gustafsson* i Skellefteå, *Tobé* och *Mundebo*, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande på s. 20, som börjar med »Skäl kan» och slutar med »år 1974», bort ha följande lydelse:

»Härav följer att utskottet inte kan dela den i motionerna I: 805 och II: 1000 anförda uppfattningen i frågan.

Risken för påtagliga konjunkturförändringar talar enligt utskottets mening för att, som föreslås i motionerna I: 802 och II: 1005, en särskild konjunkturreserv bör förberedas. Vid en påtaglig nedgång i konjunkturen skulle bostadsbyggandet kunna expanderas kraftigare än eljest möjligt. Det är angeläget att en sådan expansion planeras väl och det sker bäst genom uppbyggnad av en konjunkturreserv.

Det är också enligt utskottets mening riktigt att öka effektiviteten i bo-

stadsproduktionen genom att planera denna bättre. Den nuvarande treårsplaneringen är inte tillräcklig. På många håll inom kommunala organ och inom byggnadsindustrin önskar man en planering, som sker över en längre tidsperiod. I motionerna I: 802 och II: 1005 föreslås en femårsram för successivt ökad bostadsproduktion, kompletterad med en konjunkturreserv. Denna planering skulle förbättra förutsättningarna för industriellt byggande i större skala. Genom femårsplaneringen ges reella möjligheter till ökat bostadsbyggande. Utskottet tillstyrker motionerna I: 802 och II: 1005 i denna del.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»9. beträffande metoden för planering genom låneramar i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 399 och II: 508, I: 803 och II: 1001 samt med bifall till motionerna I: 802 och II: 1005 ävensom med avslag å motionerna I: 805 och II: 1000, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;»

c) av herrar *Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Mattsson och Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets utlåtande på s. 20, som börjar med »Genom beslut» och slutar med »år 1974», bort ha följande lydelse:

»Genom beslut av 1966 års riksdag fastställdes preliminära lägenhetsramar för de två nästföljande åren i stället för som dittills ett år. En ytterligare förlängning av planeringstiden bedömes av utskottet som önskvärd, bl. a. med hänsyn till syftet att underlätta en produktion i långa serier och i stora enheter.

För det industriella byggandet föreligger redan sådana möjligheter i form av förhandsbesked om bostadslån under en femårsperiod. 1965 års riksdag uttalade sig för ett program som innebar att en miljon nya lägenheter borde tillkomma under perioden 1965—1974. Den genom den förda politiken nödtvungna stagnationen i bostadsbyggandet gör att utskottet med oro ser på möjligheterna att förverkliga den uppställda målsättningen. Man kan befara en otillfredsställande stor förskjutning till tidsperiodens senare del. Riksdagen bör därför i enlighet med vad som yrkas i motionerna I: 399 och II: 508 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utarbetande av ett program för realiserandet av riksdagens målsättning. Därmed anser sig utskottet också i väsentlig mån ha tillgodosett yrkandena om bostadsbyggnadsprogram i motionerna I: 802 och II: 1005.»

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 21, som börjar med »Utskottet utgår» och slutar med »inte erforderlig», bort ha följande lydelse:

»Det är enligt utskottets mening angeläget att man därvid eftersträvar metoder som tar hänsyn till förhållandet att bostadsbrist och behov av bo-

stadsbyggande är för handen även i kommuner som genom nuvarande metoder erhåller en liten eller obetydlig tilldelning av lånemedel.»

dels det stycke i utskottets utlåtande på s. 21, som börjar med »Det i» och slutar med »riksdagens åtgärd», bort ha följande lydelse:

»Det i motionerna I: 803 och II: 1001 framförda yrkandet om särskilda kommunkvoter för pensionärsbostäder och studentbostäder finner utskottet berättigat mot bakgrunden av den ojämna fördelningen mellan kommunerna beträffande studenter och åldringar. Riksdagen bör därför besluta om särskilda kvoter för pensionärsbostäder och studentbostäder skilda från den övriga bostadskvoten.»

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 21, som börjar med »Enligt utskottets» och slutar med »år 1967», bort ha följande lydelse:

»Utskottet finner det vara angeläget, att den särskilda kvoten för senare fördelning för tillgodoseende av de särskilda behov som uppkommer i samband med nyetablering och utvidgning av industriföretag, t. ex. i samband med den samhällliga lokaliseringpolitiken, får en tillfredsställande omfattning.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»9. beträffande metoderna för planering genom låneramar med bifall till motionerna I: 399 och II: 508 samt I: 803 och II: 1001 samt i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 802 och II: 1005 ävensom med avslag å motionerna I: 805 och II: 1000, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört;»

7) beträffande fördelning av lånekvot inom kommunblock

av herrar *Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund, *Tobé* och *Mundebo*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 21, som börjar med »Det nuvarande» och slutar med »kunnat redovisas», bort ha följande lydelse:

»Utskottet finner det angeläget att länsbostadsnämnderna undviker att ändra på den fördelning som samarbetsnämnden finner lämplig. För detta talar förhållandet att länsbostadsnämnderna inte ingriper vid fördelningen mellan olika delar av kommunen i de fall då kommunblocket övergått till att vara en kommun. Länsbostadsnämnds ändringar i samarbetsnämnds fördelning kan negativt påverka samarbetsförutsättningarna inom kommunblocket. Samarbetsnämnderna torde vara det organ som har de största möjligheterna att bedöma bostadsbehovet inom olika delar av kommunblocken. Utskottet anser därför att synnerligen starka skäl måste föreligga för att

länsbostadsnämnd skall kunna ändra på en enhällig samarbetsnämnds förslag till fördelning.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»10. beträffande fördelning av kvot för bostadslån inom kommunblock med bifall till motionerna I: 803 och II: 1001, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;»

8) beträffande inriktningen av en aktiv kommunal markpolitik av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande på s. 22, som börjar med »Utskottet delar» och slutar med »av utskottet», bort ha följande lydelse:

»Utskottet understryker betydelsen av en aktiv kommunal markpolitik. En inriktning på långsiktig planering av markförvärv har utskottet i och för sig intet att invända emot. Den aktiva markpolitiken bör främst komma till uttryck i ett förutseende och aktivt utnyttjande av den fysiska planeringens resurser och generellt utformas med utgångspunkt från att marken i princip skall kunna ägas och bebyggas av andra än kommunen.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»11. beträffande inriktningen av en aktiv kommunal markpolitik i anledning av motionerna I: 805 och II: 1000, såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anfört;»

9) beträffande formen för kommunala markupplåtelse av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson, Ngman, Bohman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund, *Tobé, Mundebo* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 22, som börjar med »Även enligt» och slutar med »kan motivera», bort ha följande lydelse:

»Enligt utskottets mening skall det vara de enskilda kommunerna förbehållet att avgöra, i vilka fall de skall upplåta sin mark med tomträtt eller sälja den. Härav följer att utskottet inte kan instämma i uttalandet i propositionen om att mark företrädesvis bör upplåtas med tomträtt. Propositionen innehåller inte något förslag om att upplåtelseformen skall regleras i samband med statliga stödåtgärder. Därigenom har de kommunala instanserna vid sina avgöranden den valfrihet, som de skiftande lokala förhållandena kan motivera. Utskottet vill understryka, att de för något år sedan instiftade tomträttslånen torde innebära en mera reell valmöjlighet för kommunerna i förutnämnda avseende. Även för bostadskonsumenter bör valmöjligheter föreligga mellan tomträtt och äganderätt, i första hand vid egna-

hemsbebyggelse. Kommunerna skall söka tillhandahålla såväl tomträttsområden som områden avsedda för bebyggelse med äganderätt till marken.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»12. beträffande formen för kommunala markupplåtelser i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 804 och II: 1004, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;»

10) beträffande metoderna för kommunala markupplåtelser, såvitt rör konkurrens mellan förvaltningsformerna

av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Bohman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund, *Tobé, Mundebo* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att det stycke i utskottets yttrande på s. 23, som börjar med »Utskottet förutsätter» och slutar med »anses besvarade», bort ha följande lydelse:

»Utskottet delar den i motionerna I: 804 och II: 1004 framförda uppfattningen att det är av betydelse att kommunerna i ökad utsträckning utnyttjar sin ställning som markägare och marköverlåtare för att åstadkomma ökad konkurrens inte endast om byggandet utan också på förvaltningsstadiet. Det är till fördel för bostadskonsumenten om de allmännyttiga företagens resultat kan jämföras med en konkurrerande enskild bostadsförvaltning. Förslaget i motionerna I: 765 och II: 952 om att markfördelningen bör ske framför allt med hänsyn till att självkostnadsföretagen får ett dominerande inflytande kan utskottet inte tillstyrka.»

11) beträffande industrialisering av byggandet

av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att det stycke i utskottets yttrande på s. 24, som börjar med »De allmänna» och slutar med »fortfarande gällande», bort ha följande lydelse:

»De allmänna riktlinjerna i propositionen om ett fortsatt främjande och påskyndande av byggandets rationalisering kan utskottet i stort sett godta. Av väsentlig betydelse härvidlag är emellertid att företagen beredes möjlighet att i fri och lika konkurrens styrka sin effektivitet och att de statliga åtgärder som kan komma i fråga inte utformas på sådant sätt att konkurrensförhållandena snedvrids. Utskottet vill också särskilt understryka att förutsättningar för ett industriellt byggande icke alltid är för handen och att avgörande för val av byggnadsförfarande och metoder alltid måste vara vad som ger de generellt sett lägsta kostnaderna. Utskottet förutsätter att byggindustrialiseringsutredningens fortsatta arbete och de erfarenheter som gjorts av hittillsvarande åtgärder kommer att redovisas. Den av utskottet vid föregående års riksdag gjorda bedömningen att det är bety-

delsefullt att åstadkomma en väsentlig minskning av den relativa arbetskraftsåtgången inom byggnadsverksamheten är fortfarande gällande.»

12) beträffande redovisning av rationaliseringsframsteg m. m. av herrar *Eric Gustaf Peterson, Nyman, Gustafsson* i Skellefteå, *Tobé* och *Mundebo*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets utlåtande på s. 24, som börjar med »Motioner till» och slutar med »utskottet motionerna», bort ha följande lydelse:

»Motioner till 1966 års riksdag med i princip samma syfte som förslagen i motionerna I: 280 och II: 366 samt I: 802 och II: 1005 har överlämnats till byggindustrialiseringsutredningen. I motionerna I: 802 och II: 1005 har emellertid tillkommit ett moment, nämligen att bostadsstyrelsen bör samverka med ifrågavarande rationaliseringsorgan och lämna successiva redovisningar av resultat med olika byggmetoder samt att byggföretag som erhåller statslån skall vara skyldiga att på anfordran meddela styrelsen vissa erfarenheter. Även detta moment bör enligt utskottets mening överlämnas till byggindustrialiseringsutredningen för omsorgsfullt beaktande.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»17. beträffande viss redovisning av rationaliseringsframsteg i anledning av motionerna I: 280 och II: 366 samt I: 802 och II: 1005, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;»

13) beträffande bostadsbyggandets säsongmässiga fördelning av herrar *Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund, *Tobé* och *Mundebo*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 25, som börjar med »Vad departementschefen» och slutar med »är erforderligt», bort ha följande lydelse:

»Riksdagen har såväl 1965 som 1966 gjort särskilda framställningar angående bostadsbyggandets kreditförsörjning. Sålunda framhöll utskottet år 1965 i sitt av riksdagen godkända utlåtande att försörjningen med kreditiv för bostadsbyggandet har en avgörande betydelse för en kontinuerlig och störningsfri produktion och därmed indirekt även för utvecklingen av produktionskostnaderna. Efter det att kreditförsörjningen och därmed igångsättningarnas säsongfördelning trots riksdagens framställning blivit ytterligare försämrade under år 1965 påtalade sammansatta stats- och bankoutskottet år 1966 att de kreditpolitiska åtgärder som kan bli erforderliga för att säkerställa bostadsbyggandets kreditförsörjning bör utformas så att en lämplig säsongfördelning av igångsättningen underlättas. Riksdagen gav i skrivelser till Kungl. Maj:t fullmäktige och riksbanken till kännas vad utskottet anfört. Trots detta blev förskjutningarna under år 1966 ytterli-

gare accentuerade. Sedermera har vissa åtgärder vidtagits vars resultat man ännu inte kan klart bedöma. Mot bakgrunden av att de olämpliga igångsättningsförskjutningarna under de senare åren successivt ökats finner utskottet det nödvändigt att riksdagen i enlighet med vad som yrkas i motionerna I: 280 och II: 366 samt I: 399 och II: 508 i skrivelse till Kungl. Maj:t påtalar angelägenheten av en säsongmässigt bättre planerad igångsättning och av att kredittillförseln anpassas därefter.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»18. beträffande bostadsbyggandets säsongmässiga fördelning med bifall till motionerna I: 280 och II: 366 samt I: 399 och II: 508, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t påtala angelägenheten av en säsongmässigt bättre planerad igångsättning och av att kredittillförseln anpassas därefter;»

14) beträffande redovisningsskyldighet för allmännyttiga bostadsföretag av herrar *Kajser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande på s. 27, som börjar med »I de» och slutar med »ytterligare redovisningsskyldighet», bort ha följande lydelse:

»Utskottet har ingen erinran mot vad departementschefen anført beträffande bokföringsmässig särredovisning av överskottsmedlens storlek och placering. Utskottet finner det dock påkallat att de allmännyttiga företagen åläggas redovisningsskyldighet icke blott för sina fonder, dessas storlek och successiva uppbyggnad utan även för de principer efter vilka hyresättningen sker och för produktionskostnadernas utveckling. Utskottet tillstyrker vad i detta avseende framföres i motionerna I: 805 och II: 1000 angående ytterligare redovisningsskyldighet.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»20. beträffande redovisningsskyldighet för allmännyttiga bostadsföretag med bifall till motionerna I: 805 och II: 1000, såvitt nu är i fråga, samt i anledning av Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad utskottet anført;»

15) beträffande stöd för grupper med svag betalningsförmåga av herrar *Kajser, Ottosson, Wallmark, Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Bohman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund, *Tobé, Mundebo* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 28, som börjar med »Med hänsyn» och slutar med »anses besvarat», bort ha följande lydelse:

»Som framhålles i motionerna I: 803 och II: 1001 måste riksdagen fatta beslut om ändringar av bostadspolitiken, som kommer att ha relativt betydande konsekvenser för grupper med svag betalningsförmåga utan att man vet vilka åtgärder samhället kommer att vidtaga för dessa. Huruvida de förslag, som kan komma att bli resultatet av familjepolitiska kommitténs och annat pågående utredningsarbete, kan lösa de problem som härvid uppstår är inte utskottet bekant. Riksdagen bör därför i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att vid reformeringen av det familjepolitiska stödet hänsyn tages till de ekonomiskt svaga grupper som kan komma att erhålla en med hänsyn till deras ekonomiska situation betungande bostadskostnad. Samma uppmärksamhet bör dessutom ägnas följderna för pensionärer och handikappade.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»21. beträffande stöd för grupper med svag betalningsförmåga med bifall till motionerna I: 803 och II: 1001 samt i anledning av motionerna I: 806 och II: 1003, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att vid reformeringen av det familjepolitiska stödet särskild hänsyn tages till de ekonomiskt svaga grupper som kan komma att erhålla en med hänsyn till sin ekonomiska situation betungande bostadskostnad samt att pensionärernas och de handikappades situation speciellt uppmärksammas;»

16) beträffande ett principbeslut om markförvärvslån av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande, som på s. 28 börjar med »Utskottet har» och på s. 29 slutar med »och II: 1000», bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill med erinran om vad som anförts i härvid fogat särskilt yttrande tillstyrka motionerna I: 805 och II: 1000 och kan därför inte biträda Kungl. Maj:ts förslag om principbeslut om statligt kreditstöd till kommunala markförvärv.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»23. beträffande ett principbeslut om markförvärvslån till kommun med bifall till motionerna I: 805 och II: 1000, såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag;»

17) beträffande formen för och finansieringen av statliga markförvärvslån

a) av herrar *Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson*,

Nyman, Mattsson, Gustafsson i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund, *Tobé* och *Mundebo*, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande på s. 29, som börjar med »Frågan om» och slutar med »något uttalande», bort ha följande lydelse:

»Vad gäller formen för statens medverkan i fråga om markförvärvslån ansluter sig utskottet till förslaget om inrättande av en statlig lånefond, finansierad över kapitalbudgeten. På i motionerna I: 804 och II: 1004 angivna grunder avvisar utskottet propositionens tanke att beloppet för markförvärvslån skall göras beroende av viss inkomstkälla. Avgörande för hur mycket medel som skall ställas till förfogande bör således vara lånebehovet och de samhällsekonomiska möjligheterna, varvid det bör observeras att en ändring av äganderätten till mark inte i och för sig innebär någon samhällsekonomisk belastning. För att låneverksamheten skall komma i gång utan dröjsmål bör lånefonden inrättas snarast. Kungl. Maj:t bör framlägga förslag till höstriksdagen om anslag till en statlig marklånefond, att inrättas fr. o. m. den 1 januari 1968.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»24. beträffande formen för och finansieringen av statliga markförvärvslån i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 804 och II: 1004 samt med avslag å motionerna I: 805 och II: 1000, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till höstriksdagen om anslag till en statlig marklånefond, att inrättas fr. o. m. den 1 januari 1968, ävensom i övrigt godkända vad utskottet anfört;»

(b) av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka — om reservationen 16 inte bifalles — ansett att

dels det avsnitt av utskottets yttrande på s. 29, som börjar med »Enligt utskottets» och slutar med »något uttalande», bort ha följande lydelse:

»Enligt utskottets mening bör finansieringsformerna bestämmas utan bindning till viss inkomstkälla. Utskottet får alltså med bifall till motionerna I: 805 och II: 1000 samt I: 804 och II: 1004, såvitt nu är fråga, uttala, att finansieringen av den statliga lånefonden icke bör ske genom medel influtna genom en eventuell beskattning av vinster på markvärdestegring.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»24. beträffande formen för och finansieringen av statliga markförvärvslån med bifall till motionerna I: 804 och II: 1004 samt I: 805 och II: 1000, samtliga motioner såvitt nu är fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag;»

18) beträffande villkoren för statliga markförvärvslån av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka — om reservationen 16 inte bifalles — ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande på s. 30, som börjar med »Utskottet anser» och slutar med »för markförvärvslån», bort ha följande lydelse:

»Utskottet anser i likhet med vad som anförts i motionerna I: 805 och II: 1000 att någon amorteringsfrihet icke bör föreligga beträffande statliga markförvärvslån och avstyrker alltså Kungl. Maj:ts förslag i detta hänseende.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»25. beträffande villkoren för statliga markförvärvslån med bifall till motionerna I: 805 och II: 1000 samt i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 806 och II: 1003, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anförts;»

19) beträffande överlåtelse av statens mark till kommun för bostadsändamål

av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Bohman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärälund, *Tobé, Mundebo* och fröken *Ljungberg*, vilka — under förutsättning av bifall till den vid jordbruksutskottets utlåtande nr 23 fogade reservationen — ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande på s. 31, som börjar med »Utskottet delar» och slutar med »nr 99», bort ha följande lydelse:

»Utskottet delar uppfattningen om att kommunerna bör beredas möjlighet att förvärva statlig mark på ett tidigt stadium av planeringsprocessen och att statens och kyrkans intresse att få behålla marken så länge som möjligt får stå tillbaka.

Vad gäller i motionerna I: 805 och II: 1000 framförda förslag vill utskottet erinra om att jordbruksutskottet vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 99 bl. a. avvisat tanken på inrättande av en stats-kommunal marknämnd och förordat en lösning som innebär att statens mark görs exproprierbar enligt expropriationslagens grunder. Utskottet instämmer i vad jordbruksutskottet anförts i denna fråga. Med hänvisning härtill får motionerna I: 805 och II: 1000, såvitt nu är i fråga, anses besvarade.»

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 31, som börjar med »Utskottet har» och slutar med »avstyrks därför», bort ha följande lydelse:

»Utskottet har förut här ovan behandlat den principiella frågan om upplåtelseformen för den kommunala marken. Med hänvisning härtill avstyrks förslagen i motionerna I: 806 och II: 1003.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»26. beträffande överlåtelse av statens mark till kommun för bostadsändamål i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 805 och II: 1000 samt med avslag å motionerna I: 806 och II: 1003, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;»

20) beträffande införandet av ett kreditgarantisystem

a) av herrar *Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund, *Tobé* och *Mundebo*, vilka ansett att det avsnitt i utskottets yttrande, som på s. 33 börjar med »Ett oavvisligt» och på s. 34 slutar med »s. k. paritetslån», bort ha följande lydelse:

»Utskottet, som anser att statens kreditstöd till bostadsbyggandet tills vidare bör ha formen av direkta lån, delar inte departementschefens uppfattning att ett individuellt kreditgarantisystem inte har vissa fördelar som uppväger nackdelarna. I likhet med vad som framhållits bl. a. i motionerna I: 803 och II: 1001 anser utskottet att en övergång till en annan stödform inte får innebära någon försämring av bostadsbyggandets finansieringsvillkor. Förslaget i motionerna I: 805 och II: 1000 om övergång från den 1 juli 1967 till ett kollektivt kreditgarantisystem kan utskottet därför inte tillstyrka. Däremot anser utskottet i likhet med vad som föreslås i motionerna I: 802 och II: 1005 att de tekniska förutsättningarna för en kombination mellan kreditgarantier och paritetslån bör undersökas när förhållandena på bostadsmarknaden blir sådana, att en övergång till ett kreditgarantisystem anses kunna genomföras utan risk för bostadsbyggandets finansiering.»

b) av herrar *Kajser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande, som på s. 33 börjar med »Ett oavvisligt» och på s. 34 slutar med »s. k. paritetslån», bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill, med erinran om vad som anförts i härvid fogat särskilt yttrande förorda en övergång från statlig långivning till ett kollektivt kreditgarantisystem.

Den totala tillgången på krediter för bostadsändamål är inte beroende av bostadsfinansieringssystemets tekniska utformning. I vilken utsträckning krediter och därmed investeringsresurser skall kanaliseras till bostadsbyggandet är till övervägande del beroende av målsättningen för den ekonomiska politiken och de ekonomisk-politiska medlens tillämpning från tid till annan. Vid tillämpningen av ett kollektivt kreditgarantisystem sker bostadsfinansieringen i dess helhet via den allmänna kreditmarknaden. Härigenom får kreditpolitiken större räckvidd än när viss del av bostadsfinansieringen sker via statens budget.

Utskottet ansluter sig till de i motionerna I: 805 och II: 1000 framlagda

förslagen om slöpande av statliga lån till bostadsfinansieringen och övergång till ett kollektivt kreditgarantisystem.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»29. beträffande införandet av ett kreditgarantisystem med bifall till motionerna I: 805 och II: 1000, såvitt nu är i fråga, och med avslag å Kungl. Maj:ts förslag, godkänna vad utskottet anfört.»

21) beträffande statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet

a) av herrar *Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund, *Tobé* och *Mundebo*, vilka ansett att det stycke i utskottets yttrande på s. 34, som börjar med »Utskottet är» och slutar med »nuvarande karaktär», bort ha följande lydelse:

»Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag om bibehållande av den statliga långivningens nuvarande karaktär. Det har inte kunnat förebäras vägande skäl för att staten skulle ta ansvaret för bostadsbyggandets kreditförsörjning på det sättet att den tillhandahölle hela den för bostadsbyggandet erforderliga krediten.»

b) av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att det stycke i utskottets yttrande på s. 34, som börjar med »Utskottet är» och slutar med »nuvarande karaktär», bort ha följande lydelse:

»Utskottet avvisar, under erinran om vad som anförts i härvid fogat särskilt yttrande, helt tanken på en statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet.»

22) beträffande höjning av undre lånegränsen m. m.

av herrar *Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund, *Tobé* och *Mundebo*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets utlåtande på s. 35, som börjar med »Vad departementschefen» och slutar med »till statslånet», bort ha följande lydelse:

»Vissa bostadskreditgivare har under senare år erhållit möjlighet att ge lån mot in-teckningssäkerhet upp till 75 % av låneunderlaget. Utskottet anser att en höjning av statslånets undre gräns från 70 till 75 % kombinerad med en höjning av låneunderlaget samt, under vissa förutsättningar, de övre lånegränserna — varom förslag framställs härnedan — skulle innebära en mer rationell ordning för bostadsfinansiering än den i propositionen angivna. Reformerna skulle inte få någon påtaglig verkan i statsfinansiellt avseende eller vad beträffar det totala låneutrymmet för bostadsändamål på

kapital- och kreditmarknaderna. Utskottet tillstyrker därför förslaget om en höjning av den undre lånegränsen. Utskottet tillstyrker även förslaget att bostadsstyrelsen skall få generellt bemyndigande att fördjupa det statliga bostadslånet.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»31. bifalla i motionerna I: 802 och II: 1005 framställda yrkanden om höjning av den undre lånegränsen och utökning av bostadslån;»

23) beträffande avveckling av räntesubventionerna av herrar *Kajser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande på s. 37, som börjar med »Som framhålles» och slutar med »om kostnadsnivå», bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill under erinran om vad som anförts i härvid fogat särskilt yttrande framhålla att en väsentlig uppgift för bostadspolitiken måste vara att avveckla den nuvarande hyressplittringen och nå balans för bostadsmarknaden. De genom det hittillsvarande subventionssystemets utformning föreliggande konstlade hyresolikheterna mellan hus av skilda årgångar måste successivt bringas att upphöra genom att subventionerna för de äldre fastigheterna minskar i takt med stegringen av byggnadskostnaderna för de nya husen.

Utskottet kan sålunda ansluta sig till vad i detta avseende framförts i motionerna I: 805 och II: 1000.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»32. beträffande avvecklingen av räntesubventionerna med bifall till motionerna I: 805 och II: 1000 och med avslag å Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 806 och II: 1003, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anført;»

24) beträffande en förvaltningsavgift för bostadslån av herrar *Kajser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen 20 b — ansett att *dels* det avsnitt i utskottets yttrande, som på s. 35 börjar med »Kungl. Maj:ts förslag grundar» och på s. 36 slutar med »allmänna lånemarknaden», bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill med erinran om vad som framförts i härvid fogat särskilt yttrande biträda motionerna I: 805 och II: 1000 i vad avser förslaget om att engångsavgift å 0,5 % skall uttagas för statligt garanterade bostadslån.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»33. bifalla i motionerna I: 805 och II: 1000 framställt yrkande om en förvaltningsavgift för bostadslån;»

25) beträffande en omfördelning av lånekostnaderna i tiden av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande, som börjar på s. 37 med »Enligt utskottets» och slutar på s. 38 med »berörda fråga», bort ha följande lydelse:

»Utskottet hänvisar till vad som anförts i härvid fogat särskilt yttrande. Den i propositionen föreslagna finansieringsmetoden innebär en helt ny form för kreditgivning, vars utfall blir beroende av i vilken utsträckning antaganden om den genomsnittliga årliga ökningen av byggnadskostnaderna och den genomsnittliga räntenivån under 3—4 decennier kommer att infrias. Den föreslagna kapitalkostnadsomfördelningen kan få en rad ogynnsamma konsekvenser för bostadsmarknadens utveckling.

Mot denna bakgrund avstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag. Motionerna I: 756 och II: 952 avstyrks.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»34. beträffande en omfördelning av lånekostnaderna i tiden med bifall till motionerna I: 805 och II: 1000 samt med avslag å motionerna I: 765 och II: 952, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förslag;»

26) beträffande basannuitetens storlek av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka — om reservationen 25 inte bifalles — ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 37, som börjar med »Innebördens av» och slutar med »boendekostnadernas utveckling», bort utgå,

dels det avsnitt i utskottets yttrande, som på s. 39 börjar med »Motivet för» och på s. 40 slutar med »förslag tillstyrkes», bort ha följande lydelse:

»Under erinran om vad som anförts i härvid fogat särskilt yttrande förordar utskottet att basannuiteten i utgångsläget fastlägges vid 6,1 %, vilket motsvarar en primärlåneränta på 5 %.

Utskottet tillstyrker därmed yrkandet i motionerna I: 805 och II: 1000.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»35. beträffande basannuiteten med bifall till motionerna I: 805 och II: 1000 och med avslag å Kungl. Maj:ts förslag ävensom å motionerna I: 765 och II: 952 samt I: 754 och

II: 943, de fyra förstnämnda motionerna såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;»

27) beträffande tillämpningen av omfördelningsmetoden

av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka — om reservationen 25 inte bifalles — ansett att det avsnitt i utskottets yttrande, som på s. 40 börjar med »En utsträckning» och på s. 42 slutar med »har anfört», bort ha följande lydelse:

»Mot bakgrunden av den uppfattning utskottet i det föregående redovisat i fråga om det föreslagna finansieringssystemet, finner utskottet motionerna I: 765 och II: 952 icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.»

28) beträffande räntelån och räntebidrag

av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen 23 — ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 43, som börjar med »Utskottet, som» och slutar med »i fråga», bort ha följande lydelse:

»Utskottet tillstyrker den i motionerna I: 805 och II: 1000 föreslagna avvecklingen av räntesubventionerna.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»40. beträffande räntelån och räntebidrag med bifall till motionerna I: 805 och II: 1000, såvitt nu är i fråga, samt med avslag å Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad utskottet anfört;»

29) beträffande köpeskillingskontrollen och bostadslån för studentbostäder

av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att det avsnitt i utskottets yttrande på s. 42, som börjar med »Utskottet har» och slutar med »ur lånebestämmelserna», bort ha följande lydelse:

»Utskottet har intet att erinra emot att köpeskillingskontrollen och bestämmelserna om ränte- och amorteringsfrihet för viss del av bostadslån till studentbostäder upphävs i överensstämmelse med vad Kungl. Maj:t föreslagit.»

30) beträffande beräkning av låneunderlag, pantvärde och godkänd produktionskostnad

av herrar *Eric Gustaf Peterson, Nyman, Gustafsson* i Skellefteå, *Tobé* och *Mundebo*, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 44, som börjar med »Utskottet finner» och slutar med »denna del», bort ha följande lydelse:

»Som framhålles av bostadspolitiska kommittén och i motionerna I: 802 6 — *Bihang till riksdagens protokoll 1967. 6 saml. Nr 100*

och II:1005 skulle överkostnadsproblemet avsevärt minskas vid en sammanföring av låneunderlag, pantvärde och godkänd produktionskostnad. För en sådan reform talar också att den nuvarande uppdelningen väsentligen betingats av subventionssystemet, ett system som nu föreslås avvecklat. Vidare skulle administrationen av bostadslånen förenklas. Utskottet tillstyrker motionsförslaget om en sammanföring av låneunderlag, pantvärde och godkänd produktionskostnad på de grunder som anges i bostadspolitiska kommitténs betänkande.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»42. beträffande beräkning av låneunderlag, pantvärde och godkänd produktionskostnad i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 802 och II: 1005 ävensom med avslag å motionerna I: 765 och II: 952, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;»

31) beträffande maximiyta och maximikostnad för småhus av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande, som på s. 44 börjar med »Utskottet tillstyrker» och på s. 45 slutar med »om 125 m²-gränsen», bort ha följande lydelse:

»I likhet med bostadspolitiska kommittén och det alldeles övervägande antalet remissinstanser anser utskottet att vid belåning av småhus gränsen för lägenhetsytan skall ersättas med en ekonomisk gräns utformad så, att låneunderlaget inte skall få överstiga den beräknade kostnaden för ett småhus om 125 m². Gränsen skall endast maximera lånets storlek. Högre kostnad skall däremot inte utgöra något hinder för lån. Den nuvarande begränsningen av låneunderlaget till 110 m² våningsyta bör slopas.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

»43. beträffande maximiyta och maximikostnad för bostadslån för småhus i anledning av motionerna I: 805 och II: 1000 samt I: 803 och II: 1001, såvitt nu är i fråga, ävensom med avslag å Kungl. Maj:ts förslag godkänna vad utskottet anfört.»

32) beträffande bostadslånets storlek och säkerhetsläge

a) av herrar *Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund, *Tobé* och *Mundebo*, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande på s. 45, som börjar med »I likhet» och slutar med »teckna borgen», bort ha följande lydelse:

»Utskottet finner det angeläget att man underlättar för den enskilde att välja småhusformen. Utskottet föreslår att den övre lånegränsen för småhus som bebos av låntagaren fastställs till 95 % av låneunderlaget under förutsättning att kommun ställer borgen för bostadslånet mellan 90 och 95 %. Utskottet anser det angeläget att enskilda företag beredes möjlighet att er hålla ett större statslån än enligt nu gällande regler. Detta motiveras bl. a. av angelägenheten av att konkurrensen i byggherre- och förvaltningsledet inte försvagas. Den övre lånegränsen för enskilt ägda flerfamiljshus bör därför fastställas till 90 % av låneunderlaget under förutsättning att kommun ställer borgen för bostadslånet mellan 85 och 90 %. Likaså bör kommunerna påtaga sig ett vidgat ekonomiskt ansvar för de i egen regi eller genom allmännyttiga bostadsföretag producerade bostäderna. Utskottet föreslår därför att den övre lånegränsen i fråga om lån till kommun eller allmännyttigt bostadsföretag fastställs till 100 % av låneunderlaget under förutsättning att kommun ställer borgen för bostadslånen mellan 95 och 100 %.

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»44. beträffande bostadslånets storlek och säkerhetsläge med bifall till motionerna I: 802 och II: 1005 samt I: 803 och II: 1001 ävensom med avslag å motionerna I: 805 och II: 1000, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;»

b) av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande, som på s. 45 börjar med »I likhet» och på s. 46 slutar med »till fall», bort ha följande lydelse:

»Utskottet vill, med hänvisning till vad som anförs i härvid fogat särskilt yttrande, förorda att den övre lånegränsen för statliga bostadslån blir lika för alla byggherrekategorier. Den övre lånegränsen bör sättas till 90 % och vara fastlagd oavsett finansieringsform, d. v. s. vare sig topplånefinansieringen till bostadssektorn sker inom ramen för ett kreditgarantisystem eller i form av statliga garantier.

Utskottet tillstyrker alltså motionerna I: 805 och II: 1000 och avstyrker motionerna I: 802 och II: 1005.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»44. beträffande bostadslånets storlek och säkerhetsläge med bifall till motionerna I: 805 och II: 1000 ävensom med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 802 och II: 1005 samt I: 803 och II: 1001, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;»

33) beträffande tid för ikraftträdandet av nya bestämmelser av herrar *Thorsten Larsson, Eric Gustaf Peterson, Nils-Eric Gustafsson, Nyman, Mattsson, Gustafsson* i Skellefteå, *Nilsson* i Tvärålund, *Tobé* och *Mundebo*, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets utlåtande på s. 46, som börjar med »I motionerna I: 802» och slutar med »motionsyrkandet avstyrks», bort ha följande lydelse:

»I motionerna I: 802 och II: 1005 föreslås att de nya bestämmelserna skall tillämpas i alla ärenden där preliminärt eller slutligt beslut meddelas efter den 1 januari 1968.

Med motionärernas förslag skulle enligt utskottets mening den fördelen vinnas, att alla lånesökande personer behandlades lika. Det dispensystem som propositionen förordar är från denna synpunkt inte tillfredsställande. Vidare skulle det nya finansieringssystemet med motionärernas förslag komma i funktion snabbare, vilket också får anses vara en fördel. Utskottet tillstyrker motionerna i denna del.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»46. beträffande tid för ikraftträdandet av nya bestämmelser i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 802 och II: 1005, såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;»

34) beträffande förbättringslån av herrar *Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Mattsson* och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett att

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 48, som börjar med »Utskottet avstyrker» och slutar med »och 22)», bort ha följande lydelse:

»Utskottet finner i likhet med motionärerna det vara motiverat att de låginkomsttagare som fram till den 1 juli 1966 var berättigade till förbättringslån bör erhålla sådana.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»50. med bifall till motionerna I: 803 och II: 1001, såvitt nu är i fråga, besluta att förbättringslån må kunna utgå till de låginkomstgrupper som fram till den 1 juli 1966 var berättigade till sådana lån;»

35) beträffande bostadsbyggandets omfattning

a) av herrar *Eric Gustaf Peterson, Nyman, Gustafsson* i Skellefteå, *Tobé* och *Mundebo*, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande på s. 51, som börjar med »Denna

resurstilldelning» och slutar med »för pensionärsbostäder», bort ha följande lydelse:

»Bostadsproduktionen har under en följd av år karakteriserats av en ryckighet i igångsättning och investeringsvolym, som försvårat ett effektivt användande av tillgängliga resurser och verkat stegrande på byggkostnaderna. Regeringen avger nu — liksom tidigare — ett löfte om att en jämnare och bättre planerad igångsättning skall eftersträvas. Utskottet vill understryka angelägenheten av att denna äntligen kommer till stånd. Mot bakgrund av den tidigare ojämnheten i fråga om igångsättning och kreditförsel och de plötsliga ökningarna och minskningarna i investeringsvolymen, som tidigare kunnat noteras, vill utskottet understryka betydelsen av att planeringen inriktas på en jämn successiv ökning av bostadsproduktionen. Den bör ske med utgångspunkt från det program för igångsättningens omfattning under den närmaste femårsperioden som framlägges i motionerna I: 802 och II: 1005.

Bostadsbyggandet under innevarande år måste präglas av målsättningen att åstadkomma en säsongsmässigt riktig avvägning av igångsättningen. Huvudvikten bör läggas vid igångsättning under andra och tredje kvartalet. Den osedvanligt illa planerade ökningen av igångsättningen under 1966, innebärande att över 40 % av årsprogrammet igångsattes under sista kvartalet torde leda till kraftiga påfrestningar på resurserna för bostadsbyggandet under försommaren i år. Vissa faktorer, t. ex. den milda vintern, har emellertid minskat de påfrestningar, som eljest kunde förväntas vid uppgörandet av prognoserna i början av året. Utskottet vill understryka angelägenheten av att alla möjligheter tillvaratas för att minska byggtiderna. Det bör ske genom en jämnare kreditförsel, väsentligt ökade ansträngningar för industriell produktion i stor skala och effektivisering i övrigt av produktionen. Utskottet bedömer det angeläget att igångsättningen från i fjol icke — som regeringen föreslagit — underskrides. Av hänsyn till den svåra bostadsbristen vill utskottet — med beaktande av de svårigheter som regeringens misslyckade politik för med sig — uttala att riktpunkten för igångsättningen under 1967 bör vara 93 500 lägenheter, vilket med hänsyn till den stora igångsättningen mot slutet av 1966 skulle innebära en betydande ökning av verksamhetens volym inom bostadsbyggandet under 1967.»

dels ock nedan nämnda moment av utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»56. beträffande bostadsbyggandets omfattning i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 803 och II: 1001 samt med bifall till motionerna I: 802 och II: 1005, nämnda motioner såvitt nu är i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 407 och II: 505 samt I: 806 och II: 1003, sistnämnda båda motioner såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anfört;»

b) av herrar *Thorsten Larsson, Nils-Eric Gustafsson, Mattsson och Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett att

dels det avsnitt i utskottets yttrande på s. 51, som börjar med »Kungl. Maj:t bör» och slutar med »för pensionärsbostäder», bort ha följande lydelse:

»Kungl. Maj:t bör bemyndigas att under angivna förutsättningar fatta beslut som möjliggör ett härutöver ökat byggande. Därvid bör såsom framhållas i motionerna I: 803 och II: 1001 eftersträvas en sådan ökning av byggandet utöver minimiramen om 90 000 lägenheter att antalet igångsättningar inte underskrider det under år 1966 uppnådda. Därmed anser sig utskottet också ha besvarat motionerna I: 802 och II: 1005, samt I: 806 och II: 1003. Utskottet anser sig med vad som tidigare anförts angående särskilda pensionärsbostadskvoter ha besvarat motionerna I: 407 och II: 505.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»56. beträffande bostadsbyggandets omfattning med bifall till motionerna I: 803 och II: 1001, såvitt nu är i fråga, ävensom i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 407 och II: 505, I: 802 och II: 1005 samt I: 806 och II: 1003, de fyra sistnämnda såvitt nu är i fråga, godkänna vad utskottet anför»;»

36) beträffande anslag till Räntebidrag

av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen 23 — ansett att *dels* det stycke i utskottets yttrande på s. 52, som börjar med »Med åberopande» och slutar med »till Räntebidrag», bort ha följande lydelse:

»I fråga om anslagsberäkningarna tillstyrker utskottet Kungl. Maj:ts förslag med de ändringar i fråga om anslaget till Räntebidrag som föranleds av yrkanden i motionerna I: 805 och II: 1000.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»63. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 805 och II: 1000, såvitt nu är i fråga, till *Räntebidrag* för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 215 000 000 kr.»

37) beträffande anslag till Lånefonden för bostadsbyggande

av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark, Bohman* och fröken *Ljungberg*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen 32 b — ansett att *dels* det stycke i utskottets yttrande på s. 52, som börjar med »Detta ställningstagande» och slutar med »för bostadsbyggande», bort ha följande lydelse:

»Vidare har utskottet i enlighet med yrkande i de sistnämnda motionerna beaktat det sänkta medelsbehovet för lånefonden för bostadsbyggande.»

dels ock nedan nämnda moment i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

»64. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 805 och II: 1000, såvitt nu är i fråga, till *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1967/68 på kapitalbudgeten under statens lånefonder anvisa ett investeringsanslag av 1 270 000 000 kr.;»

38) beträffande frågor angående service i bostadsområden av fru *Lewén-Eliasson*